

SÜRELİ SİYASAL-TEORİK DERGİ

KOMÜN

* YENİ DÖNEMDE YENİ GÖREVLER

* KOALİSYON HÜKÜMETİ
DEBELENİYOR

* HASTA ÇAR VE YEDİ BÜYÜKLER

* BDT NASIL ÇIKTI?

* İŞÇİ KURULTAYI VE İVEDİ
ÇÖZÜMLER

* CAM-İŞ DİRENİŞ
DERSLERİ

* GENÇLİK VE OYUNLARI BOZMAK

* TKP/ML 4.
KONFERANSI
ÜZERİNE

OCAK 1992 YIL: 3 SAYI: 16 FİYATI: 5.000 TL. (KDV DAHİL)

KOMÜN

OCAK 1992 YIL: 3 SAYI: 16 FİYAT:
5 000 TL. (KDV DAHİL)

**Hasat Yayıncılık Adına
Sahibi**

Av. Ahmet H. KIRIM

Sorumlu Yazışmaları Müdürü
Fethi ÖZDEMİR

Yayın Yönetmeni
Hasan KUTLU

Dizgi
Hasat Dizgi

Basım
Aydınlık Matbaası

Genel Dağıtım
Hürriyet Hold. A.Ş.

Yönetim ve Yazışma Adresi
*İnkılap Cad. Öktem Apt. No:
21/3 Aksaray/İST.*

Tel: 589 37 83

Kartal Temsilciliği
*Üsküdar Cad. Bayramlar İş
Hanı Kat:5*

Banka Hesabı:
*Av. Ahmet H. Kırım Akbank
Bahçelievler Şb.
Hesap no: 136.2 A00-03*

İlan Koşulları:
*Arka kapak: 400 000
Kapak içi : 300 000
Tam sayfa : 240 000
1/2 sayfa : 120 000
1/4 sayfa : 60 000*

Abone Koşulları:
*Yurtiçi 6 aylık: 25 000
Yurtiçi 1 yıl : 50 000
Yurtdışı 1 yıl : 60 DM*

Yurtdışı Fiyatı: 5 DM

İ Ç İ N D E K İ L E R

GÜNDEM

* Yeni dönem, yeni görevler 4

ANALİZ

* Koalisyon hükümeti debeleniyor..... 6

DÜNYA

* Hasta Çar ve Yedi Büyükler12

YAKIN TARİHTEN

* BDT'yi doğuran "SB"nin, son dönem ekonomik
ve siyasal gelişmeleri.....18

EMEĞİN GÜNDEMİ

* İKG ve ivedi çözümler.....28
* Akdın feshinde bildirim.....30
* Cam-İş direnişinden dersler.....34

GENÇLİK

* Oynanmak istenen oyunları bozalım.....36

'SOL'DAN

* Bu sonuçlar 5 yıl götürmez.....38

HABER/İZLENİM

* Göksun-Afşin hattında baskı ve zulüm
var.....48

ÇEVİRİ

* Irak Kürdistanı'nda yaşam.....46

BİR ETKİNLİK

* Avrupa'da dizi konserler.....47

ELEŞTİRİ/KİTAP

* Eleştirmene eleştiri.....48

MÜZİK

* Beste ve bestecinin sorumluluğu.....49

OKUR KÖŞESİ

* Mektuplar.....51

Bir özeleştirisi :

Bir önceki sayımızda, içinden geçmekte olduğumuz sürecin önemine dikkat çekerek, önümüzdeki kaçınılmaz görev ve hedefleri şöyle belirlemiştik: Devrimci-demokratik ve sosyalist ideallerin geniş yığınlara ulaştırılması, kaybedilen mevzilerin yeniden kazanılması, ileri sıçrayışlar için güçlerin ve çabaların birleştirilmesi.

Önümüzdeki süreçte, kaçınamayacağımız bu görev ve hedefler, aynı zamanda bütün komünarlara verilmiş bir mesaj niteliğini taşıyordu. Bu görev ve hedeflerin gereği, her komünar üstüne düşen için hazırlanmalı ve her bakımdan hazırlıklı olmalıydı. Mesajın taşıdığı bir diğer anlam da buydu.

Yaşadığımız ve yaşamakta olduğumuzdan edindiğimiz birikimlerimizin ışığında, içinden geçmekte olduğumuz ülke ve dünya koşullarının basıncı altında/çevrimlediği çerçeveyi gözönüne alırsak; ivedi görev ve hedeflerin başında "üç alanda birlik" ilkesi kendisini yakıcı bir şekilde dayatıyor. Bu üç alandan, öcünün birliğini sağlamak ilkesi, sınıfın ve halkın birliğini sağlamanın temel halkasını oluşturuyor. Bu bağlamda, önceki sayımızda **Komün**, en temel iktidar organından yani partiden söz etmişti.

Partinin gerekliliğinden sözettiği yerde, bir açık partinin gereğinden de söz etmişti. Çünkü, gündem **Komün** tarafından belirlenmiyor. Süreç düşünüldüğünden daha hızlı deviniyor ve kimseyi beklemiyor. Bütün bu hızlı devinim içinde **Komün**, yetenek ve olanakları ölçüsünde süreci bir ucundan yakalamaya "değiştirme ve dönüştürme" görevini sonal hedeflerinden kopmadan yerine getirmeye çalışıyor.

Ne ki bu söylem; **Komün** yazarlarının hatalı tavır ve yaklaşımlarını yumuşatmaya yetmez, yetmemelidir de. Bir legal parti gereği, kamuoyuna açıklanmazdan önce, Komünarların kendi içlerinde süren tartışmaları sonuçlandırması ve bütünlüklü bir netleşmeye ulaşması beklenmeliydi. **Komün**, bu demokratik görevini atlayarak açıklamada bulunmuştur. Koşullar zorlamış da olsa bu görev atlanmamalıydı. Komünarlardan özür diliyoruz.

Yayın faaliyetinde iki kanal :

Komün yayın faaliyetimizi: haber yorum ve teorik yayın şeklinde ikiye ayıracağımızı daha önce duyurmuştuk. Alt yapı hazırlıklarımız sürüyor ancak maddi olanaksızlıklar yüzünden hazırlık çalışmalarımız arzu edilen düzeyde sürdüremediğimiz de bir gerçek. Çalışmalarımızı hızlandırmak bakımından tüm Komünarlardan ve okurlardan destek bekliyoruz. Buna büyük ihtiyaç duyuyoruz. Bu hazırlık çalışmalarımızın bir ürünü olarak yeni yıla alışageldiğiniz **Komün**'ün şeklini değiştirerek giriyoruz. Bundan böyle ve bu şekliyle, **Komün** giderek teorik yayın organı görevini üstlenecektir. Yapılan değişikliği yadırgamayacağınızı umuyoruz.

Yeni yılın demokrasi, özgürlük ve sosyalizm mücadelesinde bir atılım yılı olmasını diliyor bütün okurlarımızın yeni yılını kutluyoruz.■

KOMÜN

Yeni dönem yeni görevler

TV, Radyo, Basın vb medyalarından ilan edilen istikrar sağlanmıştır iddiaları, halk yığınlarına inandırıcı gelmiyor ve onları tatmin etmiyor. Halk somut çözümler istiyor ve bekliyor. Eksik olan, vaatlerin şu andaki aktif ve ısrarlı takipçisi Kürt halkı ve Türk halkının eşgüdüm sağlayamamış olmasıdır.

Dünya yeniden düzenlenirken, egemenler bu sürece daha az sorunla daha uygun koşullarda girmek istiyorlar. Yeni Dünya Düzeninde söz sahibi olacakların, sağlam bir ekonomik güce, istikrarlı ve siyasal ortama, uluslararası finans kuruluşlarının oluşturduğu birliklerde itibarlı bir yere sahip olmaları gerekiyor. Türk egemen sınıfları kötürüm olmuş bir ekonomiyle, yönetim ve teçhizat bakımından enkaz haline gelmiş bir askeri güçle ve bölge ülkeleri nezdinde itibarsız konularıyla böyle bir rolün aynanamayacağını çok iyi bilmektedirler. Bu haliyle Türkiye, Ortadoğu, Kafkaslar ve Balkanlar'da istenilen niteliklere haiz olmayan bir partner konumundadır. Son Ortadoğu krizi ve sonuçları en açık ve çarpıcı bir biçimde gözler önüne serdi. İstenilenden daha çok yaltaklanılmasına rağmen pay masasında bırakınız bir koltuğu iskemle dahi bulamadılar.

Kayıp ülke, iktisadi ve siyasi bakımdan istikrarsız ülke, Sovyetler Birliği ile çok kısa bir sınırı olmasına rağmen stratejik önem vehmine kapılmış ülke, zamanının çoğunu iç düşman tanımı, kavramı ve yokedilmesi tartışmalarına harcayan müsrif ülke vb. iki ay önce seçim yapılan ülke.

Son seçim beklenenden farklı bir biçimde kitle desteğini almış, geleneksel iki partinin devamı olan DYP-SHP koalisyonu bir hükümetle sonuçlanınca beklenen toplumsal konsensus sağlanmış gibi görünüyor. Teorik olarak böyle bir sonuca ulaşılmış görünse de beklenti içinde olan ve gidecek sabırsızlığı artan kitlelerin taleplerini gerçek-

leştirecek en küçük bir adım dahi atılmamıştır. TV, Radyo, Basın vb medyalarından ilan edilen istikrar sağlanmıştır iddiaları, halk yığınlarına inandırıcı gelmiyor ve onları tatmin etmiyor. Halk somut çözümler istiyor ve bekliyor. Eksik olan, vaatlerin şu andaki aktif ve ısrarlı takipçisi Kürt halkı ve Türk halkının eşgüdüm sağlayamamış olmasıdır.

Yeni dönemde egemen sınıflar arasındaki çelişki kendisini bugüne kadarki yansıma şekline farklı bir biçimde gösteriyor. Taraflardan birinin açık ve net bir başarısı diğerini önemli ölçüde geriye iteceğinden çatışma sert ve bir ölçüde kontrolden çıkmış olarak sürüyor. Yani hükümet teorik olarak sağlamış görüldüğü konsensusu, pratik bir gerçeklik haline getirmek için vaatlerin bir kısmını yerine getirmeye, beklentilere az da olsa cevap vermeye çalışıyor. Cılız da olsa atılmak istenen adımlar, başta kontr-gerilla, MİT, polis ve şöven milliyetçi koronun çelmesi ile karşılaşıyor. Bu açık karşı koyuşun arkasından Özal ve şürekasının açık yüzü beliriyor. DYP içinde bir kanadın da desteğini alan bu klik, HEP'i bahane ederek reformcu kesimin önünü tıkamaya çalışıyor. Reformcu kanadın basiretsizliği, korkaklığı ve halkı dayanmama isteği bu kliğin işini kolaylaştırırken hükümet süratle prestij kaybediyor.

Seçim kazanma hırsıyla meydanları sirke çeviren bir çok vaadde bulunan iktidar ortakları açık bir program ve davranış çizgisinden yok

sundurlar. Bugün tek icraatları, vaatleri sürdürmek ve bu konuda kararlı olduklarını vurgulamaktan öte geçmiyor. Halk yığınlarının suskun ve uysal seyirci tavrı bu süreci olumsuz yönde etkiliyor. Hükümet, asıl sorun durumundaki Kürt ulusal hareketini onun radikal ve ilerici olan yanını tırpanlamaya, halk desteğini azaltmaya, giderek tecrit edip kontrol altına almaya çalışıyor. Hükümet bu konuda programsız, basiretsiz ve samimiysizdir. Herkesce bilinmektedir ki bu dinamik, '84 atılımıyla birlikte artarak süren bir

Bugün; en ivedi görevlerimizden başta geleni, devrimcileri marjinallikten kurtarıp kitlelerin bilinç ve örgütlülük düzeyini yükseltecek olan, sosyalizm ülküsünü kitle hareketiyle kaynaştıracak olan bir örgütlülüğü yaratma günüdür. Birkaç yıldan beri gündemimizi tutan ama bir türlü başaramadığımız bu oluşuma süratle tamamlayıp emekçi sınıfların başına bir kurmay olarak geçmektir.

biçimde belirlenen değil, belirleyen olmuştur. Bu hükümetin de medet umduğu Kürt reformistleri dahi varlıklarını ve politika sahnesine çıkışlarını bu dinamığa borçludur. Bu yüzden bu gücün onayını ve desteğini almayan herhangi bir çözüm önerisi başından ölü doğmuş kadük olmuş demektir. Kürt problemini bu dinamığın dışında, onu da dışlayarak çözmeye çalışanların Kürdistan'da ne ciddi bir örgütlülüğü ne de ciddi bir halk desteği vardır. Türk egemenlerinin kabule yanaşmadığı sevimsiz gerçeklik budur. Kürt halkının hükümete göstereceği ilgi ve desteğin dozu doğrudan kendi temsilcileri saydıkları bu odağa göstereceği davranış tarafından belirlenecektir. Reform yapmak istediklerini her fırsatta yineleyenler bir nebze samimi iseler çözümünü yanlış yerde ve adreslerde aramanın kendilerine zaman kaybettirdiklerini bilmelidirler.

Tavrımız ne olmalı

Önderlik, önceden görmek, güç biriktirecek alanları, yolları doğru tespit etmek, uygun zamanda ve gerektirdiği biçimde müdahale etmektir. İçinden geçmekte olduğumuz süreci doğru değerlendirmeden ne doğru politik çözüm ne de doğru taktikler üretebiliriz. Doğru müdahale,

ancak gelişmekte olan yanı, yeni alanı o şeyin benzerlerinden ayırdeden özelliklerini tüm yönlerini kavramakla mümkündür. Betimlemeye çalıştığımız bu süreçte çalışma ve örgütlenme tarzımız ne olmalıdır?

Bugün 12 Eylül'ün ilk yıllarından farklı olarak tek tek bireyler ve küçük grupların aritmetik bir toplamını üretmeye yönelik çaba, hem günün ihtiyaçlarına cevap vermekten uzak, hem de bizi sınırlayan tarzdır. Bugün işçilerin-köylülerin ve tüm emekçilerin yığın hareketlerini somut hedefler etrafında örgütleyip yönlendirmek, bu gücü ülkenin gündemine doğrudan müdahale edebilecek hale getirmektir. Yığınları harekete geçirebilmek somut hedefli siyasal kampanyalara yönelmek ve bu kampanyaları yeniden örgütlemek, kitle ajtasyonuna hız vermek, varolan eylemlilikleri koordine etmektir.

Bugün; dar, grupsal ilişki ve problemlerin dışına hızla çıkmak, kendi özel problem ve gündemlerimizi ülkenin genel gündemi sanma yanılgısından süratle kurtulmak, birlikte iş

Bugün; dar, grupsal ilişki ve problemlerin dışına hızla çıkmak, kendi özel problem ve gündemlerimizi ülkenin genel gündemi sanma yanılgısından süratle kurtulmak, birlikte iş yapabileceğimiz tüm kesimleri içine alacak ortak davranış biçimleri ve araçları üzerine kafa yormak günüdür.

yapabileceğimiz tüm kesimleri içine alacak ortak davranış biçimleri ve araçları üzerine kafa yormak günüdür. Uzun yıllardır beri kıramadığımız yığın hareketlerinin kıyısında kalma, gerisine ve dışına düşme durumuna son vermek, üzerine solun birleşik aktif birlikteliğini yaratma (kurma) günüdür.

Bugün; en ivedi görevlerimizden başta geleni, devrimcileri marjinallikten kurtarıp kitlelerin bilinç ve örgütlülük düzeyini yükseltecek olan, sosyalizm ülküsünü kitle hareketiyle kaynaştıracak olan bir örgütlülüğü yaratma günüdür. Birkaç yıldan beri gündemimizi tutan ama bir türlü başaramadığımız bu oluşuma süratle tamamlayıp emekçi sınıfların başına bir kurmay olarak geçmektir. Astsubaylarla savaş idare edilmez. Sınıfın kurmaya ihtiyacı vardır, hem de acil bir ihtiyaç olarak. ■

Koalisyon hükümeti debeleniyor

"Reformcu" çözümün öyle kolay olmayacağı çok açık ve başarısızlık olasılığı hayli fazladır. ABD ve Avrupalı emperyalistlerin de bu "çözüm"ü desteklemeleri, elbette belirleyici bir unsur, ama her şeye kadir değil.

DYP-SHP koalisyon hükümeti, emperyalistlerin "yeni dünya düzeni"ne, Türkiye'nin esaslı bir biçimde uydurulmasının, ideal araçlarından biri olarak düşünüldü. Bu, o yönü bulunmakla birlikte, gerçekte, Batı'daki burjuva demokrasisinin ve görece ekonomik refahın Türkiye'ye taşınmasından ziyade; Ortadoğu, Kafkaslar, Orta Asya ve Balkanlar'daki yeni konumlar açısından, yeni koşullara göre emperyalizme adaptasyonunu tazeleyen bir Türkiye'yi daha iyi bir biçimde kullanmak, alacaklarını tahsil etmektir. "Yeni dünya düzeni", patronluğun hala ABD'de olduğu ve büyük devletler arası çelişkilerin boyutlandığı bu süreçte, emperyalistlerarası koalisyonun asgari müşteregidir ve DYP-SHP koalisyonu, bu uluslararası asgari müşteregin Türkiye'deki ayağıdır. 12 Eylül döneminin toplumda her bakımdan (ekonomik, siyasi, eğitsel, yasal vs.) yarattığı kilitlenme, en azından nesnel olarak, egemen sınıf partilerinin "milli meseleler" çerçevesinde yeni ilişkiler örgütlemesinin temeli oldu. ANAP'ın, 12 Eylül'ü korkutucu unsur olarak kullanıp, onu açıktan karşısına almadan, sistemin reorganizasyonuna gitmesi; partibencili uygulamaları, yolsuzluklar ve hanedan görünümünün tuzbiber olmasıyla, yetersiz duruma geldi. Daha derin ve çaplı, "milli mukadderat" gerekliydi. Sonuçta, dünya çapında yaşanan kutup/blok değişimleri, Türkiye'ye karikatürize bir biçimde reva görülür oldu. Kökleri, onyıllar öncesine uzanan DYP-SHP ihtilafları, esas ilişki biçimi olmaktan çıkarıldı. "Solcu"luğunu, devlet tekelciliği üzerine bina eden CHP'nin devamcısı SHP, bunu bir kenara bırakınca, DYP ile arasındaki fark, (sınıf-

sal doğası gereği) nüans ayrılıkları bile sıfırlama yoluna girdi. Bir örnek; KİT'lerin özelleştirilmesi sürecine, bir "özerkleştirme" önsüreci eklemekle katılıverdi. Bu, dünya çapında yaşanan değişime uygundu; "sol", sağ'a katıldı ve sağ, "sol"u içine almış olmanın gereği olarak, kendini yeniledi ve moda deyimle (sosyal adalet, hukuk devleti, insan hakları savunuculuğu ile) "sosyalleşti".

Emperyalizm, bir dünya düzeni olarak kendini yeniliyor, aksayan yönlerini (bu bulunmaz fırsattan yararlanarak) tahkim ediyor. Yarım asırlık federatif birlikler çözülüyor, yeni devletler kuruluyor, yeni ittifaklar oluşuyor; Batılısı ve Doğulusuyla emperyalistler ve gericiler NATO'ya doluşup, dünya halkları ve ezilen uluslarına karşı seferber oluyor; Türkiye, yeni dönemin rotasına oturabilmek için, Cumhuriyet boyunca tanınmamış gelişmelere sahne oluyor... Yani, "diyalektik tıkr tıkr işliyor" gerçekten de. Ama ne acı kı, "diyalektiğin tıkr tıkr işleyişi", asıl savunucularının, devrimci hareketlerin dünyasına henüz ulaşamıyor. Subjektivizm malûliyeti, bir yaşam biçimi kesinliğiyle, hala kafaları tutsak edebilmekte ve Ekim Güneşi'nin doğuşundan beri, karşıt cephelelerde değişen kayda değer bir şey hala bulunamıyor. Bu politik körlük, hem çağ ve hem de taktik dönemler bazında geçerli olmaktadır.

Bugün, Türkiye'nin geçirmekte olduğu sürece ve bunun öne çıkan yönü olarak DYP-SHP koalisyon hükümetinin icraatına yaklaşım da, vurgu yaptığımız sakatlıkta. En tipik yaklaşımlardan, birkaç örnek:

"... 'Yenilik' vaadleri, yeni parlamento: Yeni Hiçbir şey yok!"(1)

"Bu seçimin farklılığı çok önemli oluşunda, yepyeni bir dönem açmasında, bir dönüm noktası oluşturmasında, vb. değildir..." (2)

"Kimi seçsen farketmez seçimi." (3)

Devrimci hareketin temel bir sorunu da, taktik düzlemde yeni dönem tespitinin olmayışıdır. Yenilenmeyi, sadece sistem dışı ve devrimci dönüşümün sonucu olarak daralttığı için, egemenlerin kendi düzenlerini özünü değiştirmeden yenilemelerini anlamakta zorluk çeker ve böyle bir devrimci hareketin, taktik politikaları esasen yoktur. Taktik'in, karikatürize olmuş hali olarak, tutarsız ve bütünle zor bağdaşan manevralar var. Gözden kaçırılmaması gerekten stratejik hedef, tekdüze bir politik üretimin kalıbı olmaktan kurtulamıyor. Karşı taraf, değişip kendini yeniden üretirken, o, "aynı tas aynı hamam" berdevam ediyor.

Makinalı tüfek edinmiş bir Rambo'nun karşısında, antika kılıcını kuşanan fantastik bir Köroğlu imgesi! Devrimci hareketin layığı bu değil ve büyük devrimci dönüşümlere öncülük yapamaz. Devrimci hareket, karşı cephede kendi zararına ve yararlanabileceği yönde meydana gelen değişimleri, aynı kesin ve nesnellikte teslim etmek zorundadır. Satır aralarına, "ya başarırlarsa" korkularının sindiği, "hiçbir şey yapamazlar" ya da "yeni hiçbir şey yok" nakaratıyla sayfalar dolusu donanımsızlık edebiyatı yapmanın, sadece düşmana faydası olur. Akli başında her devrimci, geleneksel bir çok statünün, yine düzeniçi seçeneklerce ortadan kaldırıldığını hesaba katmalıdır. Kürt politikası iflas etmiş TC egemenleri, yeni bir konum belirliyor; kendine açılan kanalı gören Kürt burjuvazisi ve feodalleri, yeni dönemde hesaplarını son tahlilde sınıf kardeşlerini esas alarak yapıyor; hiç darbe olmayacak anlamına gelmese de, "onyılda bir" kuralı bozulmuş durumda; işçi sınıfı, kendisi adına sahneye çıkan aydınların ve gençliğin gerisinde yürümüyor artık; devrimciler için, açık mücadele araç ve ortamı, şimdiye kadar ulaşılamayan bir boyutla vs.

Yaklaşımımızın haklılığı ve tekrar

Komünar hareketin doğuşunun belirleyici faktörlerinden birini, 2. sayımızda şöyle özetle-

dik: "12 Eylül'den sıyrılma sürecinde, 85'ten sonra, daha da belirginleşen gerçek şuydu: Eski politika üretimleri, (daha doğrusu bir çok sorunda ve bir noktadan sonra üretimsizliği) yeni durumları anlatmada yetersiz"dir. (4) Sorunlar karşısında, hep geçmişte kalan veya sadece bulunulan anda varolan teorik ve pratik çözümler dayatıldığı için, bir türlü sağlıklı yol alınamıyordu. Tüm devrimci harekete yönelik, temel davranış biçimi önerimiz şu oldu: "İsrar! Evet ama, ısrarcılığımız amaçta. (Devrim ve sosyalizmde-bn.) Araçlarımızı yenilemeli, çeşitlendirmeli, tahkim etmeliyiz." Bugün hala yapılamayan yine bu ve daha da kötüsü, düzen güçleri tam da bunu başarmanın seferberliğinde; DYP-SHP koalisyonu ile girilen süreci, bu temelde hesaba vurmak önem kazanıyor.

Devrimci hareket, bu dönemde öncelikle üzerindeki bir egemen sistem hastalığını atmakla işe başlamalıdır. Adı geçen sayıda, muhafazakarlığın bir egemen sistem hastalığı olduğu üzerinde durmuş ve ancak, egemenlerin bu hastalığı kendilerinden uzak tutup, onu, sömürülen kitlelere, sosyal ve ulusal dönüşümün öncülerine buluşturduğunu belirtmiştik. Yaklaşımımızın doğruluğunu, bugün daha iyi görebiliyoruz.

Devrimci hareketin önüne koyması gerekenlerin başında, süreçlerdeki değişmeyi anlamak gelir. Süreçteki değişmeyi kavrayan, gelişmeleri çözümleme gücüne erişir ve toplumsal gündeme yön vermenin önkoşuluna sahip demektir. (1984'ten başlayarak maddi güç haline gelen PKK'yı yine dışta tutarsak) devrimci hareketlerin ne biri, ne de toplamı, gündemi belirlemek bir yana, kalıcı sonuçlar verecek etkide bulunmayı bile başaramamaktadır. Kaba bir determinist anlayışla kendimize kandırmayalım, eğer devrimci bir müdahale yoksa, tabandaki tazyikle gündemleşen değişim ve gelişim istemlerinin, kurulu sistemin lehine evrilmesi, sistemin tahkim edilmesi ne kanallı edilemesi olanaksız değil; çünkü, tarih kendiliğinden bizden yana değil. Yıllardır bunu yaşıyoruz ve egemen kurumlaşma, her defasında kendini korumanın yollarını buldu/buluyor.

Kriz tespitimiz doğru

Komünarlar, Kasım 1989 tarihli *Komün*'ün ilk sayısında, kriz tespini yaptılar. Krizi, bir süreç olarak ele almanın gereklerini gözden ka-

çırmadan politikalar üretmek zorundayız. Öte yandan, krizin farklı yanları arasındaki ayrımı da unutmamalıyız. Yaklaşık iki yıl önce, krizin iki boyutunu şöyle özetlemek olası: "Bunlardan ilki, hakim sınıflar arasındaki çatışmanın konusudur. Cumhurbaşkanlığı seçimi ve erken seçimde yoğunlaşan bu çatışma, önümüzdeki dönemde derinleşecektir. Önemli çatışma alanları olarak bu sorunlar, varlıklarını bir süre daha sürdürecektir." (5) Gerçekten de söylendiği gibi, kriz bu yönüyle yoğunlaştı, önemli çatışmalara sahne oldu ve sonuçlandı. Bugün açısından değişen ne oldu?

*) Özal, Cumhurbaşkanı seçildi ve muhalefet-ten protestoculuk oynayan DYP-SHP, iktidar olunca, sahne aynı kaldı ama oyun değişti. Özal, ANAP'la arasına belli bir mesafe koymayı, makamının yasal sınırlarına çekilmeye birlikte kabul edince, "Çankaya'yı indireceğiz" oyunu yerini, "devletin zirvesinde kavga olmaz" oyununa bıraktı. Bu gelişme kapsamında düşünülmeli ki, Demirel de bir hayli Özallaştı.

*) Erken seçim yapıldı ve kitle desteğini yitiren ANAP Hükümeti, sahayı terketti. Emperyalistlerin ve yerli işbirlikçilerinin ilk planı; bir "ANAYOL Hükümeti", yani DYP+ANAP koalisyonu idi. Ancak, bir çok nedenle beraber, düşünülen reformların kitle potansiyeli temelinde dengelenmesi; dış etken olarak Avrupalı emperyalistlerin konumu, DYP-SHP koalisyonunu öne çıkardı. ANAP'ın, seçimden yenilgiyle ama ezilmeden çıkmasının, etkisi gözlenebilir. Kendi yarattığı enkazın altına başkasını sürmekle, gelecek seçimde aranan olmak planı, kurnaz ama gerçekçi de.

Krizin, ikinci boyutuna gelelim: "... asıl olan ise, sistemin kendi çelişmeleri tarafından yaratılan sorunlardır." (6)

Krizin ikinci yanını oluşturan ve bugün de varlığını sürdüren sorunlar: yıllardır sürdürülen ekonomik politikaların, sorunları çözmek bir yana, yeni sorunlar yaratmış olması, yani ekonomideki durgunluk ve tıkanma; Kürt ulusal mücadelesinin, kalıcı mevziler kazanması ve yeni kanallar açması karşısında, egemen sınıf politikalarının tıkanması; ekonomik bunalımın bütün yükü sırtlarına yıkılan işçi, memur, küçük esnaf ve çiftçinin farklı düzeylerdeki muhalefeti- nin, günden güne güç kazanıyor olması; 12 Eylül darbesinin ürünü, teşhir olmuş anti-demokratik yasa ve uygulamaların (Anayasa, YÖK, TRT, Si-

yasi Partiler ve Seçim Kanunu, Sendika-Toplu Sözleşme-Grev yasaları vs.) fiilen işlevsizleştirilmesi biçiminde, yönetimi demokratikleşme ve insan hakları noktasında zorlaması...

Bu zorlamanın ivmesinin daha düşük olduğu iki yıl öncesinde, Komünarlar olası gelişmeyi doğru tanımladılar: "... bu hükümetin, fazla ayakta kalamayacağı açıktır. Özal'ın yerine gelecekle- rin ise, ondan farklı yapacakları bir şey yoktur." (7)

İki yıl öncesindeki somut durumları anımsanırsa, bu tablo karşısında, egemenlerin gerçekten tam bir "çıkamaz"la karşı karşıya bulunduğu da doğrudur. "Nasıl bir çözüm" sorusuna verilen yanıtlar, bugünkü kadar netleşmiş değildi. Hatta, kimi önemli olaylara bağlı olarak, dönem dönem darbe olasılığı öne geçiyordu. Ancak, geline nokta egemen sınıfların, "çözüm" diye sarıldıkları "reform" olmaktadır. Buraya nasıl gelindiğine bakmakta yarar var.

Sistemin "çözümleri"nden öne çıkan

Devrimci hareketlerde, kriz tespiti yaptıktan sonra, her defasında, egemenlerin kriz karşısında çözümsüz olduğunu vurgulamak, gelenek haline gelmiştir; "egemen sınıfların yapabileceği hiçbir şey yoktur" denir. Stratejik açıdan, tartışılmaz bir gerçeklik olmasına karşın, bu tanımlama, çoğu zaman nesnel politika üretiminin ve somut olgulara dayalı tespitlerin bir kenara bırakıldığı noktadır. Taktik süreçlere dair tespitler, olası yönelimleri değil, olması istenileni yansıtmaya başlar. Bu durumu, genel bir doğrunun taktik yanlışlar için malzeme yapılması olarak da belirtmek olası. Komünarlar, kendini kandırmanın biçimle- rinden biri olarak tanımlayıp, bu yanlışlığı bir ke- nara bıraktılar ve başlarken, perspektiflerini buna göre belirlediler:

"Olası gelişme nasıl olacaktır?"

Önceki altbaşlıkta değindiğimiz kriz tespiti yapıldıktan sonra, sorulan soruydu bu. Komünarların verdiği yanıtlar, iki yıllık süreçte yaşanan ve yaşanmakta olan gelişmeler tarafından doğrulandı. Egemen sınıflar açısından sorulan, "nasıl bir çözüm" sorusuna yanıtımızı, çok kısa olarak alırsak; "... Yeni bir darbe olasılı- ğı, daha uzak bir gelecek için düşünülebilir ve düşünülmelidir. Hakim sınıflar için diğer çözüm ise, reformcu yoldur. Türk egemenleri, gelenekle-

rini yıkan siyasal reformlar yapmak zorunluluğuyla karşı karşıyadırlar. Her şeyden önce başlarında en büyük bela olan Kürt sorununu, askeri bastırma yöntemleriyle çözemeyeceklerini anlamışlardır." (8)

Egemen sınıf partileri, bugün "politika değişikliği"nde, anlaşılmış durumdadır. Çatışma, "nasıl bir değişiklik" sorusuna verilen yanıtlardan çıkmakta. Bugün netleşen gerçeklerden biri de şu olmaktadır; politika değişikliği gündeme geldiğinde, bütün temel sorunları kapsamak, gündemleştirmek, etkide bulunmak durumundadır. Geri adım ama, nereye kadar? Kürt kimliğini tanımak, Kürtçenin konuşulmasına (fiili durumu resmen tanımak) serbesti; toplu sözleşme ve sendikal faaliyette İLO standardı; memura sendika; öğrenciye siyaset yapma hakkı, yönetime katılma ve YÖK'süz bir üniversite, öğretim üyelerine politik faaliyet özgürlüğü; daha "demokratik" bir anayasa; gözaltında avukat bulundurma...

12 Eylül cuntasının biriktirdiği sorunları, yeni bir darbeyle aşmanın güçlüğü çok açıktı. Hem zaten, darbeyle gelenler büyük ölçüde, yönetimde hala hakim durumdaydı. Bu, alternatif olarak yeni bir cuntayı ileri çıkarmanın zorluklarını artırıyordu.

Koalisyonun işi zor

"Reformcu" çözümün öyle kolay olmayacağı çok açık ve başarısızlık olasılığı hayli fazladır. ABD ve Avrupalı emperyalistlerin de bu "çözüm"ü desteklemeleri, elbette belirleyici bir unsur, ama her şeye kadir değil. Bugün egemen sınıf temsilcileri, aralarındaki çatışmayı sürdürerek, "reformcu" alternatifi kotarma sürecindeler. Yasal bazı düzenlemelerde, ortak hareket edilebilmekte ve ilerde anayasa değişikliğinde de birlik sağlanabilecektir, ama, Kürt politikasında aynı durum sözkonusu olamamaktadır. Dünün "Kürt hamisi" kesilen ANAP'ı da içinde olmak kaydıyla, parlamentoda DSP, RP ve MÇP'nin kurduğu baraj, DYP-SHP koalisyon hükümetinin adım atmasını aksatıyor. **Dahası, DYP içinde başını Coşkun Kırca ve İslam Münifoğlu'nun çektiği kanat, HEP kökenli milletvekillerinin SHP'den tasfiye edilmesi için yoğun çaba içindeler ve şimdilik gizli sürüyor bu muhalefet. "HEP olayı DYP'yi böldü" manşetleriyle basına yansıyan muhalif çıkışın soruna yaklaşımı**

şöyle: "Güneydoğu sorununun, 'Kürt kimliğini tanımakla çözülemeyeceği' dile getirildi. Mektupta. Kürt kökenli vatandaşların aslında Türk olduğu ifade edilirken, Kürtçenin de ayrı bir dil olmadığı ... belirtiliyor." Demirel'i destekleyenler adına konuşan Mehmet Gölhan ise, "HEP kökenli arkadaşlarımızı iyi dinlememiz lazım... Ben, bu arkadaşların SHP içinde tasfiye edilmesini doğru bulmam" demekteydi. (9)

Çankaya'dan indirilmekten vazgeçilen Özal, "federal çözüm de içinde olmak üzere tartışılabilir" deyişlerini bir kenara bırakmış olarak, yeni hükümete "çelme atma" hırsıyla, sırtını devlet içindeki koalisyon ve "reformcu çözüm" karşısı güçlere dayamıştır. "Bunların temsilcileri parlamento kürsüsünde konuşamaz" açıklamasıyla, hem Demirel-İnönü ittifakına saldırdı ve hem de kontra faaliyetler içinde olanlara desteğini dile getirmiş oldu. Demirel-Özal yumuşamasının istikrarlı olmadığı, Aralık ayının son haftasındaki gelişmelerce de kanıtlandı. Özal, hükümetin atama mektubunu geri çevirince, Demirel; "iadelî taahhütlü geri gider... Devletin işlemesi tıkanır, tabii ki, bir by-pass yapılacaktır" karşılığını verdi. Bu arada Adalet Bakanlığı, Cumhurbaşkanının imza yetkisini kaldıran bir kanun hazırladıklarını açıkladı. Başbakan Demirel, "devletin zirvesinde kavga yaptırmanın"da yanıldı ve bugün, Özal'a karşı daha geri bir mevziden harekete geçmekle karşı karşıyadır.

Asıl engelleyici, sabote edici güçler ise ordu, MİT ve kontr-gerilla faaliyetidir. (Bunun komple tanımı; "illegal devlet", "çekirdek devlet", "ikinci devlet", "kontr-gerilla" vs. olabilir.) Diyarbakır'da İHD ve yurtsever dergilerin bürolarının bombalanması; Vedat Aydın'la yeni bir boyut kazanan devam eden gözaltına alıp öldürme olayları; üniversitelerde, düğmeye basılmış gibi (çoğu okul dışından) İslamcı militanların, devrimci öğrencilerin üzerine sürülmesi; Sedat Simavi'nin mezarı başındaki anmaya katılacak basın mensuplarına yönelik patlatılan bomba; kayıplar zinciri; Kulp-Lice katliamı... İçişleri Bakanı, güvenlik kuvvetlerini müdahale etmemeleri için uyarıyor, Diyarbakır Valisi, askerin geri çekilmesini istiyor, ama, "sivil otorite" albayı aşamıyor ve albayın emrettiği üzere, "geçen vuruluyor".

Toplam güç ve odakları açısından düşünüldüğünde, kurulu sistemin, ulusal ve sınıf-

sal başkaldırıyı, "demokrasi"yle geri çekme girişiminin geleceği, bütünüyle aydınlık görünmüyor. Düne kadar, sistem içi alternatif bulmada çekilen güçlük, bugün bulunan "çözüm"ün uygulanmasında, kat kat fazlasıyla çekilecektir. Büyük olasılık, (Türkiye ve Kürdistan'da farklı biçim ve oranlarda olmak üzere) kitle hareketinde ertelemeci bir etki yapacak ve zaten fiilen kullanılmakta olan kimi hak ve özgürlüklere yasal bir çerçeve çizmekle yetinilmek istenecektir. Öte yandan, uygulamadaki kararsızlık, yetkisizlik ve "karşı-reform güçleri" karşısında çaresiz kalma durumuyla, Demirel-İnönü paketi, bir çok açıdan "sözde reform" zincirine yeni bir halka olmakla sınırlı kalabilecektir.

Devletin Kürt sorununda öne geçmesi

ABD emperyalistlerinin, Özal kliğine "önerisi", devletin önce Kürt devrimci hareketini ezmesi ve ardından, sorunu orta vadede zararsız boyutlarda sınırlamış olmak için, bir dizi reform yapmasıydı. Fakat bilinir ki, bir gücün kendisi için doğru olanı bilmesi ve istemesi ile onu yapabilmesi farklı farklı şeylerdir. Özal ve bağlaştığı ANAP hükümetinin yaşadığı da bunun ta kendisiydi. Planın ilk etabı bir türlü başarılamıyor, ne gerilla ezilebiliyor, ne kentlerdeki serihıldanlar durdurulabiliyordu. Aksine, her iki kanalda da genişleme ve derinlik kazanma, yeni yeni boyutlarıyla sürüp gidiyordu. "Bu son", "artık öldürücü darbeyi vuracağız" vb. ifadelerle lanse edilen "sınır ötesi operasyonlar", Türk devleti açısından fiyasko ve külfeti büyütmekten başka bir işe yaramadı. Devletin, Kürt sorununda öne geçmesi, inisiyatifi ele alması mümkün olmadı. Devlet, Kürt mücadelesine söz geçiremez durumundadır.

Özal'ın ilk çıkışlarıyla, devletin Kürt sorununda önemsenmesi gereken ve belli bir işlevi olan bir atak yaptığı doğrudur. Kürt kimliğinin tanınması, Kürtçenin konuşulması ve müzik yapma serbestisi; Kürtçe TV kanalı, bölgede Kürtçe eğitimin tartışılır olması; bunlara ek olarak, (sorunla ilişkisizmiş gibi) eyalet sisteminin gündeme sokulması vs. Egemen sınıflar, anlaşılacağı üzere sürekli atak durumdadır, ama bunlar, devletin inisiyatifi ele almasına yetemezdi ve onu, sürekli yükselen hareketin önüne geçiremedi. Ardından sürüklenmekle bir akımın

durdurulamayacağı, sabit bir gerçektir. Kürt radikalizminin ulaştığı başarı, egemenleri, daha ileri taleplere yakın durmak zorunda bırakıyor. Bugün açısından en ileri taviz, üniter devlet yapısı tartışma konusu yapılmak istenmezken, planlarda otonomi vardır. Kürt radikalizmini, büyük ölçüde sınırlamanın tilsimi olarak, pakette adı konmadan yer almaktadır. (Anımsatalım: Özal'ın eyalet sistemi planı, DYP-SHP koalisyonunun yerel yönetimleri öne çıkarma tavrı, bir zemin çalışması olarak algılanabilir.)

Tam da bu noktada Türk egemen sınıfları, sorunlara sınıfsal yaklaşımı çok daha bariz olarak öne geçirip, Kürt sermayedarları ve yerel egemenleriyle, farklı bir kontak yakalamaya çalışıyor. Kürt reformistleri ile Kürt devrimci enternasyonalist güçlerin politika ve pratik tavırlarının, sonuç üzerinde belirleyici rolü olacaktır. DYP-SHP koalisyonunun, sınıfsal ve ulusal kaynamayı soğutma işlevinin, en belirgin tarafı şu: Kürt reformizmi ve milliyetçiliği "okey"leme ve devrimci sol cephedeki reformist yönelimin önünü açık tutmak.

Burada, Türk egemen sınıflarının dezavantajlarının en önemlilerini özetlemek gerekirse: Bir olgu; 12 Eylül darbesiyle, Kürt dinamikleri hiçbir ayırım yapılmaksızın, silindir gibi ezildi ve korkunç baskı mekanizmasından haklı ve esas olarak, radikal bir karşı çıkış yeşerdi, dal budak saldı. ABD ve ortağı Avrupalı emperyalistlerin, Irak'ta en müsait dönemlerinde bile Saddam'a alternatif bulamama çıkmazının benzeri bir çıkışsızlıkla karşı karşıyadır egemenler. PKK'ya karşı hemen devreye sokacağı, belli bir dinamizmi, potansiyeli olan Kürt reformist hareketi ya da örgütü bulamamakta. HEP'ten umulan ile bulunan, bu noktada da gerekli bilgiyi vermektedir. Dolaşısıyla, sözkonusu yöndeki çabalar aralıksız sürdürülürken, bir yandan da PKK'yı reformizme çekmek tasarlanmaktadır. Demirel'in, "gerillaya af planı", İçişleri Bakanı İ. Sezgin'in, "gelin silahları bırakın, devletin adaleti sizi kucaklayacaktır" türü açıklamaları, boşuna değil. En azından, bu yöntemle karşıdaki gücün bölünebileceği umulmaktadır ve bu pek de kolay görünmüyor.

İkinci bir olgu: Ekonomideki bunalım, ulusal ve sınıfsal muhalefetin basıncına dayanma gücünün sınırında. İşçi, memur, esnaf ve çiftçiye getirileceği vaadedilen kısmi "rahatlatmalar"ın artık

lafının edilemeyeceği sınır çok uzakta değil. Hükümetin ekonomi paketi, "Ali'nin küllahını Veli'ye, Veli'ninkini Baki'ye girdirme" operasyonundan hiç de farklı değil. Düzen partileri, seçim öncesi oy avcılığının bir gereği olarak bol vaadlerde bulundular. Bugün Demirel-İnönü, vaadleri bir bir yerine getireceğini tekrarlarlarken, çiftçinin ödenmemiş parasının ödenmesi ve yine çiftçi ile esnafın borç vaizlerinin affını örnek göstermektedir. Anımsanacağı gibi, kentlerin en büyük partisi olarak ANAP çıktı seçimden; esas olarak ithalatçı, ihracatçı, rantıye kesimin, çeksenet mafyasının partisi olarak. DYP, en çok oyu küçük illerde ve taşradan aldı. Yukarıda andığımız ve yerine getirilen vaadlerin gerçek anlamı şu: Bu para, kentlinin cebinden ve vergi yoluyla alınacak, vergiyi de daha çok işçi, memur gibi kent emekçisinin verdiği açık bir gerçek olduğuna göre, yeni hükümetin elinin kimin cebine uzandığı ortada. TUSİAD'ın "acı reçetesi" uygulanmaya başladı yani. Benzin, tüp gaz, fuel-oil, motorin, elektrik, şeker, sigara, içkiye Aralık ortasında yapılan zamlarla, yeni hükümet, sistemde süreklilik kazanan zam furcasını sürdürdü. 20 Aralıkta; demiryolları, kömür, linyit, gübre ve yeme, PTT'ye zam yapıldı. Ulaşım zamları, yılbaşından sonra yürürlüğe girecek. Altı ay içinde, belli sonuçlar alınacağı söylenen "acı ilaç" reçetesinin, diğer iki önemli maddesi şunlardı: Yüzbinlerce işçinin sokağa atılması ve gerçek ücretin, 1992'de yüzde 25 oranında düşürülmesi.

"Reformcu" gidişin, çok uzun ömürlü bulunamayışı ve yeni bir darbenin, ülkenin siyasal gündeminden bir türlü kalkamayışının başlıca nedenlerinden biri de budur.

Devrimci hareketin yetersizliğinin nesnel rolü

Egemen sınıfların yüreğini hoplatıp hoplatıp duran Kürt mücadelesinin tersine, denilebilir ki, onları en çok rahatlatan şey, Türkiye devrimci hareketinin halk muhalefeti kucaklayacak durumda olmayışıdır. Devrimci Sol Güçler'in kentlerdeki silahlı eylemleri, gecekondu mücadelesi, kitle çalışmasının vs.nin genel tobloda belli bir farklılığı ifade ettiği bir gerçekse de, bu farklılık, yukardaki tespiti değiştirecek boyutta değildir. Dolayısıyla, Türkiye'de halk hareketini saptırmak, egemen sınıflar için daha kolay olmak durumundadır. Türk şovenizminin körüklenmesinin, sınıf

sal çatışmada yaratacağı soğutma da, başka bir etken.

Geçilen süreçte, reformizme karşı alınacak tavır, her iki kesimde de yaşamsal önemini daha bir arttırmıştır. Yasalcılığa karşı mücadeleyi, açık çalışma olanaklarını sonuna kadar ve en üst biçimde (kültürel faaliyetlerden açık devrimci partiye kadar) kullanmakla birlikte yürütmek; halk muhalefeti hareket alanını genişletecek reformları (lehte boyutlandırılması için) zorlayıcı olmak, ama, taktik ve stratejik perspektifini reformlarla sınırlamamak; yani köklü dönüşüm ve esaslı çözüm olan halk devriminin temel yol ve araçlarında ısrarlı olmak gerekmektedir. Bu, günümüzde çok daha geniş boyutları olan bir kriterdir. "Devrimciler ... geniş yığınlarla birleşmek ve onları daha ileri savaşımın biçimlerine hazırlamak amacıyla, legal olanaklardan son sınırına kadar yararlanmalıdır. Sol lafazanlıkla bu fırsatı küçümseme ve reddetme aptallığına düşme tehlikesine karşı uyanık" olunmalıdır. Komünarlar. *Komün*'ün ilk sayısında, "reformcu sapmaya karşı savaşım asıl görevdir" dediler ve eklediler; "aynı zamanda onun değirmenine su taşıyan, yığınlardan kopuk 'sol' oportünist sapmaya" karşı da savaşılması gerekiyor. (10)

Sonuç olarak; yığın hareketiyle birleşmek, onu kucaklamak için; örgütlenmenin esas ve tali araçlarını, bu araçların somut biçimini, çalışma tarzını ve somut sürece karşılık düşecek taktik politikalarını oluşturmaya ertelememek zorundadır. Bu, varolanları görmezden gelmek değil, onların işlevsiz kalışlarına, yetersizliklerine dikkat çekmek ve daha güçlü araçlarla mücadeleye atılmaya davettir. ■

KAYNAKÇA

- 1) Halk Demokrasisi, sayı 10, Kasım 1991, kapak yazısı.
- 2) Emek, sayı 26, Kasım 1991, sa: 19, M. Çingir
- 3) agd.
- 4) *Komün*, sayı: 2, 1 Aralık 1989, H. Şimşek
- 5) Agd., sayı: 1 Aralık 1989, Başlangıç sa: 7
- 6) Agd. sa: 7
- 7) Agd. sa: 7
- 8) Agd. sa: 7
- 9) *Milliyet*, 30 Aralık 1991
- 10) *Komün*, sayı: 1, 1 Aralık 1989, sa: 9

Hasta Çar ve Yedi Büyükler

Bu yazıda, bugün bütün açılardan sona eren "Sovyetler Birliği"nin tarihe karışmasının ve "Bağımsız Devletler Topluluğu" (BDT)nun geride bırakılan oluşum sürecinin yakın geçmişini ve uluslararası emperyalist sistemin 7 büyük patronunun bundaki rolünü; emperyalist güçlerarası antlaşma ve çatışmaların odaklandığı sorunlar; sömürge, yarı-sömürge ülkelerin bu tablodaki durumu vb. konuları, "kurtlar sofrasının gündemi" babında tahlil edilmektedir. Yazının, bir takım noktalarda uluslararası gelişmelerin gerisinde kaldığı ortada ve zaten buradaki amaç da, bugün olup bitenin yakın geçmişteki zeminini ve aynı zamanda süreduran sorunları, bir ucuyla ele vermektir.

ALİŞAN DOĞAN

Birinci petrol şokunun bir sonucu olarak, 16 yıl önce 1975 başlayan yedi büyüklerin (G/7) dünya ekonomik zirvesinin sonuncusu ve belki de tarihin en debdebelisi, Temmuz ayının 15-16-17'sinde Londra'da yapıldı. George Bush (ABD) Helmut Kohl (Almanya), John Majör (İngiltere), Gullio Andreotti (İtalya), Brian Mulroney (Kanada)'nın yanısıra sansasyonel misafir Gorbaçov'da zirvenin bitim günü (17 Temmuz 1991 çarşamba) Londra'daydı. Gorbaçov Londra'ya vardığında ikinci sınıf bir protokolle, İngiliz Dışişleri Bakanlığı tarafından karşılandı. İngiltere Başbakanı Majör ve değerli misafirleri Gorbaçov Londra'ya vardığında, Kraliçe Elizabeth'in Buckhigham sarayında verdiği yemekte zıkkımlanmış, "damdaki kemancı" operasından "ah bir zengin olsam" ve İşveçli müzik topluluğu ABBA'nın "para..para..para" parçasını dinliyorlardı. Hem de milyonlarca Sovyet işçinin onurunu iğrenç bir şekilde çiğnercesine. Gorbaçov ise yerini bulmuştu; "tek bir uygarlığın parçası olduk"

G/7 dediğimiz gibi birinci petrol şokunun ürünü oldu. Emperyalistler bütün sistemi tehdit eden bir meseleden hareketle bir bakıma danışıklı döğüşler için bir merkez oluşturdular. Bağlayıcı, yaptırımcı hüküm ve yapıya sahip olmasa da

her yıl yapılan bu zirvelerde görüş teatisinde bulunuyor, kendi aralarındaki ve kendilerine karşı problemlerin nasıl çözüleceği konusunda prensip kararları alıyorlar. Bir bakıma emperyalistlerin danışma meslisi. Dünya kapitalist sistemin şekilsiz ama en üst politik ve ekonomik kurumu gibi. Yerli yabancı bütün basında zaten öyle lanse ediyor. "Dünya ekonomi zirvesi", "Zenginler Kulübü" deniliyor. Soğuk savaşın sona erdirilmesi, Doğu Avrupa pazarlarının emperyalizme devredilmesi, komünizmin lanetlenmesi ve danışıklı işgallere evet denmesiyle, Gorbaçov'da laik olduğu bu kulübe şimdilik misafir olarak davet edilemeye şereflendirildi. Zaten o da kendisini artık onun bir parçası olarak görüp söylüyor.

Zirvenin dışı bu ya içi?

Kurtlar sofrasının gündemi

Her ne kadar Gorbaçov'un Londra ziyareti, zirvenin en tantanalı konusu idiye de, kurtlar sofrasının tek gündemi SB değildi. Değişik konulardan oluşan gündemi üç ana başlık altında toparlamak mümkün. Birincisi; Birleşmiş Milletlere biçilmek istenen yeni rol yeni rol yeni savunma ve saldırı stratejileri; ortadoğu/Körfez Savaşı sonuçları ve silah satımı sorunları; ikincisi; tıkanmış bulunan GATT görüşmeleri (Urguay-runde)

ve diğer ekonomik sorunlar; üçüncüsü ise SB'indeki kriz, reformlar ve Kredi konusu idi.

SONUÇLAR VE ANALİZLERİ

BİRİNCİ BÖLÜM BİRİNCİ KISIM

Yeni Stratejiler:

Yeni strateji arayışlarının birinci dereceden nedeni, soğuk savaşın ve bilinen klasik Sovyet tehdidinin, Varşova Paktı'nın ortadan kalkması, ikinci neden oldu. Bunların ortadan kalmasıyla en büyük kriz Nato'nun işlevi konusunda ortaya çıktı. Daha bu sorun çözümlenmeden, 19 Kasım 1990 yılında Paris'te yapılan AGİK zirvesi, (o zaman 34) bugün Arnavutluk'un katılımıyla 35 devletin imzaladığı görevleri; NATO'nun işlevi ile çatışan yeni kurumların oluşmasına yol açtı. Ve nihayet üçüncüsü, son Körfez Savaşıyla önemi ve işlevi daha da artan bir Birleşmiş Milletler Teşkilatı. Bunların yanısıra Avrupa'daki güçlü emperyalistlerin içinde yer aldığı keza işlevi Nato ve AGİK ile çatışan, BAB (Batı Avrupa Birliği) var.. Bir bakıma ne olduğu ve ne olacağı belli olmayan bir kaos. ABD her koşul altında Avrupa'daki etkinliğini devam ettirmenin bir aracı olarak NATO'nun devam etmesinde diretiyor. Gerekçeler hazır ve Avrupalılarca da destek buluyor. "Soğuk savaş sona erdi, Varşova Paktı dağıldı, klasik Sovyet tehdidi yok. Ama Avrupa için tehdit ortadan kalkmadı. Sadece SB'nin iç ulusal kaynaşmaları ve dağılma tehlikesi dahi Nato'nun devam ettirilmesine yeter deniliyor. Fakat öte yandan Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Antlaşması çerçevesinde kurulan kurumlar var. Merkezi Viyana'da olan "Çatışmaları Önleme Merkezi", Prag'da çalışma sürdüren "AGİK sekreteryası". Bunlar AGİK'in kurumlaştırılmasına yönelik adımlar. Ve bu kurumların içinde bütün NATO ve eski Varşova paktı ülkeleri yer alıyor. En son Yugoslavya'daki gelişmelerde de bu kurumlar devreye girdi. Zira NATO'nun bu durumda devreye sokulmasının, en azından kabul edilen kurallar ölçüsünde hiç bir nedeni yok. Yani ekarte durumda. Çünkü ittifaka göre üye ülkelerden birinin direkt saldırıya uğraması gerekiyor. Bu problemi daha önce Körfez Savaşında Almanya-Türkiye bağlamında yaşamıştık. Alman anayasası saldırı durumu olmadığı sürece askerlerin bir başka yere gönderilmesini engelliyor. Demek

ki Yugoslavya örneğinde gördüğümüz gibi AGİK çerçevesinde yaratılan bazı kurumlar, NATO ile yerine getirilemeyen görevleri yerine getirebiliyor ve NATO'yu bu anlamda hem işlevsiz bırakıyor hem de tamamlıyor. Burada uyum ve çelişme içiçe. Uyum ve çelişmenin içiçe olduğu bu durumun gerisindeki problem AGİK'in özel durumundan kaynaklanıyor. Daha bir yaşını bile doldurmayan AGİK hiç bir askeri kuruma sahip değil. Herhangi bir çatışmada kim devreye sokulacak? NATO mu? BAB mı? AGİK kapsamında hek ikisinin de devreye sokulması olanaklı değil. Bu çıkmazın giderilmesi ve AGİK'e imkan sağlanması için Almanya Dışişleri Bakanı Genscher'in önerisi var. Genscher'e göre AGİK, BM Güvenlik Konseyi tarzı bir kurum olmalı ve bu kurum AGİK prensiplerinin uygulanmasını, işletilmesini kontrol etmeli. Öyle ya. AGİK prensiplerini kim uygulatıp kontrol edecek? Yugoslavya problemi bu ihtiyacı acilen gündemleştirmiştir. Alman Dışişleri Bakanı Genscher'in önerisi Avrupalıların kendi güvenlik sistemlerini geliştirme konusunda ABD'nin patronluğunu yaptığı NATO ile yetinmeyeceklerini gösteriyor. Önümüzdeki süreçte emperyalistlerarası çatışmalara renk verecek konulardan biri bu olacak. Çelişmeler bununla bitmiyor. ABD'nin tek başına dünya jandarmalığı rolüne savunması Körfez Savaşında da gördüğümüz gibi Avrupalı emperyalistlerin hoşuna gitmiyor. Körfez savaşında ABD Avrupalıları kendi istemleri doğrultusunda sürükledi ve onlara ödetti. Bu durum Avrupalıları kendi savunma sistemlerini oluşturmaya iten başka bir neden olmuştur. Ekonomik devler askeri cücelikleri gördüler. Hemen akabinde de BAB'ın güçlendirilmesi yönündeki sesler yükselmeye başladı. BAB NATO'ya rakip bir güç olarak gelişmek zorunda. Hatta NATO içinde bir klik konumundadır. NATO'nun kısa sürede dağılmayacağı kesindir. En azından SB'nin dağılma rizikosunu açısından böyle. Ama Avrupanın ekonomik devlerinin askeri cüceliklerini gidermek çabası içinde oldukları da yine bir o kadar kesindir. NATO Genel Sekreteri Manfred Wörner Nisan 1991'de yaptığı açıklamada bundan pek memnun olduğunu açık bir şekilde ifade etti. Wörner AT'nin askeri savunma yapısı oluşturmaya karşı ve NATO'ya alternatif bir örgüt istemiyor. Wörner'e göre "NATO'dan vazgeçilmez, o bir kader birliği örgütüdür.

G/7 haziran 1991 tarihinde Kopenghan'da düzenlenen NATO Bakanlar Konseyi toplantısının

önemli gündem maddelerinden biri yeni uluslararası ortamda NATO'nun rolünün ne olacağı olmuştur. Ve geliştirilmekte olan Avrupa güvenlik kimliği ile NATO ilişkileri gündemi işgal etmeye devam etmiştir.

Mevcut duruma son Körfez Savaşıyla yeni bir boyut daha eklenmiştir. Bu da BM'lerin rolüdür. Başta ABD olmak üzere emperyalistleri Irak'a karşı savaşla yetkili kılan kurum bizzat BM oldu. Danışıklı işgallerin bir diğer merkezide BM. "BM'de kararı al, ve önüne gelen yere saldır". Soğuk savaş, Varşova Paktı'nın dağılması ve SB'nin emperyalist dünyaya integrasyonu, artık BM'de pürüzsüz benzer kararların alınmasını mümkün kılmıştır. AGİK kapsamında, -NATO çerçevesinde mümkün olmayanlar artık BM üzerinden yerine getirilecek. AGİK ile 35 devleti, NATO ile 26 devleti, BAB ile 9 devleti ve BM'le de dünyanın geri kalan devletlerini harekete geçirip istenilenin yapılması şansı var. Irak ve NATO, ne BAB ve ne de AGİK üyesiydi aracıyla çözülebilirdi. Dolayısıyla Irak problemi ne NATO, (Böyle olabilmesi için Irak'ın bir NATO devletine, mesela Türkiye'ye saldırması gerekiyordu. Bu konuda Türkiye tarafından yeterince tahrikler de yapıldı ama tutmadı) ne de daha yeni kurumlaşma safhasında olan ve hiçbir askeri yaptırım gücü olmayan AGİK ile çözülebilirdi. Tek yol kalıyordu, o da BM'di. Ama Irak gibi devletlerin bulunduğu ya da bölgesel çatışmaların olduğu bölgeler sadece Ortadoğu değildi. Asya'dan tutun da, Afrika ve Güney Amerika'ya kadar her kıtaya yayılmış. Emperyalistler "üçüncü dünya" ülkeleri olarak anılan bölgelerden gelecek tehlikenin çoktan beri farkındaydı. İşsizlik, açlık, sosyal dengesizlik, bölgesel çatışmalar, ödenemeyen dış borç yükü, kaynayan kazanın kapak tutmayacağına işaret ediyor. G/7'lerin Londra zirvesine BM'e kazandırılmak istenen yeni kimlik işte bunun için. yayınlanan siyasi deklareasyonda BM teşkilatına "müdahaleci" bir nitelik kazandırılmasından bundan dolayı söz ediliyor. Hedef bu görevler için BM teşkilatının maddi ve askeri olarak güçlendirilmesi. Bu perspektife göre dünya jandarmalığı rolünü BM üstlenecek. Kimsenin eli de kirlenmemiş olacak. Grenada, Panama ve Körfez Savaşından sonra dünya kamuoyunda kendisine karşı nefretin arttığını gören ABD bundan böyle bu sorumluluğu BM'lere yıkmak istiyor. (Örneğin Türkiye'deki resmi muhalefet çevreleri "çekiç güç" konusuna ilişkin tartışmalarda, bu gücün BM kontrolü al-

tında olması halinde ses çıkarmayacaklarını çeşitli şekillerde belirtmişlerdir. Onların karşı gibi gördükleri nokta bu gelişmelerin ABD'nin kontrolü ve denetiminde gelişmesidir. Başka yörelerde gündeme gelecek benzer durumun benzer gelişmeleri gündeme getirmesi kaçınılmazdır) Ayrıca sorumluluklarda dağıtılmış olacak. Burada bir parantez açarak, İngiltere Dışişleri Bakanı Douglas Hurd'ın 17 Temmuz'da, Londra'da bir grup gazetecinin sorularına verdiği cevaplara konuyu daha iyi anlamak için atıfta bulunmak istiyorum. Gazeteci soruyor; BM.. için pratikte ne değişecek? Bakan cevap veriyor; BM soğuk savaştan ötürü felç olmuştu. Körfez savaşı bu çıkmazı astığımızı gösteriyor. G/7'lerin açıklaması yeni bir adım, fakat bu sürecin daha başındayız." Soru; seri müdahale birlikleri için kim sorumlu olacak, BM NATO yoksa G/7 mi?" Cevap: 'çok açık, Birleşmiş Milletler. Ama biz bu gücün seri şekilde devreye sokulmasından emin olmak istiyoruz. Zaten bunun içinde adı seri müdahale birliği. Bunu üzerine daha Başkan Gorbacov ile pazarlık yapmamız gerekiyor. Bu konuda da daha başlangıçtayız ama bizim G/7'lerin görüşü budur ve bu konuda hem fikiriz." Mevcut uluslararası durum dikkate alındığında da buna kimsenin karşı çıkma ihtimali yok. Gorbacov'da evetleyecek. ABD'nin BM'deki hegemonyası dikkate alınır ve son Körfez Savaşıda hesaba katılırsa elindeki devasa askeri güçle, ABD, BM şemsiyesi altında dünyada kovboy (sığır çobanı) rolünü üstlenmiş olacak. Ekonomik ambargo metoduyla çözülemeyen problemler böylece karşılarında "Çevik Güç"ler bulacaklar. Körfez Savaşı'nın emperyalistler açısından sağladığı tecrübe bu.

✓ BM kontrollü silah satımı

Bu konuyu noktalamadan evvel BM'e biçilen bir başka göreve de burada değinmek istiyorum. Bu görev silah satışlarının kontrolü ile ilgili. Bu konuda G/7'leri söz konusu tedbirleri olmaya zorlayan nedenleri İngiltere Dışişleri Bakanı (toparlayıp özetlersek) şöyle koyuyor: "(Irak-Kuveyt sorununa atıfta bulunarak-bn.) Eğer bir ülkeye savunma ihtiyaçlarının üzerinde silahlanma şansı tanınır, Barış ve Stabilitate yok olur. G/7'ler olarak böyle bir durumun tekrarlanmaması konusunda kararlıyız." Başkaları için bu tür kaideler koymaya çalışanlar, pek tabii kendilerini buna uymak zorunda görmüyorlar. Bu alçaklığın

BM'ler tarafından üstlenilip savunulması ise bir başka skandal. BM'in kimin, neyin borazanlığını yaptığı apaçık ortadadır. G/7'lerin aldığı bu karar Londra'daki zirveden yaklaşık on gün önce Paris'te toplanan BM Güvenlik Konseyi daimi üyeleri tarafından dile getirildi. ABD, İngiltere, Rusya, Fransa ve Çin gibi BM Güvenlik Konseyi daimi üyesi devletler aynı zamanda dünyanın en önemli silah satıcıları durumundalar. İşin çarpıklığı da zaten burada yatıyor. Emperyalistler, (bu konuda haklarının olup olmadığını bir yana bırakalım) eğer bazı devletlerin istenmeyen tarzda silahlanmasına karşı iseler ve bu gibi durumları önlenmek istiyorlarsa ilkten kendi silah üretim ve satımlarını kısımları gerekiyor. İlerde bazı örneklerle de seğileyeceğimiz gibi bu boş bir beklenti. Önce bir noktanın altını çizerek belirtelim. Silah satımının kontrolünden kast edilenin, silah satımını kısmak, sınırlamak olmadığı ortadadır. Zaten silah üreticisi ve satıcısı ülkelerden bunu beklemek saflık olur. (Temmuz ayının son haftası bitiminde Londra'da yayınlanan günlük gazete *Independent*, İngiltere'de yeni bir skandala yol açan şu haberleri yayınladı: Ocak 1987'den 5 Ağustos 1990'a kadar yani Irak'ın Kuveyt'i işgalinden üç gün sonrasına kadar İngiliz firmaları Irak'a Plutonium, Uranium, Zirkonium, Thoriumoxid ve Uranacetat satıp göndermişlerdir. Ayrıca 1988 ve 1989 yıllarında "Senf" ve "sinir" gazlarının üretiminde kullanılan Thiodiglykol ve Thionylchlorid satılmıştır.) Silah kontrolünden kasıt, hangi devletin ne miktarda ve teknolojiye silaha sahip olduğunu kontrol etmek. Çünkü, İngiltere Dışişleri Bakanının açıklamasında da gördüğümüz gibi, kontrolsüzlükten faydalanarak emperyalist sistemi tehlikeye sokacak boyutta silahlanmayı engellemek istiyorlar. ABC silahlarıyla donanmış bir devletin mevcut emperyalist güçler dengesi açısından arzulanmadığı ortadadır. Daralan dünyayı eline geçireceği bu tür silahlarla yeniden paylaşmaya zorlayabilecek hiç kimseye emperyalizmin tahamülü yok. Kurtlar sofrasında koltuklar dolu. Kendi aralarında dalaşmayı bir yenisi ile paylaşmaya değer buluyor bugün kü emperyalist çete.

Silah satışlarının kontrolü için önerilen çözüm BM bünyesinde silah satışlarının kaydedildiği bir kontrol merkezinin kurulması. Bu görevde dünya silah ticaretinin %90'ına yakını elinde bulunduran, BM Güvenlik Konseyi daimi üyeleri yani ABD, İngiltere, Fransa, Rusya ve Çin yerine getirecek. Kediye ciğer teslim etmek gibi

bir şey. Böylece hangi devletin ne kadar silah aldığı, sistem içintehlikeli boyutlara ulaşip ulaşmadığı denetlenmiş olacak. Ancak korkunun ecele fayadası olmadığı gibi, bu çabaların da silahlanmayı engellemeyeceği biraz önce İngiltere örneğinde de gördüğümüz gibi ortada. Kapitalist üretim yasalarının hükmü altında işleyen silah sanayi de diğer sanayi dalları gibi azami kar kuralına göre yol alıyor. Dolayısıyla her talebi karşılamak zorunda. Biri olmasa diğeri bu görevi yerine getirecek. Öte yandan, diyelim ki resmi satışlar kaydedildi. Ya gizli satışlar? Irak ve başka birçok devlet örneğinden biliyoruz ki, satımı yasaklanmış bir çok teknoloji gizli yollardan alınıyor. Atom bombası teknolojisine kadar, bu böyle. Peki bunu kim kontrol edecek? Kaldı ki silah satımının kontrolünden sözedenler parası olan herkese istediği silahı satmaya hazırlar. Körfez Savaşından sonra silah ticareti, adeta baharını yaşıyor gibi. Sözümona dünyada silah satışlarını kontrol görevini üstlenecek olan BM Güvenlik Konseyi daimi üyelerinin, Körfez Savaşından sonrası siparişlerine bakın! 22 Temmuz tarihli Der Spiegel dergisi şu bilgileri aktarıyor: "sadece son beş yıl içinde bu devletlerin Ortadoğu'ya sattıkları silah tutarı 150 milyar dolar değerinde. Ve Irak elindeki silahların %98'ni bu ülkelerden temin etmiş. Peki savaş sonrası durum değişmiş midir? ABD'nin Körfez Savaşı'ndan sonra bu bölgedeki değişik devletlere satmak istediği silahların tutarı, 13.2 milyar doları tutuyor. Sovyetler Birliği, Suriye'ye 2 milyar dolar değerinde 300 adet 1-72 1-74 tankı ile 50 adet MIG 29 sözü vermiştir. Buna ek olarak BAE MIG 31 için sırada beklenmektedir. İngiltere diğer siparişler bir yana sadece, Challenger-2 tipi tanklar için Ortadoğudan tam 6 milyar dolar civarında sipariş bekliyor. Suudi Arabistan'ın milyarları bulan diğer siparişler de cabası. Körfez Savaşı'ndan sonra Fransa'nın silah siparişleri ise %70 artmış, Suudi Arabistan Kuveyt ve Ürdün önemli müşteriler arasında. BM Güvenlik Konseyi üyelerinden kontrole en fazla karşı çıkan taraf olarak Çin'de Suriye'ye sattığı orta menzilli füze satımıyla payına düşeni almıştır. Şimdi bu kararların uygulanacağı iddia edilebilir mi? Eğer bu olmayacaksa amaç ne? Amacın bu maske altında istenmeyen herhangi bir devlete karşı BM yetkisi ile istenilen tedbirlerin uygulanmasının zeminin yaratılmasıdır. Çünkü hangi devletin güvenlik ihtiyaçlarının ne kadar silahlanmayı gerektirdiği bir bilmece olarak kalıyor. Bir devletin güvenliği için ne

kadar silahlanması gerektiğine kim karar verecek? Eğer devletler kendileri karar veremeyecekse, açıktır ki bu silah keyiflerine göre bizzat bu silah tüccarları karar verecek. Bu ise devletlerin içişlerine müdahaleden başka bir şey değildir. İşte "Yeni Dünya Düzeni" nin bir özelliği de bu.

İKİNCİ KISIM

Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT)

Toplam 100'ün üzerinde devletin yer aldığı ve beş yıl önce Uruguay'da başlatılan bundan dolayıda Uruguay-Runde (turları) olarak bilinen görüşmelere Türkiye de katılıyor. Milyarlarca insanın yaşamını direkt ilgilendiren 15 ayrı sektör üzerinde kararlar alınmaya çalışılıyor. En sert ceviz de tarım sektörü. Geçen sene Brüksel'de yapılan toplantıya Türkiye'yi temsilen de devlet bakanı Güneş Taner, 20 kişilik bir heyetle katılmıştı. (Türkiye'nin bu görüşlerdeki konumuna ilerde değineceğiz. Anti parantez hatırlatalım) görüşmelerin amacı himayeci önlemlerin kaldırılması ve uluslararası ticaretin liberalleştirilmesi. GATT görüşmelerinde çatışmalar esas olarak ABD ile AET eksenin de yani Avrupalılarla Amerikalılar arasında. Bu cepheleşmede Japonlar da Avrupalıların yanında saf tutuyor. Avrupa'lılar tarım ürünlerinde Amerikalılarla ve dünya fiatlarıyla boy ölçüşebilecek düzeyde değiller. OECD'nin 1989 yılı raporlarına göre Avrupalı üreticilerin sadece maliyet masrafları dünya fiatlarının %40 üstünde. Avrupa devletleri bu fazlalığı kapatmak dünya fiatlarıyla boy ölçüşebilmek için sürekli devlet kasasından sübvansiyon ediyorlar. Yıvarlak rakam olarak, 245 milyar dolardan bahsediliyor. Şüphesiz bu durum ABD'nin işine gelmemekte ve sübvansiyonların kısılması için sürekli Avrupalılara baskı uygulamakta! Amerikan teklifi 2000 yılına kadar bu sübvansiyonların tamamen kaldırılması yönünde. Ayrıca ABD, gümrük bariyerlerinin de kaldırılmasını istiyor. Avrupalılar ise ancak %30 oranında bir indirim olanaklı görüyorlar. Daha önceleri yapılan GATT görüşmelerinde, Avrupadaki gümrük duvarları, endüstri ürünleri için önemli oranda indirilmiştir. %40'tan %5'e, bunun tersine tarımda, gümrük vergileri 1965'te %21 iken şimdi %40 olmuştur. Bu durumdan rahatsız olanların başında pek tabi ABD geliyor. Avusturalya, Yeni Zelanda ve Arjantin gibi tarım üreticisi ülkeler de rahatsız olan-

lar arasındalar. ABD'nin tehdidi, eğer gümrük duvarları ve sübvansiyonlar kaldırılmazsa Avrupa ve Japon endüstri ürünlerine yüksek gümrük vergileri uygulamak yönünde. Böylesi bir uygulamanın etkisini, birinci dereceden Almanya ve Japonya üzerinde göstereceği söyleniyor. Çünkü dünyanın birinci dereceden ihracatçı devletleri konumundalar. Düşman kardeşler arasındaki ticaret savaşı görünenden de keskin. Almanya'nın tarım sübvansiyonları ve himayecilikte direktmesinin başka nedenleri de var. 1988 yılında baskıların sonucu olarak, Almanya tarım sübvansiyonlarını %50 kısma yolu denediğinde, köylülerin yoğun direnişi ile karşılaşp vazgeçmek zorunda kaldı. Verilen sübvansiyonların kesilmesi halinde Almanya 3-4 milyon köylü işlerine terketmek zorunda kalacak. Zaten giderek gelişmekte olan işsizliğe hele hele (eski Doğu Almanya'da eklendikten sonra) bir de 3-4 milyon köylüyü eklemek; Alman burjuvazisini korkutuyor. Haksız da değiller, titremekte haklılar. Çünkü işsizler ordusu geliyor. Kısacası tarım sübvansiyonlarının kaldırılması konusunda iki ayrı kamp oluşmuş durumda. Bir yanda sübvansiyonlar dünya ticaretindeki liberalleşmeyi engelliyor, serbest rekabeti baltalıyor. "Sanayi ürünlerinde liberalleşme yapılırken, tarımdakine neden karşı çıkılıyor, eğer tarımda sübvansiyonlar kaldırılmazsa yeniden korumacı önlemlere dönülür" diyenler -ki bunların başını ABD çekiyor- ile liberalizmin faturasını toplumun belli kesimini, yani köylüler ağır şekilde ödemek zorunda kaldı. Bu da "tarım sektöründe krize ve köylülerin başkaldırısına, sosyal patlamaya ve toplumsal barışın bozulmasına dolayısıyla Avrupadaki bir çok hükümetin tasını tıraşını toplamasına yol açar" diyenler. Bunlar da Avrupa devletleri ve Japonya'dan oluşuyor. Bu kamplaşmada Türkiye'nin rolüne gelince; diğer meselelerde olduğu gibi bu konuda da Türkiye, ABD'ye sadakatını sergiliyor. Devlet Bakanı Güneş Taner, Brüksel'deki toplantıda biraz da Avrupalılara kızarak Türkiye'nin 22 kalem tarım ürününden 13'ünde sübvansiyonları kaldırdıklarını geriye kalan dokuzunda da kaldıracaklarını duyuruyordu. Brüksel toplantısı sırasında sübvansiyonların kaldırılmasını protesto etmek için toplanmış bulunan 40.000 çiftçinin arasında Türkiye'den de Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB) Başkanı Osman Özbek de bulunuyordu. O da tarım sübvansiyonlarının kaldırılması için yürüyordu. Ama Ankara'ya sesi yetişmeyen Özbek, Brüksel koridorla-

Ziraat Odaları Birliği (TZOB) Başkanı Osman Özbek de bulunuyordu. O da tarım subvansiyonlarının kaldırılması için yürüyordu. Ama Ankara'ya sesi yetişmeyen Özbek, Brüksel koridorlarından nasıl yankı bulabilirdi ki. Türk köylüsü ve çiftçisi sesini çıkarmadıkça kendilerini bedava satanların başına gökkubbeyi yıkmadıkça, daha çok satılacak.

ABD'yle AT ve Japonya arasında devam eden bu çatışmada önemle üzerinde durulması gereken bir noktada yeni alternatiflerin oluşmasıdır. Dünya ticaretinde genel bir liberalleşme olmaya çağ ve Uruguay-Runde'nin tıkanmaya doğru gittiği görününce, sözkonusu prensipler temelinde bölgesel ticaret giderek önem kazandı. Bir nevi Avrupa AET topluluğu benzeri kıtasal mahali ticaret toplulukları gibi. Nitekim belli gelişmeler de sağlandı/sağlanıyor. ABD'nin Kanada ve Meksika ile yaptığı tercihli ticaret antlaşması bunun örneklerinden sadece biri. Benzer gelişmeler Avrupada da yaşanıyor. AT ile EFTA devletleri arasında Avrupa ekonomik alanı oluşturma çabaları var. Bütün bunlar yeni kamplaşmanın ifadeleri. Uluslararası ticaretin liberalleştirilmesi ve subvansiyonların kaldırılması konusunda ABD ile AT arasındaki çatışmalar dışında meselelerin bir başka boyutunun olduğunu da unutmamak gerek. Gümrük duvarlarının ve subvansiyonların kaldırılması halinde bu durumdan faydalananak olan sadece ABD olmayacak. ABD'nin dışında bir dizi devlet (ki bunlar sanayii ürünleri alanında zaten emperyalist metropollerle boy ölçüşecek, rekabete dayanacak konumda olmayan devletler) tekstil ve tarım ürünleri konusunda emperyalist metropollerin pazarlarına girme şansı bulacaklar. Zaten bu yönlü bir iş bölümü emperyalistlerce bu devletlere yıllardır dayatılmış durumda. Güney Amerika, Afrika ve Asya'da emperyalistlerin bu zoraki iş bölümüne bağlı olarak yol açtıkları tahribat akıl almaz boyutlarda. Bu tahribatları ilerde başka yazılarımıza konu edeceğiz. Ancak konumuz açısından konuşursak, ifade etmiş olduğum gibi uluslararası ticarette liberalleşme olması halinde tarım ürünleri ve ham madde üretimine zorlanmış bu devletlerin dünya ticareti içindeki konumları pratikte pek parlak olmasa da, kağıt üzerinde değişecektir. Bir noktaya burada anti parantez dikkat çekmek istiyorum. ABD'nin kendi çıkarlarını temel alarak, uluslararası ticarette tarım sub-

vansiyonlarının ve gümrük duvarlarının kaldırılması yönünde atağa geçmesi, kaçınılmaz olarak, yukarda andığımız konumdaki devletler açısından da yeni imkanlar sağlayacak. Fakat burada kavranması gereken asıl mesele ABD emperyalizminin kendi çıkarları uğruna kendisi için de acı sonuçları olacak olan bir süreci, bir zorunluluk olarak başlatmasıdır. Kendisi için şey, kendisine karşı olan şeyi de içinde barındırıyor. Kapitalist gelişmenin her alanında bunu izlemek mümkün, kapitalizm her gelişmesiyle aynı zamanda kendi sonunuda hazırlıyor. Emperyalist metropellerde subvansiyonların kaldırılması dünya fiatlarını aşağı doğru bastıran bir öğeyi de ortadan kaldıracak. Bu durum uluslararası düzeyde yeni değer düzenlemelerini kaçınılmaz kılacaktır. Gerçekten anlaşma yoluyla bu noktaya varılacak mı, bu bir soru.

Londra zirvesinde üzerine görüşülüp prensip kararına varılan konulardan biri de, işte bu problemlerle uğraşan GATT ve Uruguay-Runde görüşmelerinin yeniden başlatılması. Hatta yıl sonuna kadar bu dosyanın kapatılmasını istiyorlar. Yaklaşık beş yıldır 100'ün üzerinde GATT üyesi ülke dünya çapında gümrük ve ticarette liberalleşme yönünde çaba içindeler. Ancak bir anlaşmanın çıkması ihtimali yine de az. ABD'nin tarım ürünlerinde gümrük, subvansiyon ve ithalat sınırlamalarının kaldırılması yönündeki istemleri, özellikle Avrupalılar ve Japonlar tarafından reddedilmekte. Avrupalılar dünya fiatlarını belli bir seviyede tutmak için yıllardır önemli miktarda tarım ürünleri fazlasına sahip bulunuyorlar. Tarımın sürekli subvansiyonu, fazlalığı her yıl daha da artırıyor. Bir yandan subvansiyonların kısılması rekabet gücünün düşmesine yol açarken diğer yandan subvansiyonların devamı da üretim fazlasının artmasını getiriyor. AET içi bu problem de meselelerin başka bir yanını oluşturuyor. Soru, ABD ve AT'nin katı tavırlarında ne kadar diretecekleri! Rekabet yasalarına kim yenik düşecek? Ya da orta bir yol mu bulunacak? Taleplerin mevcut biçimiyle bir anlaşma mümkün olmadığına göre, olsa olsa kısmi bir sukünet için ara yol bulunmaya çalışılacak. Böylece problem daha ileri ki tarihlere havale edilecek. ABD başkanı Bush bir anlaşmada idettiğine göre, belli tavizler için de hazır demektir. Emperyalistler arası rekabet nasıl sonuçlanacak, kim ne kadar taviz verecek önümüzdeki günlerde göreceğiz. ■

BDT'yi doğuran "SB"nin, son dönem ekonomik ve siyasal gelişmeleri

Alişan DOĞAN

BİRİNCİ KISIM:

"SB"nin ekonomik siyasi durumu

Londra Zirvesi'nin gündem dışı ama en önemli teması olan Gorbaçov ve "SB", bir çok yönüyle uzunca değerlendirmelerin konusu olmuştu. Öncelikle kısa ve özlü olarak, temel problemlere dikkat çekip, Gorbaçov'un Londra'ya nasıl bir "SB" görüntüsü ile gittiğini göstermeye çalışacağız. Böylece Londra Zirvesi'nin "SB" boyutu, daha iyi anlaşılmış olacak. Kısa kısa özetleyelim:

a) Bir yandan dış borçlar çoğalıp ödenemezken, diğer yandan dış ticaret hacmi giderek daralmıştı. "SB"nin dış borçları son yıllarda dramatik bir tarzda büyüdü. 1984'de, 53 milyar dolar olan dış borçlar, 1991'de 78 milyar dolar civarına çıktı. Ve bu dış borçların ağırlıklı bölümü, prestroyka dönemine ait. Gözlemcilere göre, "SB" bu yükselmeyi engelleyemezse kısa vadeli borçlarını dahi ödemeyecek duruma gelmesi kaçınılmazdı. Bu durum ise, "SB"nin durumunu uluslararası düzeyde önemli oranda sarsacak ve "SB"ne yeni kredi vermeye yanaşılmayacaktı. Ödeme imkanlarını tamamen dumura uğratmamak için ise, "SB" tam gaz ithalatta kısıtlamalara gidiyordu. AET verilerine göre altı ayda % 30 ile % 50 oranı arasında bir gerileme olmuş. Bu politikanın sonucu ise, toplumsal ihtiyaçların karşılanamaması, tedarik krizi SB borçlarının % 30'nu hükümetlere %70'ini de uluslararası bankalara borçlu bulunuyordu. Kimi para babaları borçlarını geri alma şansını "Sovyet" petrol sanayinin yeniden canlandırılmasında görüyordu. Ama bunun için bile birincisi, yeni yatırımlara, ikincisi ise zamana ihtiyaç vardı. Bazı iktisatçılara göre, mevcut durumdan bir çıkış yolu Moskova'da altın re-

zervlerinin bozulmasıydı. Tahminlere göre 2 ila 8 milyar dolar arasında değişen altın rezervi bulunuyordu. Ancak bu ihtimalin de pek parlak sayılamayacağı önceki deneylerden belliydi. Zira içinde bulunduğu krizden kurtulmak için, 1990 yılında da SB bu yolu denemişti. SB'nin 1990'da piyasaya sürdüğü altın miktarı sonuçta, dünya çapında düşmesine yol açmış ve plan geri tepmişti.

Kısa süreli borçlar açısından SB'nin durumu daha vahimdi. Sadece 1991 sonuna kadar, 10-12 milyar dolar borç ödemek zorundaydı. Ama ne ile? Nereden bakılırsa bakılsın, tablo karanlık gözüküyordu. Dış borçlar azalma değil, tersine çoğalma, üstelik hızlı bir tempoyla çoğalma eğilimindeydi.

b) Enflasyon frenlenemiyor; Almanların Moskova elçisine göre, 1991'de "Sovyet ekonomisi sadece başaşağı gitmeye devam etmekle kalmayacak dahası hatta artan bir vaziyette bu durum hızlanacak"tı. Gerçekten de durum onu gösterdi. Sadece 1991'nin ilk üç aylık sonuçlarına göre dış ticaret hacmi, eksi 33.8 oranındaydı. "SB"de toplam üretimin düşmesi ve ithalat hacminin daralması ile piyasadaki mal arzının düşmesine rağmen, devlet habire ruble basıyordu. Piyasadaki mal arzının gerilemesi ve para hacminin büyümesinin doğal sonucu pahalılık oluyordu. Enflasyon oranı, 1991 için % 100'dü

c) Bütçe açığı giderek büyüyordu; *Ekonom Leonid Abalkin*, 1991'de bütçe açığının 210 ile 148 milyar dolar arasında olacağını yazmıştı. Tamtadır bir bütçe ile reformların uygulanıp dış borçların ödenmesi için mucizeler gerekiyordu ve olmadı.

d) Teknoloji hurdalık; sanayinin teknolojik durumu ise içler acısı. Mevcut seviyesiyle uluslararası rekabete dayanacak gücü yok. Teknolojik

yenileme için hem Batının yardımına, hem de parasına ihtiyaç var.

e) İşsizler ordusu büyüyor; Yapılan resmi açıklamalara göre, "SB'de 13 milyon işsiz bulunuyor. Buna gizli işsizlik de eklenirse, ve üretimdeki gerilemenin yol açacağı yeni sayı ile teknolojik yenileme halinde işgücü talebinin doğal olarak gerileyeceği hesaba katılırsa, bu rakamın önümüzdeki dönemde, iki-üç misline çıkması kaçınılmaz. İşsizliğin yol açacağı sosyal gelişmeler de herkesin bildiği şeylerdir. Ulusal fırtınaların yanı sıra işsizler ordusunun ayak sesleri de Moskova'nın uykusunu kaçırıyordu.

f) Toplumun temel ihtiyaçları karşılanamıyor; 1991'de rekor miktara ulaşan (237 milyon ton) tahıl üretiminin % 40'ı transport ve depolama problemlerinden ötürü kaybedildi. 1991 için Başbakan Pavlov, tahıl miktarının yaşanan kuraklık nedeniyle, düşük olacağını (288 milyon ton) belirtmişti. "Ve bu demektir ki 77 milyon ton hububat ithal etmemiz gerekiyor" demekteydi. Kısa vadeli dış borçlarını dahi ödemeyecek durumda olan "SB", bunun için yeni krediye ihtiyaç duyuyordu. Ama nereden?

1991'den beri "SB"nindeki birçok temel gıda maddesi, karneye bağlanmış durumdaydı. Moskova'da; yağ, peynir, et, süt, patates, şeker, sigara karne ile veriliyordu. Artı yükselen fiyatlar, işsizlik vs. bir kıtlık manzarasına benzemekteydi. Bu, sosyal iç patlamalara yol açacak bir başka faktör, 90/91 kışı Batının "yardım paketleri" ile atlatıldı, 91/92 kışında yapılan korkunç zamların, ne kadar ve kimlerin işine yarayacağı ortada.

g) Cumhuriyetlerde ayrılık rüzgarı esiyordu; Cumhuriyetlerle merkez arasındaki ilişkiler, Gorbaçov reformları için birinci dereceden öneme sahipti. Dağılma ile yüzyüze olan "SB"inde, cumhuriyetlerin merkezle ilişkileri oldukça problemliydi. Batılı gözlemciler göre cumhuriyetler kendi paralarını bastıkları, merkeze vergi ödemedikleri ve ekonomik planlara uymadıkları sürece, "SB"nin mevcut krizden çıkması mümkün değildi. Onun için, Alman Başbakanı Helmut Kohl son ziyaretinde, SB'inde, "devlette reform yapılmadığı müddetçe, ekonomide reform olmaz" diye Gorbaçov'u uyarmıştı. Gorbaçov G/7'ler Zirvesi için Londra'da iken Başbakan Valentin Pavlov ona ve dostlarına moral vermek için, Ticaret ve Gosbank'a ilişkin liberalleştirme planını açıklamıştı. Bu plana göre 15 Sovyet Cumhuriyeti, bundan böyle petrol, altın ve diğer maddeleri merkezi hükümetin onayını almadan satabileceklerdi. İhale ve ihracat lisansları dağıtmaya kadar hakları olacaktı. Bu hakların yanı sıra merkezin,

hassas malların ihracına ilişkin sınırlamalar getirmesi hakkı ile giriş ve çıkışların vergilerini toplama hakkı saklı kalıyordu. Tabii ki bu cumhuriyetleri memnun etmeye yeterli gelmedi. Cumhuriyetler zoraki evliliğe ve merkezin dayatmalarına karşı çıktı. Emperyalistlerin, cumhuriyetlerin bağımsızlık taleplerine karşı merkezden, yani Gorbaçov'dan yana tavır alıp almaması, bir dizi faktöre bağlıydı. "Bağımsız Devletler Topluluğu" (BDT) çerçevesi kesinleşene ve Gorbaçov artak kesinlikle işlevsiz kalana kadar, daha çok oyalama taktiği gündemdeydi ve Gorbaçov umut verdikçe de durumu idare etmeye çalıştılar. Bir yandan reformların uygulanabilmesi için cumhuriyetlerle merkez arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi, diğer yandan ise cumhuriyetlerin bağımsızlık talebi vardı. Milletlerin estirdiği fırtına, sadece Gorbaçov için değil, aynı zamanda emperyalizm için de bir rizikoydu. Dağılma tehlikesi ile karşı karşı olan "SB"nin yaratacağı riziko çok büyüktü ve bugün BDT'nin oluşmuş olması, bu rizikoyu ortadan kaldırmış değildir. Çünkü, BDT bugünden boyutlu çatışmalar içindedir. Ulusların kaderlerini tayin hakkını mı, yoksa mevcut statükonun korunması mı? Her ikisi de Batının arzusu değildi. Ama istenmeyen alternatifler arasında seçim yapma, kendini dayatıyor ve dayattı ve bağımsızlık ilan eden devletler tanındı.

Gorbaçov Londra Zirvesi'ne nasıl gitmişti, ne beklemişti

Kısaca özetleyip sunmaya çalıştığımız görünüşle gitti.

Birincisi; bütçe açığı 210 ile 248 milyar dolar arasında bir "SB"; ikincisi; kısa vadeli 10-12 milyar dolarlık borcunu dahi ödemeyecek durumda ve toplam 70 milyar dolar civarında dış borcu olan, iflasın eşiğinde bir devlet, üçüncüsü; 13 milyonun üzerinde ve daha ne kadar olacağı da belli olmayan işsizler ordusu, dördüncüsü; ekonomide bir yıl öncesine kıyasla % 10 gerileyen milli gelir, % 6 gerileyen endüstri, % 8 gerileyen temel gıda maddeleri, 91'in ilk altı ayında 1/3 oranında daralan dış ticaret hacmi ve karnelere bağlanan temel gıda maddeleri, beşincisi; had sahadaki sosyal huzursuzluk, altıncısı; "SB"ni boydan boya sarsan ulusal fırtınalar, yedincisi; bu koşullarda iktidarda ne kadar kalacağı belli olmayan ama, Batı emperyalizminin çok şey borçlu olduğu Gorbaçov.

Bütün bu problemlerin çözümü için Gorbaçov üç şeye ihtiyaç duyuyordu; zaman, ideolojik-

politik destek ve para.

Zaman: Çünkü, reformların uygulanması, ulusal ve sosyal problemlerin vs vs. çözümü için gerekiyordu. İdeolojik-politik destek: çünkü, bu olmaksızın reformların uygulanması, pazar ekonomisinin geliştirilmesi sürecinde rakiplerinin baskı altında tutulması mümkün değildi. Para: çünkü, para olmaksızın reformların ve diğer planların uygulanması imkansızdı.

İKİNCİ KISIM:

Gorbaçov'un krizden "çıkış yolu"

Gorbaçov, iktidara gelip reform hareketlerini başlattığında, birçok konuda olduğu gibi ekonomik reform konusunda da açık tezler ileri sürmüyordu. Başında duyulan şey, sistemin genel çehresini korunarak iç düzenlemelerle yeni bir yapıya kavuşturulacağı yönündeydi. İlk kez 1987 yılları sonuna doğru yarım ağızla basında pazar ekonomisine ilişkin görüşler belirtmeye başladı. Bugün artık Batı tipi "pazar ekonomisi"ne geçilmiş durumda. Uzun süreli kıvırtmadan sonra, en yetkili ağız Gorbaçov'dan şunu duyduk: "SB direkt pazar ekonomisine doğru yönelmektedir. Bu olmaksızın dünya ekonomisinde varlığımızı sürdürmek mümkün değil." (12 Temmuz 1991) Ancak bunun o kadar kolay olmayacağı ortadaydı. Bir zamanlar, dünyanın biricik ülkesi olarak, kapitalizmden sosyalizme geçişi, bütün izolasyon ve baskılara rağmen düşmana inat gerçekleştirmeye çalışıp dünyayı sarsan SB, artık "sosyalizm"den kapitalizme geçişte dünyayı yeniden sarsıyordu. Kapitalizmin Harvard'lı akıl hocaları (Jeffrey Sachs gibi) ile SB'den ekonomist Grogory Yavlinski, baş başa vermiş, kapitalizme geçiş planları hazırlıyorlardı. Her iki başlangıçta da örnek yoktu. Ama birinci başlangıçta, milyonlarca insan yeni bir yaşam için umudunu sosyalizme ve onun öncü gücüne bağlamıştı. O umut ve o çabaydı ki SB, kısa sürede dünyanın en gelişmiş ülkelerinden biri haline geldi. Fedakarlık, çalışkanlık ölçü sınırlarının ötesine taşınıldı. İşçiler-köylüler ve uluslar birleşti. Gorbaçov'un bu emsalsiz avantajı yoktu. Olamazdı da. İşçiler köylüler onu desteklemediği gibi uluslarda da ayrılık istemleri ağır basıyordu. Bu bakımdan Gorbaçov, umudunu değil G/7'lere, onların kralına da bağlasa hiçbir, onu kurtaramazdı.

Bataklığa doğru ilerleyen yolda ilerlemeye kararlı Gorbaçov ve takımı, Batılı emperyalistlere bu konuda kararlılığını göstermek için, habire yeni yasalar çıkarıyordu. 10 Temmuz 1991, çar-

şamba günü Sovyet parlamentosu yeni yasalar çıkardı. İşletmelerin gelir vergileri % 35 ile % 55 oranı arasında değişen miktarlarda düşürüldü. Yeni borsa yasası da çıktı. Bütün bunlara ek olarak Gorbaçov, G/7'lere gönderdiği 23 sayfalık mektubunda, yabancı işletmelere % 100'lük mülkiyet hakkı tanıyacağını da ilan etti. Yani yabancı sermaye yatırımı için ne tür kolaylık gerekiyorsa adım adım, üstelik kişisizce yaltaklana yaltaklana sağlanıyordu. Ama bir toplumdaki, hiç bir yerde ve hiç bir zaman sadece yasalarla, iradi kararlarla yönlendirilip şekillendirilemez. Nesnel koşullar her zaman belirleyici kalır. Bu kapitalizmin "SB"de yeni tarzda restorasyonu için de geçerli.

Klinik var, hasta var, hastalık var ama tedavi yok!

Londra kiliniğinde doktorlardan ziyade hasta büyük ilgi çekti. Zirve öncesi Gorbaçov ve kurmaylarının kapitalizme nasıl geçileceğine ilişkin 23 sayfalık mektup, hastanın durumu hakkında klinik doktorlarına yeterli bilgiyi vermişti. Hastanın ihtiyaç duyduğu şey üç kelimeyle; para, para, para idi. Ancak emperyalistler rizikosu büyük, Japon'ların tabiri ile dipsiz bir fıçıya yatırım yapmaktan yana olmadıklarını bütün açıklığı ile duyurdular. Duyurdular ama mesele hiç de öyle siyah beyaz arasındaki bir ayırım gibi olmadı. Olamazdı da. Çünkü "SB"nin durumu sadece kendisi için bir riziko teşkil etmiyordu. Kendisi için olduğu gibi onlar için de bir rizikoydu. Emperyalistler için "SB"de Gorbaçov'un iktidarı elinde tutması bir nimetti. Gorbaçov emperyalistler için yeni bir tarihsel evreyi başlatmıştı. Son yılların baş döndürücü alt üst oluşlarını, Doğu blokunun dağılıp emperyalistlerin eline geçmesinden, Varşova Paketi'nin yıkılıp yok olmasına kadar, bir çok gelişmeyi emperyalizm Gorbaçov'a borçludur. İşte Gorbaçov emperyalist efendilerinden bu hizmetlerine karşılık ödül bekliyordu. Ancak Gorbaçov iyi bir taktisyen olmasına rağmen, zaman konusunda yanıldı. Ve elindeki kozları tabiri caizse ucuza kullanıp yitirmişti. Gorbaçov artık sevgili dostları emperyalist güçlerin çaldığı müziğe göre dans etmek zorundaydı. İstek parçalarını kabul eder müşterilerin gözünü doldurursa cömert müşterilerden bir kaçının karşılığı alınca para yapıştırabilirlerdi. Müzik belli "para, para, para" ve "ah bir zengin olsam". Bu müzikler eşliğinde Gorbaçov'un ne kadar dans edebildiğini, hep beraber gördük.

Londra Zirvesi'ndeki görüşmeler, Gorbaçov'a

para getirmedi. Sadece para alması için, bundan böyle hangi telde oynaması gerektiği gösterildi. Hem de alay edilircesine, G/7'lerin Gorbacov'a yardıma yanaşmalarının farklı nedenleri vardı. Ve aralarında görüş birliği de yoktu. Japonya Kuril adalarını gerekçe göstererek, "SB Kuril adalarını geri vermedikçe yardım yapmayacak"larını belirtiyordu. Japonların tavrı, bir önceki G/7 zirvesinde de böyleydi. ABD'nin durumu, kelin melhemini adırıyordu. Ekonomik büyümedeki durağanlık, uluslararası düzeyde rekabet gücünü yitirmesinin yol açtığı problemler, neredeyse 300 milyara dayanan bütçe açığı vs. vs. İstese de fazla birşey yapamayacağını anlamaya yeterdi. Kıta Avrupasına yıllardır ısınmayan İngiltere, Japonya ve Kanada'nın ABD ile ekonomik ilişkileri dikkate alındığında, bu kesimin, ABD'nin siyasi etkisi altında olacağı kendiliğinden anlaşılıyordu. ABD ekonomisinin ve ABD'nin kötü konjoktürünün bu ülkeler üzerindeki etkisi, bu devletlerin ABD'deki yatırımları ile yakından ilintilidir. 1988'de ABD'ye yapılan güçlü dış yatırımların adresleri İngiltere ve Japonya olmuştur. ABD Ticaret Bakanlığının açıkladığı en son raporlara göre, ABD'nin dış ülkelerdeki yatırımları ile dış ülkelerin Amerika'daki yatırımları arasında 368.6 milyar dolar fark oluşmuştur. Daha 1989'da 267.71 milyar dolar olan bu fark 1990 yılında % 34.7'lik bir artış gösterek 368.6 çıkmıştır. Bunun yanı sıra ABD'nin dış yatırımları bir önceki yıla kıyasla %3.3 gerilerken, ABD'ye yapılan yatırımlar önceki yıla kıyasla %1.3 oranında artmıştır. Avrupalılara gelince; bir sene önceki toplantıda yardım yanlısı olan Fransa, geçici bir tavır değişikliği içine girmişti. Almanya ve İtalya ise, "SB'ne yardım yapılmasından yana tutum sergilemekteydiler. Özellikle Almanya açısından bu tavrın anlaşılır bir dizi nedenleri vardı. Her şeyden önce, iki Almanya'nın birleşmesini sağlayan bir yönetime minnet borçları vardı. Diğer yandan, serbest bırakılan Doğu Avrupa pazarlarına gemen olma ihtimali en fazla Almanya için geçerlidir. 1990'da dünyanın en büyük ihracatçı devleti olarak Almanya'nın kazancı tartışmasız daha çoktur. Fakat Almanya yardım yanlısı gözükse de boynundaki Doğu Almanya problemi ile Gorbacov için umut vaat etmemekteydi. Kısacası umudunu G/7'lere bağlayan Gorbacov pek şanslı sayılmazdı.

NATO'nun devamını, "ya Gorbacov'ya bir şey olursa; ya SB dağılırsa" ihtimallerine dayandıranların, "SB" ve Gorbacov'a yardım konusunu kara kara düşünmekte oldukları da bir gerçektir. Emperyalistler şunun farkındaydı: Dünyanın ikinci

büyük nükleer silah gücüne sahip, iki kıtaya yayılmış, onlarca ulustan oluşmuş bir devletin dağıtılmasının yaratacağı etki ne Avusturya-Macaristan ne de Osmanlı İmparatorluğunun dağılmasına benzemezdi. Düşünün ki 15 cumhuriyete yayılmış atom silahlarının kontrolü cumhuriyetlerin eline geçecek ve cumhuriyetler sahip oldukları bu silahlarla iç savaş yürütecek. Emperyalistler bunu düşünmek bile istemiyordu. Emperyalizm kendi varlığında tehlikeye düşürebilecek böyle bir gelişmeden yana değildi. (Gorbacov'la, 15 cumhuriyet yerine tek bir muhatbla meseleyi çözmek pek tabii emperyalistlerin işine geliyordu. Start konusunu ilerde ele aldığımızda, daha geniş değineceğiz.) Bu güçlü riziko Gorbacov'un avantajı, emperyalist sistemin ise dezavantajı olarak görünüyordu. Bu noktadan itibaren, sorun "SB sorunu" olmaktan da zaten çıkmaktaydı. İşte Gorbacov ve "SB'ne yardımın gerekliliğinin bir ayağı da, hatta en güçlü ayağı buraya oturuyordu. Ancak bu gerekçelere dayanılarak "SB'ne yapılacak yardım ile reformların gerçekleştirilmesi ve "SB'nin krizi atlatarak ayakta kalmasının sağlanması halinde de sonuçta kendileri için devasa yeraltı ve yerüstü zenginlik kaynaklarına, artı süper nükleer silahlara sahip bir rakip gücün oluşmasını getirecekti. "SB'ne yardıma karşı olan eski ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger, Avrupalı bir gazeteci ile yaptığı röportajda bunu açıkca dile getirmişti. Öz itibarıyla ifade edersek Kissinger şöyle diyordu; "Ekonomik olarak güçlü, çoğulcu parlamenter rejimin olduğu bir SB'nin otomatikman barışın korunmasına yarayacağına inanmak, tarih dikkate alındığında, oldukça zor gözüküyor. Çünkü, her zaman Sovyet toprakları üzerinde güçlü merkezi bir devlet oluştuğunda, engellenemeyen bir şekilde etkisini komşuları üzerinde göstermiştir. Son yüzyıllarda Avrupa'da hiç bir devlet onlar kadar yabancı topraklarda olmamışlardır. Çarlığın 'üçüncü Roma' planlarından tutun da Panslavizm'den, Uluslararası Komünizme kadar böyle olmuştur." Bunun için Kissinger'e göre, "gerektiğinde ortak savunma için bir araya gelebilen ama birbirine tam bağlı olmayan gevşek bir Konfederasyon ideal olacaktır." (Yani bugün kutsanan BDT?) G/7'ler bu bakımdan "SB'ne yardım konusunda önemli kuşkular taşıyorlar ve yardım konusunda istekli değildi. Belki rizikonun yükünü ilk elden çekecek olan Avrupalılar olduğu için, özellikle Almanya, İtalya ve Fransa her şeye rağmen Gorbacov'a gerekli yardım yapılmasından yanaydı. Buna karşın patlamanın etkisini coğrafik uzaklıklarından ötürü ikinci dereceden hisse-

deceklerine inanan ABD, Kanada, Japonya ve İngiltere biraz daha rahat davranıyordu. Ancak, "SB"ne yardımı engelleyen nedenler sadece yukarıda andıklarımızla sınırlı değildi. "Çoğulcu demokrasiye geçmiş güçlü bir ekonomik yapıya sahip bir SB", soğuk savaş sürecindeki "SB"dekinden daha az tehlikeli olacağına inananlar için meselenin iç politik boyutları da vardı. Yıllardır değişik kuşaklara birinci dereceden düşman olarak tanıtılan "SB"ine yardımın gerekliliği, nasıl anlatılacak? Yıllardır alışlagelen düşünce yapısında ani ve radikal değişikliğin politik ve sosyal sonuçları da oldukça önemliydi.

Öte yandan belki de en önemli çıkmazlardan biri de, Gorbaçov'un Batının istediği tarzda reformları hızlandırıp, pazar ekonomisine, "çoğulcu sisteme" ve silahsızlanmaya yönelebilmesi için katı bir iktidar uygulaması gerekli ve zorunlu görülmüyordu. Güçler dengesi içinde, Gorbaçov'un bunu yapma şansının olup olmadığı bir yana, Gorbaçov'un böyle bir yola başvurması, hem kendisinin hem de emperyalist dostlarının bindiği dalı kesmesi anlamına geliyordu. Bu açmazı ne Gorbaçov ne de emperyalist dostları çözecek konumda değildi. Bir yandan istenen reformların uygulanması için güçlü bir iktidar, diğer yandan güçlü bir iktidar alternatifi halinde, güme gidecek reformlar. Bir yandan desentralleşme, Cumhuriyetlere daha fazla yetki ve serbesti diğer yanda, bunun sağlanması için güçlü bir merkezi iktidar. Bir yanda çoğulcu sistem, diğer yandan reformların uygulanması için güçlü bir Gorbaçov, vs. vs. Çıkış yolu olmayan bir paradokstu. Onun için "SB" eski Dışişleri Bakanı Eduard Şevardnadze uyarıyordu. Bu durum, kaos ve açlıkla birleşince sonucunun ne olacağı belli olmayan bir dikatörlüğe götürürdü.

Sonuçlar olarak özetlersek;

Birincisi; G/7+1 bileşiminde, "S"nin krizden nasıl çıkacağı, tedavisinin ne olması gerektiği konusunda açık ve net bir perspektif ve görüş birliği yoktu. Görüş birliğine varılan tek nokta kuşku idi.

İkincisi; "SB" ekonomisi, içinde bulunduğu krizde tam gaz yol almaktaydı. Batı, Gorbaçov'a humaniter ve teknik yardımla kendisini sınırlamıştı. Gorbaçov Londra'dan para yerine öğüt aldı. Batı, tavrını gelişmelere göre belirleyeceğini söylemişti. Bekle gör politikasına yatmıştı.

Üçüncüsü; G/7'ler arasında görüş ayrılıkları su yüzüne çıkmıştır. Farklı ilgi ve entereselere bağlı olarak kutuplaşmalar da yeni şekil alacaktır.

Onun için, mantık ölçüleri içinde gerçekleşme ihtimali en güçlü olasılık problemleri zamana

yayıp, koşulların elverdiği oranda karşılıklı danışma yoluyla, emperyalizmin lehine çözmek olacaktı. Şurası da yine yeterince açığa çıkmış bir gerçektir: G/7'ler, her şey pahasına "SB"nin dağılması halinde (yol açacağı rizikolara rağmen) birarada tutmaya çalışmayacaklardı. Kendilerinin kuşkulu yaklaşımlarının Gorbaçov'un durumunu kötü yönde etkileyeceği de bilinmekteydi. Zira bundan ötürüyü ki emperyalistler, her ihtimale karşı Yeltsin'i güçlendiregeldiler. Emperyalistlerin Gorbaçov'a karşı sarfettikleri kelimeler gerçeği yansıtmıyordu.

ÜÇÜNCÜ KISIM:

Zirve sonrası Moskova

Gorbaçov, Londra'dan belli mesajlarla dönmüştü. Para için önce reformlarda ilerleme, cumhuriyetlerle sorunları çözmeye, çoğulcu parlamenter sisteme geçiş ve silah sanayiinde kısımlara girme vs. Basının üzerinde durmadığı ve gözden kaçan başka bir mesaj daha vardı. Bush, Gorbaçov para istemeden önce Küba'yı desteklemekten vazgeçmeli diyordu. Arnavutluk'tan sonra, sıranın Küba'ya geldiğini duyuran bu mesajın sonuçları, kısa sürede görüldü. Bunlara karşılık, "SB" Dünya Bankasına ve uluslararası para fonuna sınırlı özel üye olabilecek, G/7'ler IMF, Dünya Bankası, Avrupa Kalkınma Bankası ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) gibi kuruluşlar, üzerindeki etkilerini kullanarak, "SB" ile işbirliği yapmalarını sağlayacak, ayrıca teknik yardımda bulunulacaklardı.

Gorbaçov ve takımı, daha zirve öncesinde para alamayacaklarını anlayınca ağız değiştirip meselenin para olmadığı, asıl sorunun "SB"nin dünya ekonomik sistemine entegre edilmesi olduğunu söylemeye başlamışlardı. Yeltsin'in danışmanı Brain Trust ise, zirve sonrası yaptığı yorumda iki şeye dikkat çekiyordu. **Birincisi;** Batı, "SB"indeki gelişmelerin kendisi için de çok tehlikeli olabileceğini anladı; **ikincisi,** ekonominin içinde bulunduğu umutsuz, çıkmaz durum, Gorbaçov'un, Batının reformlar için yaptığı önerileri kabul etmesine yol açtı. Bütün emareler "SB'nin yeni evreye doğru ilerlediğine işaret ediyordu.

"Hümaniter demokratik sosyalizm"

İlk atak, zirve sonrasında Yeltsin'den gelmişti. Yeltsin, Komünist Partinin fabrikalardaki, dairelerdeki ve okullardaki faaliyetlerini yasakladı. (Yeltsin 30 temmuz 1991'de yaptığı açıklamada

KP'nin devlet dairelerinde çalışmalarının yasaklanmasını bilinçli olarak yaptığını, bunun amacının Gorbaçov'u zayıflatmak olmadığı tersine MK toplantısından önce "Gorbaçov'a karşı hain saldırı planları peşinde olan gerici güçlerin planını bozmak için" olduğunu, "söylemek gerekirse ben ikinci bir cephe açarak saldırıyı engelledim" şeklinde gerekçelendirdi.)

Yeltsin'in açtığı yoldan, öldürücü darbeyi ise Gorbaçov indirmeye hazırlanıyordu. 25 Temmuz 1991 günü toplanan 412 kişilik SBKP MK'si, Gorbaçov'un yeni parti programı taslağını görüştü. Ekim sonu, Kasım başı yapılacak kongrede karara bağlanacaktı. Gorbaçov'un programında artık marksizm-leninizme lafzen de yer yoktu. Yeni cihanın adı, "hümaniter demokratik sosyalizm düşüncesi" ve örnek alınan ise Avrupa sosyal demokrat partileriydi. Ana hatları hukuk devleti, parlamenter demokrasi ve karma ekonomiyi içeriyordu. Gorbaçov, programın anahtarlarını oluşturan bu konular dışında tartışmaya açık olduğunu söyledi. Ama bu noktalarda pazarlık olmaz diyor ve aksi halde istifa edeceği tehdidinde bulunuyordu. Hesaplar, sonbaharda yapılacak Parti kongresine ertelenmişti. Parti'nin adının da değiştirileceği o günden söyleniyordu. Ama yeni parti programı sunan sadece Gorbaçov değil, değişik platformlarca ileri sürülen beş ayrı program taslağı daha vardı. Bütün bunlar, 1991 sonunda "SB'de politik atmosferin oldukça hararetili geçceğine işaret etti ve beklenenler oldu da.

SBKP'nin dışı emperyalistleri, içi de Gorb'i'yi yakıyordu

SBKP içinde esas olarak iki ana akım da toplanması mümkün irili ufaklı birçok grup ve fraksiyon bulunuyordu. Bir nevi yamalı bohçaydı. Genel olarak söylenirse, **birinci akım**; Prestroyka'ya karşı olup yeniden yapılanmayı kapitalizmin resotaryonu olarak görenler ve başkanlık sistemine karşı çıkanlar; ki bunlar, başını Nina Andreyeva'nın çektiği "Bolşevik Platform", Richard Kosolagov'un önderlik yaptığı "Komünist İnisiyatif" ve "Marksist Platform", A. Kryutskov ve A. Prigorin önderliğinde (kendi program taslakları var) gibi gruplardan oluşuyor. **İkinci akım**; reformlardan, karmâ ekonomiden başkanlık sisteminden yana olanlardan oluşuyor. Esas olarak da sosyal demokrat bir çizgi de birleşiyorlar; "demokratik platform", "demokratik birlik", "komünistlerin demokratik hareketi" gibi gruplar da bu akımın içinde yer alıyorlardı. Bunların dışında daha önce SBKP'den ayrılan reformistlerin

de Eduard Şevardnaze önderliğinde kurdukları "demokratik platform hareketi" vardı. Yeltsin ve onu takiben Gorbaçov'un başlattığı atak, tartışmasız gruplar arasındaki kavgayı kızıştırmı. Her iki taraf da son baharda yapılacak parti kongresine hazırlanıyordu.

Gorbaçov, emperyalist efendilerinin isteği doğrultusunda "SB'deki reformları hızlandırmak zorundaydı. Zaman aleyhine işliyordu. Ancak milyonlarca üyesi devasa mal varlığı ve farklı enterese gruplarının olduğu dev bir yapının reorganasyonu o kadar kolay olmayacaktı. Gorbaçov, "eğer parti programı kabul edilmezse gideyim" tehdidinde bulunuyordu. Fakat reformcular bunu akıllı bir çözüm yolu görmüyorlardı. Çünkü onlara göre Gorbaçov'un Partinin başında bulunması en azından tutucu kanadın kontrolünü sağlıyordu. Aksi halde darbe ihtimali de büyüyecek diyorlardı. Ayrıca Gorbaçov ayrılrsa nereye gidecek sorusunu soranlar da haksız değildi. 1991 sonbaharından önce, reformcu cepheye görüntü ve kuşku bunlardı.

Ne var ki tehdit sadece Gorbaçov'dan gelmiyordu. Gorbaçov'un parti reformunu içeren yeni program taslağına karşı cephenin tehditleri de gecikmeyecekti. *Sovyetlskaya Rossiya*'da tutucu kanat görüşlerini ve tehditlerini şöyle dile getirdi: "Anavatan parçalanıp anlamsızlığa ve karanlığa batacak" dendikten sonra bunu sorumluları ise, "bu memleketi sevmeyen ve kendilerini yabancı güçlere satmış olan" iktidardakilerdir deniliyordu. Gorbaçov'un adresine gönderilen bu tehditlerin gerisindeki isimler ise önemli, tutuculardan Yuriy Bondarev ve Valentin Rasputin'in yanı sıra, aktif iki generaldi. Afganistan işgalini yöneten ve İçişleri bakan vekili general Boris Gromov ile karakuvvetleri komutanı ve savunma bakanı vekili general Valentin Varenikov'du. SBKP içindeki bu durum dikkate alındığında Batının Gorbaçov'u desteklemek ve ona yatırım yapmaktan başka çıkar yolu yoktu.

Miras Kavgası

Gorbaçov'un yeni program taslağı bir başka çatışmanın da kaynağı olmuştu. Ölüm kapıyı çalarken SBKP'de miras kavgası başlamıştı bile. Son merkez komite toplantısını meşgul eden konulardan biri de buydu. Basına yansıdığı kadarıyla, 114 basım ve dağıtım kurumu, 16 eğitim akademisi, 23 dinlenme tesisi, 5200'ün üstünde değişik büyüklükteki binası ve bilmediğimiz diğer mal varlıkları gruplararası kavga için yeterliydi. Daha o günden her grup en iyisini kendisi

için talep ediyordu.

Gorbaçov'un sonuçsuz bir atağı daha

Londra Zirvesi'nin SB'ne ilişkin prensip kararlarından biri de SB'nin Dünya Bankası ve IMF'ye sınırlı (kısmi-belli alanlarda) üyeliğinin kabul edilmesine ilişkindi. Sınırlı üyeliğin amacı ilk elden SB'ne kredi olanağı sağlamamaktı. Tam üyelik halinde SB bu imkana kavuşacaktı. Fakat Batı para yardımını reformların radikal uygulanmasına bağlıyordu ve yapılanları yeterli görmüyordu. Zaman ve kriz Gorbaçov'u öyle sıkıştırmış ki, Londra dönüşünden hemen sonra 23 Temmuz'da hemen IMF ve Dünya Bankası'na tam üyelik başvurusundan bulunuldu. Gorbaçov'un seri atağı bu çevreleri hayret içinde bırakıyordu. Gorbaçov böylece topu karşı tarafa atmış bulunuyordu. Reformlar ilerledikçe üyelikte çözüme doğru gidecekti. Gizli planlara göre her halde bir çok şeyin paralel yürütülmesi gerekiyordu. Toplam 155 devletin üye olduğu bu kuruluşta örgütlenme problemleri de vardı. 155 devletin 148'i 15 grup içinde toplanmış bulunuyor ve birer yetkili ile üst kurumlarda temsil ediliyorlardı. 148 devlet 15 yetkili ile temsil edilirken, ABD, İngiltere, Almanya, Japonya, Fransa, Çin ve Suudi Arabistan direk kendi temsilcilikleri aracılığı ile üst kurumlarında temsil hakkına sahiplerdi.

Bu kuruluşlarda kimin borazanın çalındığı da belli. SB'nin başvurusu ayrıca, SB'nin üst kurumlarda nasıl temsil edilmesi gerektiği sorusunu da gündeme getirmiş bulunuyordu. Gruplardan birine mi yerleştirilecek, yoksa yediler gibi tek temsil hakkı mı olacaktı?

"SB" üslerini kapatacağını sezdirmişti

Gorbaçov, Batılı dostlarına güven yolunda tam gaz ilerliyordu ve bunun belirtilerinden biri de, "SB'nin yabancı ülkelerdeki üslerini kapatmak istediğine ilişkin görüşlerin dile getirmesiydi. Dışişleri Bakanı Alexander Besmertnic'in, BM'ler Genel sekreteri Perez de Cuellar'a yazdığı mektupta bunlar yazılıydı. Böylece "SB" Batı'ya, askeri potansiyelini kısmakta olduğu sinyallerini vermiş oluyordu.

Yeltsin'in önemli atağı

Yeltsin, Rusya'da KP'nin devlet dairelerindeki çalışmasını yasakladıktan sonra, ikinci atağı Cumhuriyetler arası ilişkiler sorununda yaptı.

Bush, Moskova'ya varmadan iki saat önce Litvanya ile imzalanan antlaşmada Rusya ve Litvanya karşılıklı birbirlerini bağımsız cumhuriyetler olarak tanıdıklarını ilan ettiler. Böylece Rusya Mart 1990'da Baltık parlamentosunun bağımsızlık açıklamasını kabul eden ilk cumhuriyet oldu. Bu gelişme cumhuriyetler arası ilişkilerde yeni bir safhayı, daha o günden ifade ediyordu. Antlaşmaya göre, bundan böyle iki cumhuriyet arasındaki ilişkiler artık uluslararası hukuk normlarına göre olacak, dostluk ve iyi komşuluk esası güdülecekti. "SB"nin en büyük cumhuriyeti, Yugoslavya'daki Sırların tersine, cumhuriyetlerin katı birliğinden yana değildi. Daha gevşek ilişkilerden yana. Yani Batının istemlerine uygun merkezi otoritenin zayıflatılması amaçlanıyordu. Bu gelişmenin, diğer cumhuriyetler üzerinde ne gibi bir etkide bulunabildiğini, bağımsızlık kararları ve bunun sonucu oluşan BDT pratiğinde gördük. Zaten mevcut 15 cumhuriyetten 6'sı, daha o günlerde birlikten yana değildi. Orta asya cumhuriyetleri dışında ise, komünist partisi zaten etkin durumunu kaybetmişti. Moldavya'da yarı-legal bir konumda, Gürcistan ve Ermenistan'da pratikte illegal bir konumdaydı. Ermenistan'da bağımsızlık talebi güçlüydü. Azerbaycan'da iktidar halen komünistlerin elindeydi. Ve merkeze daha bağlıydı. Ukrayna ve Rusya'da ise, iktidarı kaybetmişti. SBKP baş aşağı yuvalanmış durumdaydı. Bununla beraber merkezi otorite zayıfladıkça, Gorbaçov'un iktidarı da doğal olarak zayıflıyordu. 1991 yazından sonra, Gorbaçov hakkında zaman zaman CIA'nın köstebeği gibisinden half-lar atıldı ortaya. Doğru yanlış ayrı bir sorun ama belli çevrelerin Gorbaçov'dan ne kadar nefret ettiğini anlamaya yetiyordu bu. 412 kişilik MK komitesinin, en güçlü grubu olan 'Soyuz', 1990'daki Ekim Devrimi'ni kutlama törenlerinde, "Bleşik İşçi Cephesi"nin "Gorbaçov partiden atılmalı" pankartıyla kutlamalara katılmasını sağlamıştı. Ama esas çatışma, her halükarda sonbaharda olacaktı.

DÖRDÜNCÜ KISIM

START Anlaşması ve Bush'un Moskova teftişi

Kıtalararası uzun menzilli stratejik atomar silahların sınırlandırılmasına ilişkin görüşmeler, 11 yıl öncesine dayanıyor. 1982 yılında Brejnev ile Reagan tarafından başlatılan bu görüşmeler, Londra Zirvesi'nden sonra yapılan açıklamalara göre, imzaya hazır bir vaziyete gelmişti. 1991 yılının Şubat ayında bitirilmesi planlanan bu gö-

rüşmeler, araya Körfez Savaşı, Baltık ve Kafkasya cumhuriyetleri sorunu ve konvansiyonel silah indirimine göre imha edilmesi gereken fakat "SB"nin Ural'ların gerisine çektiği tanklar meselesinden dolayı aksamıştı.

Yorumcular, Lonra'daki açıklamalardan sonra bir noktaya dikkat çekiyorlar: ABD, "SB"nin dağılma tehlikesinin farkındaydı. Bunu istemiyor ama engelenemeyeceğinden hareketle, bir an önce Gorbacov ile START konusunda anlaşmak istiyordu. Çünkü Gorbacov'un düşürülmesi durumunda, bu silahların kimin eline geçeceğinin belirsizliği korkutuyordu. Amerikalı Sovyet uzmanı Arnold Horlick (Rand Corporation-Kalifornia) bu korkuyu şöyle dile getirmişti: "Biz, bugün dağılacak bir SB'nin zayıflığından, monolitik bir devletten daha çok korkmalıyız. (....) Bizi gerçekten korkutan şey nükleer silahlı bir Yugoslavya'dır."

START ile amaç, ne nükleer silahlardan arınmış bir dünya, ne de nükleer silahları gerçekten sınırlamaktır! İndirime rağmen, geri kalan potansiyel, dünyamızı defalarca yok etmeye yetiyor. Ayrıca 15 Temmuz 1991 tarihli *Der Spiegel* dergisinin haberine göre, ABD laboratuvarında, tam gaz yeni silahların geliştirilmesi ile meşguldü. Uygulamaya konan plan, eldeki patlayıcı başlıkların değişik tarzlardaki atom taşıyıcı roketlere uyarlanması yönündeydi. ABD, silahsızlanma görüşmelerine rağmen, elindeki yüksek yetenekli teknik personele bir işler bulmak zorunda. Milyarlarca dolarlık yatırımları ve binlerce personeli boş bırakacak değil ya. Derginin haberine göre Enerji Bakanlığına bağlı bu tür araştırma laboratuvarları için, ayrıca daha fazla ödenek ayrılmış bulunuyor. Sovyet Dışişleri Bakanı Besmertnich, 15 Temmuz 1991 tarihinde Moskova'da yaptığı açıklamada antlaşmanın gecikmesinden Amerika'daki belli güçlerin sorumlu olduğunu söyledi. Besmertnic'e göre, "ABD'de belli çevrelerin antlaşmayı istemedikleri ve bunun için özellikle geciktirdikleri açık bir şey öyle olmasaydı hayret ederdik."

Ne kadar indirim?

Hedeflenen indirim % 38. Bu orana göre, ABD halen elinde mevcut bulunan 12.000 atom başlığını, 10.400'e; "SB" ise, 11.000'den 8.000'e indirecek. Oysa 1982'de görüşmelere başlandığında hedeflenen indirim, % 50 idi. Öyle ya da böyle nükleer bir savaş tehdidi, insanlık için ortadan kalmadı, kalkmıyor. ABD Genel Kurmay Başkanı General Colin Powel, "START anlaşması imzalanırsa bile SB bizi 30 dakikada yok edebilecek potansiyele sahip kalacak" diyor. Ters ABD için de geçerli. O

halde indirim, halkları aldatmak için planlanan bir sahtekarlıktan öte geçmiyor. Ayrıca, yeni silahların eklenmeyeceğinin garantisi yoktur. Yenilerini bir yana bıraksak bile, START anlaşmasına göre, her iki taraf da 1989 yılından itibaren 1600 taşıyıcı ve 6000 patlayıcı başlık sahibi daha olabilecekler.

Bir çok insanın düşündüren bir noktaya da geçerken değinmek gerekiyor. Neden "SB", ABD'den daha fazla indirime gidiyor? Yapılan açıklamalara göre "SB"nin elinde daha çok karadan ateşlenen roketlerin sayısı, ABD'ye kıyasla daha fazla. Buna karşın, ABD'nin elinde de deniz altılardan ateşlenenler fazla. Ancak, karadan ateşlenenlerin hedefi vurma olasılığı daha güçlü olduğundan ve bu tür roketlerden de "SB"de daha fazla bulunduğundan, dengenin sağlanması için "SB"nin daha fazla indirim yapması düşünülmüştür.

Dört yılda altı buluşma

Dört yılda altı kez Gorbacov ile Bush bir araya geldi. Artık sıradanlaşmıştı. Zirve özelliği bile taşıyamıyordu. "SB" topraklarında, Moskova'da yapılan buluşmanın, zirveden çok bir nevi teftiş özelliği vardı. Bush, damlayan kredi musluklarını açmak için, reform adımlarını yerinde izleyip emin olmak istiyordu. Görüntüyü de, START anlaşmasının imzalanması ile süslediler. Asıl gündem daha farklıydı. Ekenomik ve politik konular ağırlıktaydı. Çin'e tanınan ticaret kolaylıklarının benzeri, "SB"ne de sağlanacaktı. ABD, "SB" mallarına uygulanan yüksek gümrük duvarlarını kaldıracaktı. Bununla beraber, kredi kolaylıkları da vardı. Ancak uluslararası düzeyde rekabet şansı olmayan "SB" için, sanayi ürünleri açısından bunun bir anlam ifade etmediği ortadaydı. Zaten ticaret kolaylığının amacı da bu değildi. Amaçlanan, ucuz "Sovyet" petrolü ki zaten ABD ile "SB" arasındaki ticaret ilişkilerinde de zaten şimdiye kadar birinci dereceden rol oynuyordu. Petrolün dışında belki votka, havyar ve kürk ihracatı olurdu. Kürkler için % 50 olan gümrük vergileri, o tarihten sonra % 8'e; havyar için de % 30'dan, %15'e iniyordu.

Bütün bunlar dikkate alındığında, Bush ziyaretinin ekonomik boyutu, "SB"nin ekonomik krizden çıkması için önemli yeni birşey getirmiyordu. Sadece bir yıl önceden imzalanan ticaret anlaşması uyulamaya sokulacaktı. Hepsini bu.

Bağımsızlık mı statükonun korunması mı?

Bush ziyaretinin en önemli yanı, politik konulardı. Bunu, ziyaretin biçiminden de anlamak mümkündü. Bush, Moskova ziyaretinde sadece Gorbaçov ile yani mevcut merkezi otorite ile görüşmüyordu. Cumhuriyet temsilcileri ile de görüştü. "SB"nin en büyük ve en güçlü cumhuriyetinin başkanı Yeltsin ile de başbaşa görüşme yaptı. Ukrayna ve Baltık Cumhuriyetleri temsilcileri de onu izledi. Bu yeni durum, merkezi otorite ile cumhuriyetler arasındaki ilişkilerin gelecekte nasıl bir şekil olacağına işaret etmekteydi. Yeltsin, daha Bush gelmeden, Litvanya ile yaptığı antlaşmada, ne düşündüğünün sinyalini Bush'a verdi. Bush'a sinyal vermekle de kalmadı, Gorbaçov'u da "eğer Batının desteğini istiyorsan böyle yapmalısın" diye zorladı.

Merkezi otorite zayıflarken, cumhuriyetler öne çıkıyordu. Yeltsin tavrı, Gorbaçov'u köşeye sıkıştırmış gibi görünüyorduysa da, ona destek mahiyeti de taşıyordu. Çünkü dağılma ile yüzyüze bulunan "SB", eğer birarada kalabilirse, ancak cumhuriyetlerin daha zayıf bağlarla merkeze bağlanmasıyla mümkündü. Böyle bir durum, "SB"nin dağılmasından korkan Batınında işine geliyordu. Bush'un Ukrayna parlamentosundaki konuşması bu bakımdan son derece ilginçti. Kendilerinin yardımına umut bağlayan bağımsızlık yanlısı küçük cumhuriyetlere ABD'nin tavrına ilişkin açık mesaj iletmisti. Bu konuşmada, emperyalistlerin "SB"nin dağılması halinde yol açacağı rizikolardan ne kadar korkulduğunu kestirmek mümkündü. Parlamento'daki konuşmasında Bush, "SB"nin bütünlüğünün korunmasını özellikle vurgulama ihtiyacı hissetti. Hem de Litvanya sınırındaki olaylara rağmen. Konuşmasında, "Özgürlük eşittir bağımsızlık demek değil" dedikten sonra, "Amerika etnik kinle dolu intihar edici milliyetçi eğilimleri desteklemeyecektir bağımsızlık arayışı adı altında Yerel despotizmi.... geçirmeye çalışanları desteklemeyecektir" diye ekledi. Sadece bu da değil, kendisinin Sovyet Başkanı Gorbaçov ile bağımsızlık çabaları içinde olanlarla arasında ayırım yapacağını sananların yanlış bir tahmin yaptıklarını da vurgulayıp, Gorbaçov'a iltifatlar yağdırarak, Gorbaçov'un muazzam şeyler başardığını, ABD'nin "SB" hükümeti ile güçlü ilişkiler içinde olacağını, cumhuriyetlerle ise iyi ilişkileri geliştirme yanlısı olduklarını da eklemisti. Bush'a göre ABD, merkezdeki ve cumhuriyetlerdeki özgürlük (tabi bağımsızlık anlamına gelmeyen), demokrasi (yani merkezin direktiflerine uyan) ve ekonomik özgürlükleri savunanları (yani Batının çaldığı bağımsızlık yanlısı cumhuriyetlere, "oturun oturdu-

ğunuz yerde intihara kalkışmayın" diyor.) Gorbaçov için önemli bir destek.

Ama bu manevraların cumhuriyetleri birarada tutmaya yeteceğine inanmak oldukça güçtü. Ekonomik kriz, işsizlik, temel gıda maddelerindeki sıkıntı ekonomik reformların yol açacağı sosyal huzursuzluk, ulusal fırtınalarla birleşince esecek fırtınayı boş sözler ve vadler önleyebilecek miydi? Fakat kısa vade için, reformların gerçekleştirilmesinde Batılı emperyalistlerin izleyeceği yol üç aşağı beş yukarı belli olmuştu. Merkezi yapı mümkün olduğunca zayıflatılacak, "SB" dağıtılmaksızın cumhuriyetler giderek öne çıkarılacak, her cumhuriyet pazar ekonomisini uygulayacak, bunun yol açacağı sosyal huzursuzluklar böylece tek tek cumhuriyetlerin iç sorununa olmaya başlayacak, cumhuriyetler bu iç problemlerle uğraşmak zorunda kaldıkça ulusal bağımsızlık istemleri giderek törpülenmiş olacak ve gevşek ilişkiler içinde merkeze bağlı kalacaklar. Eğer tutarsa, "SB"nin dağılma rizikosunu atlattırmış ve ileri tarihlere havale edilmiş olacaktı. Batının damla damla akan kredi musluğu, ancak bundan sonra açılacaktı. BDT, Batılı emperyalistlerin planlarına uygun ve olanların içinde en ideal çözüm oldu. Ancak, yeni korkuların kaynağı bu birliğin daha şimdiden boyutlu iç çatışma sinyalleri veriyor olmasıdır.

Gelişimi, biraz gerilerden alarak sunmayı sürdürürsek: 1991 Ağustos'unda yeni birlik anlaşması imzalanacaktı. (Gürcistan, Ermenistan, Moldavya ve üç Baltık Cumhuriyeti, Estonya, Letonya ile Litvanya yeni birliğe katılmak istemeyen bağımsızlık yanlısı cumhuriyetlerdi) Yeni temeller üzerinde oluşacak olan birlik de, SSCB adını taşıyacaktı. Birlik yanlısı cumhuriyetler ve merkez arasında, problem teşkil eden ve anlaşmaya varıldığı belirtilen konu toplanacak vergilere ilişkindi. Merkez, iki kanallı paralel vergi sisteminde diretirken, cumhuriyetlerde tek kanal sistemi kabul görüyordu. Buna göre cumhuriyetlerde vergi toplama hakkına sadece Cumhuriyetler sahipti. Merkez, paralel olarak vergi toplamayacaktı. Cumhuriyetler, topladıkları vergilerden belirlenen belli bir miktarı kendileri merkeze ödeyecekti. Bu teklif daha önceki görüşmelerde, Ukrayna ve Rusya tarafından önerilmişti. Ukrayna, konuya ilişkin kararını Eylül'e ertelenmişti. Öte yanda ise Rusya, anlaşmanın son şeklienden önce yeniden oylama hakkını saklı tutuyordu. Yeni birlik anlaşmasının yılan hikayesine dönüşmesi için, yeterince neden vardı.

Yeni birlik anlaşması süreci, birinci dereceden askeri çevreleri rahatsız ediyordu. Mevcut mer-

kezi bütçenin üçte birini yiyen ordu, harcamalarını bir şekilde kısmak zorunda kalacaktı. Her şeyden önce cumhuriyetler merkeze ödeyecekleri belirlenmiş miktarlar konusunda doğal olarak titizlik göstereceklerine göre, otomatikmen askeri harcamalar üzerinde yetki hakkına sahip konuma geleceklerdi. Ordunun tepkisinin sonraki günlerde, diğer konular da bütünleşerek, giderek keskinleşti. Bush, daha Moskova'da iken Litvanya sınır istasyonunda görevli yedi Litvanya'lı görevlinin öldürülmesi tesadüf olmasa gerek. İddialara göre İçişleri Bakanlığına bağlı gizli birimler tarafından yapılmıştı. Ekonomik düzeyde olmasa da askeri düzeyde süper güç olma konumunu sürdüren "SB" Batılı emperyalistleri için son derece rahatsız ediyor. Onun için Batılı emperyalistler öncelikli olarak "SB"nin askeri potansiyelini kırmayı hedeflemekteler. Cenevre'de imzalanan orta menzilli füzeler antlaşması, onu takiben Viyana'da Avrupa'da konvansiyonel kuvvetlerin indirilmesi antlaşması START için birer ön koşul olarak öne sürülmüştü. Onlarda anlaşma sağlanmasına rağmen, "SB" daha süper askeri potansiyele sahipti. Planın en son adımı "SB" ordusunu içten zayıflatmaktı. Batının reformlarda direktmesinin önemli nedenlerinden biri de buydu. Cumhuriyetler antlaşmasından tutun da silah fabrikalarının sivil ihtiyaçlara cevap verecek dönüşümlerinin sağlanmasına kadar varan sayısız tedbirle, ordu her yönden sıkıştırılıp kontrol altına alınmaya çalışılıyordu.

Son yıllardaki gelişmeleri bir hatırlayalım: Gorbaçov, Batının istediği hemen hemen her konuda geri adım atıp, onların her istediğini kabul etti. Peki bunca geri çekilmeye rağmen, "SB"nin kazancı ne oldu. Tek kelime ile kocaman bir hiç. Gorbaçov'u ayakta tutmak için verilen birkaç milyar dolarlık yardımdan başka bir şey yok ortalıkta. Gorbaçov bütün umudunu Batı emperyalizmine bağlayıp, onların güvenini kazanmak için ne gerekli ise yaptı. Peki Batının güveni sağlanmış mıydı? Hayır. Bu da sağlanamamıştı. Gorbaçov'un sırtı sıvazlanıyordu. Buna şüphe yok. Fakat bu güven anlamına gelmiyordu. Gorbaçov, artık diz çökmüştü. Yakında da sürünecekti. Ama buna rağmen istediği güveni bulamamıştı, bulamayacaktı. Gorbaçov dostluk için çırpındıkça, "SB"de giderek daha fazla batağa saplanmaktaydı. İstenilen güvenin oluşmamasının en büyük nedeni, "SB" ordusuydu. Gorbaçov reformlarının kör topal ilerlemesinin en büyük nedeni de buydu. En az Batı kadar Gorbaçov da bu güçten korkuyordu. SBKP'yi halletmek kolaydı ama, Kızıl Ordu kolay kolay yutulacak lokma de-

gildi. Namluyu elinde bulunduranın, ucuna iktidarı yerleştirmesi zor değil.

Moskova görüşmesinin uluslararası gündemi

Gölemcilerin, Moskova buluşması hakkında dikkat çektikleri ilginç bir nokta vardı. Diyorlar ki, "görüşmenin daha önceki görüşmelerde açık seçik hissedilen, iki eşit gücün, iki süper gücün görüşmesi havası artık yok." Doğruydum. "SB"nin askeri potansiyeli bir yana bırakılırsa, konumu bir üçüncü dünya ülkesini adınıyordu. Eski konumunu çoktan kaybetmiş "SB"nin, uluslararası politikada artık eskisi gibi ağırlığının olmayacağı açıktı. Dünyanın her tarafında mütteliklerini yüz üstü bırakmıştı. Batılı emperyalistlere de gelişmelere karışmayacağını garantisini vermekle meşguldü. Bu bakımdan Gorbaçov'un Bush ile uluslararası problemler üzerine görüşmesinin pratik anlamı kalmamıştı. Bir bakıma nezaket icabı yapılan görüşmeler gibi. Gorbaçov, en fazla dileklerini dile getirebilecek konumdaydı. Dilek ve temennilerin yerine getirilmesi ise, yeni yönetimin keyfine kalmıştı.

Görüşmenin uluslararası konularından birisi, Yugoslavya'nın kendisinin krizden bir çıkış yolu bulması söyleniyordu. Gorbaçov'un bu konuda direktici konumu yoktu. Batılı emperyalistler "SB"ni fazla düşündüklerinden dolayı da Yugoslavya'ya ilişkin politika belirlemeyeceklerdi. Benzer durum, Ortadoğu'daki görüşmeler için de geçerliydi. "SB", pratikte ABD'nin önderliklerini desteklemek ve kabul etmek konumuna düşmüştür.

Bush, kredi konusu üzerine konuşurken, meseleyi Japonların "SB"inden talep ettikleri ve kredi koşulu olarak ileri sürdükleri, iki Kuril adasına getirip bağladı. Açıkça, "bizim paramız yok, para Japonlar'da, Japonlardan para almam için de Kuril adalarını onlara vermen lazım" dedi. Artı bir de Küba'ya yapılan yardımlara dikkat çekti. Kısacası sonraki dönemde bu iki sorun da masaya yatırılacaktı ve yatırıldı. Domino teorisine göre hedefte Küba vardı.

Ortadoğu'da "SB"nin söyleyebileceği bir şey kalmamıştı. Orada ABD'nin borazanı çalışıyor. "SB"ne sadece, ABD'nin planlarına koltuk çıkma görevi düşüyordu. Yugoslavya sorununda ağırlıklı olarak Avrupalılar devrede, burada da "SB"nin yapabileceği, dayatabileceği bir şey yoktu. Yeni dönemin, uluslararası politikada yol açtığı durum budur. BDT oluşumu da bu gerçekliği değiştirecek konumda değildir. ■

İşçi Kurultayı Girişimi ve ivedi çözümler

İşçi Kurultayı Girişimi, yaşadığımız toplumsal süreçte amatör bir ruhla, sendikal bürokrasinin yıkılması için alternatif bir sendikal program ve tüzük üzerine oturmuş devrimci-demokrat muhalefet gruplarını bağrında toplayıp ortak bir hedefe yöneltirse, işten atılmalara karşı miting ve dayanışma eylemlerini organize edebilirse, sınıfın içindeki duyarlı işçileri panel gibi platformlarda bir araya getirilerek tartışırıp çözümler üretmeye yönelinilirse ve özellikle küçük işyerlerindeki işçilerin örgütlenmesinde yol gösterici olabilirse ve son olarak küçük hesaplar bir yana bırakılarak kolektif bir çaba ile sınıfın sorunları karşısında elbirliği ile daha çok laf değil, daha çok iş perspektifiyle hareket ederse işçi sınıfının kendisi için sınıf olması yolunda önemli kazançların kapısını aralar.

İŞÇİ SERVİSİ

İşçi Kurultayı Girişimi, *İşçi Bülteni* adıyla bir gazete çıkararak çalışmalarında yeni bir döneme girdi. Gazeteyle amaçlanan, kurultay girişimi çalışmalarını sınıfın geniş kesimlerini yaymak, güçlendirmek ve sınıfın özetkinliğini artırmaya yönelik kalıcı adımlar atmak. Öte yandan kurultay düşüncesini hangi koşullarda ve hangi ihtiyaçları cevaplamak amacıyla olduğu şöyle gerekçelendiriliyor: "1990 yılı ikinci yarısından 1991 yılı başları arasındaki dönem yoğun toplu-sözleşmeler dönemiymi... İşveren temsilcileri olan hükümet Körfez Krizi'ni bahane ederek bazı grevleri alelacele sonuçlandırdı, bazılarını da sonuca bağlamadan erteledi. Bu baskılardan güç alan işverenler, işçi sınıfına karşı yoğun bir saldırıya geçtiler. Toplu işten atmalar peşpeşe gerçekleştirildi. Sadece tekstil ve metal işkolunda 200 bine varan işçi işten atıldı."

"Patronların bu yaygın saldırılarına karşı, işçi sınıfı bütünlüklü ve istenilen düzeyde bir karşı koyuş gerçekleştiremiyor, sendikalar gereken toparlayıcılık ve müdahale görevini yerine getire-

miyordu. İşçiler bir çıkış kanalı yaratmak, tıkanıklığı aşma arayışı içine girmişlerdir." Kendi sorunlarına kendileri müdahale etme gereği hissediyorlardı!

Bu ihtiyacın ürünü olarak 31 Mart 1991'de sendika şubeler platformunda ortak temsilciler meclisinin 150 imzalı bir çağrı metni kaleme alınarak kurultay çağrısının yapıldığı ve 13 Nisan 1991'de ilk toplantının gerçekleştirilerek çalışmanın başlatıldığı vurgulanıyor.

İşçi Bülteni, yayın hayatına başlarken, işçi sınıfının sorunları giderek artıyor. Böylesi bir dönemde işçi sınıfını politik bir güç durumuna getirmek, sınıfın kendisi için sınıf olma çabasını güçlendirmek için, atılmış her adımı olumlu buluyor ve destekliyoruz. Bu cümleden hareketle kurultay çalışmaları hakkında eleştiri ve önerilerimizi ortaya koymayı sınıf adına kalıcı kazançlar sağlamanın ön koşulu olarak görüyoruz.

İşçi sınıfının sorunları arttığı oranda handikapları artıyor. İşçi atılmaları, sendikasız bırakma çabaları, yüzbinleri bulan sigortasız ve her türlü güvenceden yoksun işçiler sendikal bürokrasi ve yaklaşan kongreler, bunlardan bazıları.

Buna karşılık işlemeyen işyeri komiteleri nemelazımcılık, faydacılık, amatör çalışma ruhundan yoksunluk, dağınık bölük-pörçük demokratik muhalefetler, bir başına saman alevi gibi parlayıp sönen direnişler, dayanışma ruhu ve anlayışından yoksunluk bunlarda handikaplarından birkaçı.

Gerçekte yapılması gereken nedir? Bugün sendikalarda örgütlü işçilerin bile kendisini örgütlü hissetmemesi kelimenin gerçek anlamı ile yabancılaşmanın yaşandığı bir süreçte işçi sınıfını bir toplumsal güç durumuna getirmek hangi araçlarla mümkün olacaktır? Bir başka ifadeyle kendi öz örgütünü yaratmasının köşe taşları nasıl oturtulacaktır?

Kuşkusuz bunu tılsımlı bir sözcükle çözemeyiz. Basitten karmaşığa yönelmek gerekiyor. Ama sabır ve ciddiyetle! İşte işçi kurultayı girişimi de işçi sınıfı içindeki ileri işçiler aracılığıyla, sınıfı bir güç haline getirmek perspektifinde ise yüzünü ileriye çevirmek zorundadır. Yani tüm çabasını sınıfın genel ve yöresel sorunlarını çözmeye yönelik araçlar yaratmaya harcamalıdır.

Herkresce biliniyor. Komiteler olağanüstü dönemlerde işlevler yükleniyor, sözkonusu olağandışı ortamdan kalkınca ilevini bitiriyor. Oysa işçi sınıfı mücadelesinde süreklilik bunlarla sağlanabilir. Bir işten atılma karşısında direniş komitesi anlam kazanıyor. Ne ki toplu sözleşmeler, sendikal bürokrasinin alaşağı edilmesi ve sınıfın aynı işkolunda ve değişik işkollarındaki mücadelesine omuz verme ve en önemlisi de geri işçileri sınıfın çıkarları doğrultusunda eğitme ve dönüştürme misyonunu maalesef yerine getiremiyor. Bu yüzden öncelikli olarak ileri işçilerin iş birimlerinde, işkolunda birbirlerine yakınlaşması ve temel

***İşçi Bülteni**, yayın hayatına başlarken, işçi sınıfının sorunları giderek artıyor. Böylece bir dönemde işçi sınıfını politik bir güç durumuna getirmek, sınıfın kendisi için sınıf olma çabasını güçlendirmek için, atılmış her adımı olumlu buluyor ve destekliyoruz. Bu cümleden hareketle kurultay çalışmaları hakkında eleştiri ve önerilerimizi ortaya koymayı sınıf adına kalıcı kazançlar sağlamanın ön koşulu olarak görüyoruz.*

görev olarak da geri işçileri üretimin sıcak pratiği içinde eğitmeyi amatör bir ruhla gerçekleştirmeye girişmesi önem arz etmektedir. Kanımızca işçi

kurultay girişimi çabasını bu noktada yoğunlaştırmalı. Özellikle yaklaşmakta olan sendika kongrelerinde, sendikal bürokrasinin alaşağı edilmesi ve taban inisiyatifinin güçlendirilmesi amacıyla, sendikaların program ve tüzüklerine alternatif oluşturacak programları oluşturmak üzere çeşitli işkollarındaki demokratik muhalefeti bir araya toplamaya çalışmalı; bunun için paneller ve toplantılar organize etmelidir.

Keza azgın sömürü koşullarının süregeldiği küçük işyerlerine ve atölyelere yönelik özel bir çalışma tarzı geliştirilmeli, kadın işçilerin konfeksiyon atölyelerindeki sömürü koşulları dikkate alınarak kurultay girişim çalışmalarına katılımı sağlanmalıdır.

İşten atılmalar karşısında kurultay girişiminin direnişlere destek vermesi yetersiz olduğu bu konuda daha fazla ve daha ciddi çabanın gerekli olduğu orta yerdedir. Öte yandan işçilerden daha çok işsizlerin giderek ağırlık kazandığı bir ortamda işsizliğe karşı bir miting giderek kendisini dayatır durumdadır.

Egemenlerin toplumda egemen kıldığı ideolojik amaçlı faydacı ve nemelazımcı anlayışı yıkmak için, ideolojik eğitimi pratikten koparmaksızın gerçekleştirmelidir. Eleştirinin dönüştürmek için şart olduğu açıktır. Sınıfın geri yanlarıyla mücadele etmek yanlısların üzerine gitmek gerekir. İşçi dalkavukluğu ileri işçinin tavrı olamaz.

İşçi kurultayı sınıfın mücadelesini cendereye sokan, sendikal bürokrasiye karşı dururken kendi içinde bürokratizmin uç vermesine karşı da amansız olmalıdır. İnandırıcılığın gerçeklikle atbaşı gittiği unutulmamalıdır.

Toparlarsak; İşçi Kurultayı Girişimi, yaşadığımız toplumsal süreçte amatör bir ruhla, sendikal bürokrasinin yıkılması için alternatif bir sendikal program ve tüzük üzerine oturmuş devrimci-demokrat muhalefet gruplarını bağrında toplayıp ortak bir hedefe yöneltirse, işten atılmalara karşı miting ve dayanışma eylemlerini organize edebilirse, sınıfın içindeki duyarlı işçileri panel gibi platformlarda bir araya getirilerek tartışırıp çözümler üretmeye yönelinilirse ve özellikle küçük işyerlerindeki işçilerin örgütlenmesinde yol gösterici olabilirse ve son olarak küçük hesaplar bir yana bırakılarak kollektif bir çaba ile sınıfın sorunları karşısında elbirliği ile daha çok laf değil, daha çok iş perspektifiyle hareket ederse işçi sınıfının kendisi için sınıf olması yolunda önemli kazançların kapısını aralar. Aksi durumda, en hafif deyişle söylediğine kensininde inanmadığı bir palavracıya benzer bir duruma düşülür.■

Akdin feshinde bildirim

İşten atmalar TİS, Toplu sözleşme farklarının verilmemesi vb. nedenlerle işçi sınıfı ayakta.

İşçi sınıfının tüm eylemliliklerine merkezi bir önderlik sağlayacak organize

eylemleri hayata geçirecek eylemlilikleri iktidarı hedefine yöneltecek

sınıfla kaynaşmış bir işçi partisinin yokluğu açıkça görülmüyor.

Burjuvaziyi iürküten, onları aynı kuşkular içine

iten işçi sınıfı Kürt ulusal hareketinin

her geçen gün kitlesel eylemliliklerinin

iktidara yönelme tehlikesidir.

Latif BAĞELİ

Madde-13: Sürekli hizmet akitlerinin feshinden önce durumun diğer tarafa bildirilmesi gerekir.

Çalışma sürelerine göre 24, 6, 8 hafta olarak ihbar önellerini saptayan yasaya göre, ihbar önelleri sözleşme ile arttırılabilir. İşveren işçinin ihbar önellerine ait ücretini peşin vermek suretiyle iş akdini feshedebilir. Genel olarak hizmet akdini fesih hakkının kötüye kullanıldığını gösteren diğer durumlarda çalışma süresine denk düşen ihbar önellerinin 3 katı tutarında tazminat ödenir ve tarafların ayrıca tazminat isteme hakları saklıdır diyor madde 13.

Madde-17: İşverenin bildirimsiz fesih hakkı başlığı ile saptanan bu maddeye göre, işveren süresi belirli veya belirsiz olsun, aşağıdaki hallerde dilerse hizmet akdi-

ni, süresinin bitiminden önce veya bildirim önelini beklemezsizin feshedebilir! Nedir bu haller? Kısaca özetleyelim;

1- Sağlık sebepleri; İşçinin kendi özel yaşamından doğacak bir hastalık veya sakatlık so-

nucu ardarda 3 işgünü veya bir ayda 5 işgünün den fazla işe devamsızlık yapması.

İşçinin bulaşıcı veya işi ile bağdaşmayacak bir hastalığa tutulması, işçinin kendi kasdı dışında hasta, kaza, doğum, gebelik hallerinde hastalığın

işçinin çalışma süresine denk düşen 13. maddedeki bildirim önellerini altı hafta aşmasından sonra işverenin hizmet akdini bildirimsiz fesih hakkı doğar.

2- Ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan hal ler ve benzerleri;

a- İşçinin işvereni, iş akdi yapıldığı sırada yanıltması, yanıltıcı beyanda bulunması,

b- İşçinin işverene veya aile bireylerinin namus ve haysiyetini kırıcı sözler söylemesi, haysiyet kırıcı asılsız ihbar ve isnatlarda bu lunması,

c- İşveren evinde oturan işçinin, o evdeki insanların adabına uymaması ve genel ahlak bakımından düzgün olmayan yaşam sürdürmesi,

ç- İşçinin işverene veya onun aile bireylerinden birisine veya başka bir işçiye sataşması,

d- İşçinin işverenin güvenini kötüye kullanmak, hırsızlık yapmak, doğruluk ve bağlılığa uymayan davranışlarda bulunması,

e- İşçinin işyerinde 7 günden fazla hapisle cezalandırılan veya cezası ertelenmeyen bir suç işlemesi,

f- İşçinin izinsiz olarak ardarda iki gün veya bir ayda her

hangi bir tatil gününden sonra iki işgünü veya bir ayda üç işgünü işe devamsızlık yapması,

g- İşçinin yapmakla görevli olduğu işi yapmaması,

h- İşçinin işin güvenliğini tehlikeye düşürmesi

Madde-24'e bakalım. O ne buyuruyor? 24. Maddeye göre işveren 13. Maddeye göre işten çıkardığı veya kendi isteği ile işini bırakan işçinin yerine, çıkış tarihinden itibaren altı ay içinde başka işçi çalıştıramaz. Yeniden işçi alınacağı durumda işveren, öncelikle çıkardığı işçiyi işine çağırır. 15 gün içinde işyerine başvurmayan işçinin bu hakkı düşer.

veya işverene ait makina, alet vb. eşyaları 10 günlük ücretinin tutarı ile ödemeyecek derecede hasara uğratması.

3- İşyerinde işçiyi bir haftadan fazla süre ile çalışmaktan alıkoyan bir zorlayıcı sebebin ortaya çıkması durumlarında işveren işçinin iş akdini bildirimsiz olarak fesh edebilir.

Son olarak Madde-24'e bakalım. O ne buyuyor? 24. Maddeye göre işveren 13. Maddeye göre işten çıkardığı veya kendi isteği ile işini bırakan işçinin yerine, çıkış tarihinden itibaren altı ay içinde başka işçi çalıştıramaz. Yeniden işçi alınacağı durumda işveren, öncelikle çıkardığı işçiyi işine çağırır. 15 gün içinde işyerine başvurmayan işçinin bu hakkı düşer.

İşlerine son verilen işçilerin sayısı 10 veya daha fazla olduğunda işveren, yeni bir işe başlayabilmeleri için, bunların isim ve niteliklerini belirten belgeyi en az bir ay önce ilgili iş ve işçi bulma kurumuna bildirmek zorundadır diyor ünlü 24. Madde.

Yukarıda özetlediğim 1475 sayılı iş yasasının ünlü 13, 17 ve 24. maddeleri tüm faşist, işçi düşmanı uygulamalarının, yasalarının yanında burjuvazinin 12 Eylül Askeri faşist darbesi sonrası işçi sınıfına karşı askeri darbe sinyalleri de veren 24 Ocak istikrar (!) tedbirleri neyi hedefliyordu?.. Genel olarak ifadelendirirsek amaç, IMF, Dünya Bankası yönlendiriciliğinde kapitalist çemberin bir parçası olarak, sermayenin komprador kapitalizmin içinde bulunulan bunalımı aşmak, krizi atlatıp, sistemi rahatlatmaktır. Bunun içinde ilk hedef tüm demokratik kitle muhalefeti, özellikle militan devrimci muhalefeti bastırmak, ardısıra işçi sınıfını örgütsüzleştirmek, varolan sendikaları da işlevsiz hale getirmektir. DİSK'in kapatılması, %10 baraj sistemi, dahası profesyonel sendikacılık uygulamalarıyla yaratılan bürokrat sendikacıların işbirlikçi uzlamacı, yasal sendikacılık anlayışlarının büyük etkisi ile işçi sınıfı istenilen konuma getirilmeye çalışıldı ve sessiz, pasif bir toplum yaratıldı. Ülke "ucuz emek cenneti" ilan edildi. Dünyanın en ucuz işgücüne sahip ülke olduğumuz herkese duyuruldu.

Ne var ki 1986'larda yavaş yavaş hareketlenen ve ivme kazanan işçi sınıfı eylemliliği ve devrimci mücadele, özellikle 1989 bahar eylemleriyle ayağa kalkan işçi sınıfı sermayeye "ucuz emek cenneti"nin elden gitmekte olduğu mesajlarını vermişti.

12 Eylül sonrası ihracatçılara, yatırımcılara, vergi muafiyeti, hayali ihracat, naylon fatura, işletmeleri kurtarma adına tek tek burjuvalara devlet kesesinden sermaye yardımı vb. uygulamalarla karlarına kar katan sermaye sınıfı; ezilenlerin

artık eskisi gibi yaşamak istemediklerini eylemleriyle ortaya koymaya başlamaları, diğer yanoan her geçen gün kitleleri ile kendini ciddi şekilde ortaya koyan Kürt ulusal hareketi karşısında yeni tedbirler almakta gecikmedi.

Kanun hükmünde kararnameler pişmanlık yasası, cezaların tecil yasası, terörle mücadele yasası vb. yasalarla ezilenlere karşı saldırıların hukuki kılıfları hazırlandı. Saldırıları böylece yasal güvence (!) altına alındı. 1475 sayılı iş yasasının 13, 17 ve 23. maddeleri de işten çıkarmaları keyfileştiren, çalışan işçilerin başlarında sallanan demoklesin kılıcı durumundadır.

Sermayenin ve iktidarların tüm uygulamaları-na karşın özellikle 1989 bahar eylemleri ile kendi-

Kanun hükmünde kararnameler pişmanlık yasası, cezaların tecil yasası, terörle mücadele yasası vb. yasalarla ezilenlere karşı saldırıların hukuki kılıfları hazırlandı. Saldırıları böylece yasal güvence (!) altına alındı. 1475 sayılı iş yasasının 13, 17 ve 23. maddeleri de işten çıkarmaları keyfileştiren, çalışan işçilerin başlarında sallanan demoklesin kılıcı durumundadır.

liğindenci, ekonomik yönlüde olsa tepkisini ortaya koyan işçi sınıfı gitgide ivme kazanan mücadeleleriyle 1991'e gelindiğinde Türk-iş ve işbirlikçi sendikacıların tüm çarpıtmalarına, dizginleme çabalarına karşın, 30 Ocak eylemi ve ardından da Zonguldak madencilerinin yarıda bıraktıran Ankara yürüyüşü ile düzeni sarstılar, sermayeye korku verdiler.

Ekonomik taleplerle ayağa kalkan işçi sınıfı, geliştirdiği mücadeleler ile geçmişin kayıplarını gidermeye başladıkça burjuvazide bu gidişattan hoşnutsuzluğunu, kuşkularını "tavsiye mektupları", "TV ve basın açıklamaları" ile kamuoyu ve iktidara iletmeye başladı.

Özellikle Körfez krizi ve Körfez Savaşı sonrası 400. 000'leri aşan işçi çıkarmaları ile kendilerine gittikçe artan "üretimdeki işçilik maliyetlerini" ve "ucuz emek cenneti" dönemindeki yüksek karlılık oranlarının düşmesini önlemenin bir yöntemi olarak, işçi çıkarma yoluna başvuran burjuvazi varolan sendikaların işbirlikçi uzlamacı, bürokrat tavırları ile bu noktada işçi sınıfından etkili ve örgütlü bir karşı koyuş görmedi.

İşçi çıkarmaları "Körfez Krizi nedeni ile ihracat yapamama", "ekonomik durgunluk", "tekno-

loji artırımı" vb. nedenlerle açıklamaya çalışan burjuvazi, kamuoyunu yanına çekmeye, işçi sınıfını diğer toplumsal katmanlardan tecrit etmeye çalışmaktadır. Burjuvazinin varlık nedeni olan "daha fazla kar" amacı gizlenmektedir, gizlenmeye çalışılmaktadır.

Toplu sözleşmelerin ardı ardına bağitlanma-sıyla birlikte özellikle tekstil, metal işkollarında yoğunlaşan, ancak genelde her sektörü kaplayan işçi çıkarmaları 39 günlük grevin ardından 21.06.1991 tarihinde toplu iş sözleşmesinin bağitlanıp, grevin sona ermesinin üzerinden daha 40 gün geçmeden, 25.07.1991 tarihinde cam işgalinde Şişe-Cam holding bünyesindeki 8 işletmede 1700'e yakın çalışanın işine son verilmesiyle yeniden gündeme geldi. Cam işgalindeki işten atmalar, boyalı basın dikkatini dahi çekmeye bilirdi. Ancak daha TİS'in bağitlanmasının ardından Sinop Cam'da 39 işçinin işine son verilmesine karşılık işçilerin iş bırakma, işi yavaşlatma, oturma eylemlerinin ardından 26.07.1991 tarihinde 584 işçinin işten atılmasına karşılık yaklaşık 3000 Cam işçisinin çalıştığı Paşabahçe'de işçilerin topyekün işi bırakma, ardından iş yerini terketmemeye varan eylemleri, özelde Paşabahçe'yi, genelde işten atmaları kamuoyunun gündemine oturttu.

Şişe-Cam, işten çıkarmaları, gazetelere verdiği ilanlarla ve müdürleri kanalıyla işletmelerde işçilere yaptığı açıklamalarında "ihracat yapamama", "ekonomik durgunluk", "teknoloji artırımı" nedenlerine dayandırıyor ve "bir özel kuruluş olarak ekonominin gereklerini yerine getirmek, zorunluluğunu, ülke çıkarları doğrultusunda bazı önlemler alınmasını gerektirmiştir" şeklinde izah ediyordu.

Şişe-Cam'dan aktarmalara devam edelim; "Şişe-Cam geçen yıl 350 milyon dolar ihracat yaptı. Züccaciye olarak, düşünürseniz dünya ikincisiyiz. 70 ülkeye mal satıyoruz." (10.8.1991 Hürriyet) Cam işgalinde Şişe-Cam 8. sıradadır. "(9.8.1991 Cumhuriyet) diyen Şişe-Cam genel müdürü Adnan Çağlayan" ve "1986 yılında 16.326 insan gücüyle 603 bin ton cam üretilirken, 1990'da %4'lük bir insan gücü artışıyla 17086 kişi ile cam üretimi %46,7 artarak 885 bin tona ulaşmıştır." "1990 yılının ilk altı ayında bir yıllık kar hedefine ulaşıldığı", "bilanço karı 1986 milyar TL olarak 25.8 den, 1990'da 196.6'ya çıkmıştır." Açıklamalarıyla durumunu çalışma raporları ve Şişe-Cam dergileri ile kamuoyuna bu şekilde yansıtan Şişe-Cam holding 1991-93 sözleşmesi öncesi %8'lerde seyreden, işçilik maliyetlerinin TİS ile birkaç puan yükselmesinin ardından "zarar ediyoruz" feryatlarını yükseltmeye başladı. Ülkenin

durumu, ekonomik durumumuz kötü diyen yalnızca Şişe-Cam holding değil tabii ki.

"Ekonomi batıyor", "gidişat iyi değil" diyen sermaye cephesinden ibret verici birkaç örnek, onların sahtekarlıklarını, iki yüzlülüklerini gözönüne sermek yönünden yerinde olacaktır sanırım.

İshak Alaton ve Üzeyir Garih'in sahip olduğu Alarko Holding 1991'in ilk altı aylık dönemini %118'lik artışla 7 milyar TL kar ile kapadı. Alarko'nun 1990'nın aynı dönemindeki karı 3,2 milyar TL idi. TOBB başkanı Yalım Erez'in sahibi olduğu Haznedar Tuğla'nın geçen yıl ki karı 8 milyar 153 milyon TL Eczacıbaşı'na bağlı şirketlerin ortalama karı %100 oranında. Eczacıbaşı ilacın karı 1991'in ilk altı ayında, 37.2 milyar TL'den 62.4 milyar TL'ye çıkarken Eczacıbaşı yatırımın karı da 8.1 milyardan 15.9 milyar TL'ye yükseldi. (Sabah gazetesi)

Bu derece yüksek karlılığa rağmen Alarko

İşten atmalar TİS, Toplu sözleşme farklarının verilmemesi vb. nedenlerle işçi sınıfı ayakta. İşçi sınıfının tüm eylemliliklerine merkezi bir önderlik sağlayacak organize eylemleri hayata geçirecek eylemlilikleri iktidarı hedefine yöneltecek sınıfla kaynaşmış bir işçi partisinin yokluğu açıkça görülmüyor.

holding patronu İshak Alaton, kuruluşlarının bir şikayeti olmadığını, ancak ülke problemlerini görmezlikten gelemeyeceğini, genel ekonomik sorunlar karşısında gerekli önlemlerinin alınmadığını, bu nedenle sorumlulukların bilinciyle eleştirmeye ve işleri kötü giden arkadaşlarının sesi olmaya devam edeceklerini belirtmektedir. Aynı şekilde TOBB başkanı Yalım Erez; "biz her zaman horozlanmaya devam edeceğiz. Belki bizlerin işi iyi gidiyor ama kötü durumda olan özel sektör temsilcilerinin sesi olmalıyız" diyerek sermaye cephesinin işçi sınıfına karşı kendi ortak menfaatleri yönünde nasıl ortak hareket ettiklerini göstermektedirler.

Sermaye cephesini böyle telaşa sürükleyen nedenler nelerdi?

TİSK başkanı Revik Baydur, "ülke ucuz emek cenneti olmaktan çıktı" diyerek endişeleri ifade ediyor. İstatistiki veriler 1990 ve 1991 yıllarında "Türk çalışma hayatı tarihinde en yaygın işçi eylemleri ve grevlerin yaşandığı 1980 yılı rakamlarını da aşarak" işçilerin yaklaşık üçte birinin

ancak greve çıktıktan sonra Toplu İş sözleşmesini imzalayabildiklerini gösteriyor. 1980'de 84.832 işçi greve çıkarken 340 bin işçi adına da TİS imzalandı. İşçilerin %25,7'si grev sonucunda TİS'ni bağtlayabildiler. 1990'da 166 bin 306 işçi greve çıkarken, 493.852 işçiyi kapsayan TİS imzalandı. 90'da greve çıkan işçilerin TİS imzalayan işçilere oranı %34,4' tür. 1991'in ilk altı ayında 161.633 işçi grevdeyken toplam 521.144 işçi adına TİS imzalandı. Oran %31,0'dır. Grev sonucu 1980'de kaybolan işgünü sayısı 1 milyon 303.252 düzeyindeyken 1989'da 2 milyon 911 bin 407, 1990'da 3 milyon, 466 bin 550, 1991'in ilk altı ayında 3 milyon 479 bin 450'ye çıkmıştır.

İşten atmalar TİS, Toplu sözleşme farklarının verilmemesi vb. nedenlerle işçi sınıfı ayakta. İşçi sınıfının tüm eylemliliklerine merkezi bir önderlik sağlayacak organize eylemleri hayata geçirecek eylemlilikleri iktidarı hedefine yöneltecek sınıfla kaynaşmış bir işçi partisinin yokluğu açıkça görülüyor. Burjuvaziyi ürküten, onları aynı kuşukular içine iten işçi sınıfı Kürt ulusal hareketinin her geçen gün kitlesel eylemliliklerinin iktidara yönelme tehlikesidir.

Cam işgalinde işten çıkarmalara karşı tavır

Kristal-İş genel merkezi şube başkanlarıyla yapılan toplantılar sonucu; "işçi atılan işyerinde derhal üretimin durdurulması, diğer işyerlerinin de işyeri koşullarına göre destek eylemleri geliştirmesi kararı almıştı. Bu karar doğru ve yerinde bir karardır. Ancak iş karar almakla bitmiyor. Esas sorun kararın uygulaması sorunudur. Tabii ki kararın uygulaması aşamasına kadar ne tür çalışmaların, etkinliklerinin yapıldığı da önemli. Diğer işyerleriyle detaylı bilgiye sahip olmadığı için, Trakya ve Kırklareli-Cam'daki gelişmelerden bahsedeceğim. Yine de grev süreci ve işten çıkarmalar sonrası yaşananlar özellikle tüm şube yönetimlerinin dillerinden düşürmedikleri (sınıf ve kitle sendikacılığı) anlayışından ne derece uzak olduklarını göstermiştir.

TİS müzakereleri süresince Şişe-Cam yöneticileri, Kristal-İş genel merkez yöneticilerine Mersin Düz-Cam fabrikası dışında (kapatılacağı için) işçi çıkarılmayacağı güvencesi vermişlerdir. Namus ve şeref sözleriyle 21.6.1991 gece yarısı TİS imzalandıktan sonra işçileri işten çıkarma korkusu sardı. İşten atılmaların olacağı kesinlik kazanınca, koşturmacalar başladı. Toplantılar yapıldı. Çok yoğun geçen son 10-15 günlük faaliyetlere karşın, işten atmalara karşı Paşabahçe haricinde etkili bir karşı koyuş organize eylemler geliştiri-

lemedi. Paşabahçe'deki eylemin başlatılıp, sürdürülmesi olumlu olmasının yanısıra eylem süreci içinde bir dizi olumsuzluklar da yaşandı. Genel merkez ve şube yönetiminin "işçilerin sokağa dökmülmesi, kışkırtıcıların işçilerin arasına sızması, yasaların dışına çıkılmaması" vb. kraldan çok kralcı tutum, ve davranışlarıyla çok daha geniş kamuoyu sağlanacakken eylem dar sınırlar da kaldı. Paşabahçe haricinde işletmelerdeki Cam işçileri neden etkili eylemler geliştiremedi? Şüphesiz Kristal-İş genel merkez yönetiminde, şube yönetimlerinde bu konuda kendilerince haklı (!) açıklamaları vardır. Ancak söylenenden ziyade yapılanlara bakmak daha doğru olacaktır diyorum. İşçi çıkarmaların yaşandığı 25.7.1991'e kadar nasıl gelindi. TİS çalışmaları, müzakereler, grev süresince işçilere neler verildi? Neler yapıldı?

Şunu vurgulamak gerekiyor; delege yönetim seçimlerinde işçilerden onay aldıktan sonra, her şeyi, her sorunu çözmekte sadece kendilerini yetkili ve etkili gören, tüm sorunları diyalogla, müzakereler ile çözebileceğine inanan insandan oluşmuş her türlü organ ve yönetim başarısız olmayı mahkumdur. İşçileri kendilerine oy vere-

Sınıfa gerçek kurtuluşu göstermeyen insanın insan tarafından sömürülmesine son verecek sosyal siyasal dönüşü, devrimci mücadele de üzerine düşen görevleri yerine getirmeyen sendikacılık sınıfın sömürülmesi yönünde bir fonksiyon oynayacaktır.

cek insanlar olarak görmekten başka düşüncesi olmayan yönetimlerin işçilere verecekleri hiç bir şey yoktur. Kısacası şu soruya verilecek yanıt sınıfa karşı konumlanışı gösteriyor. Nasıl bir sendikacılık? Adına ne denirse densin ister sosyal demokrat, ister liberal, sonuçta varolan yasalar çerçevesinde sendikacılık yapma yönünde bir anlayışa sahip olan, çeşitli ekonomik-demokratik sosyal kazanımlardan öteye bir amaç taşımayan sendikal anlayışlar, sonuçta düzen içi düzenle bütünleşmiş anlayışlar olarak sınıfa karşı burjuva saflarda saf tutmak durumundadır. Sınıfa gerçek kurtuluşu göstermeyen insanın insan tarafından sömürülmesine son verecek sosyal siyasal dönüşü, devrimci mücadele de üzerine düşen görevleri yerine getirmeyen sendikacılık sınıfın sömürülmesi yönünde bir fonksiyon oynayacaktır. ■

Tuzla Cam-İş direnişinden dersler

Gelecek günlerde birçok sektörde ve cam sektöründe yeni atılmaların gerçekleştirileceğine hepimiz tanık olacağız. Bu nedenle cam ambalaj işçilerinin direnişinden doğru dersler çıkarmak önümüzdeki süreç açısından büyük önem arz ediyor.

İŞÇİ SERVİSİ

Cam Holding patronları "teknolojik gelişme-yi" bahane ederek işçileri sokağa bırakmanın bir örneğini Tuzla Cam Ambalaj fabrikasında sahnelediler. Aynı gerekçeyle Paşabahçe'de uygulama girişimi, işçilerin kararlı direnişi ve seçim atmosferi içinde sonuçsuz kalmıştı. Fakat bu, ekonomik çıkmazlarının faturasını işçi sınıfına ödetmek eğiliminden vaz geçmek anlamına gelmiyordu, nitekim gelmedi de. Holding bünyesinde yer alan Cam Ambalaj fabrikasında 9-9-8 ve 20 sırasını izleyen işçi atımını geçer çare olarak uygulamaya soktular. Ciddi bir direniş eğiliminin ortaya çıkmaması, 72 kişinin toplu olarak işten çıkarılması noktasında ifadesini buldu. Bu toplu çıkarma ile birlikte 8 Ekim'de Tuzla Cam Ambalaj'da direniş tohumları atılmış oldu.

Sermaye sınıfı, egemenlerin diğer katmanlarıyla birlikte işçi sınıfına ve emekçi halka saldırılarını gerekçelendirmede son derece ustalasmış durumda. Dün bahane "Körfez Krizi" idi. Bugünkü bahane ise, "teknolojik gelişme" Pancar Motor, Paşabahçe Şişe Cam ve Tuzla Cam Ambalaj son dönemde yaşanan bir kaç örnek. "Teknolojik gelişme" bahanesiyle ücret düzeyleri kısmen yükselmiş işçilerin atılarak, asgari ücretle işçi alımının sürdürülegeldiği de herkesin gözleri önünde cereyan etmektedir. Kaldı ki teknolojik gelişmenin, çalışanların açlık ve sefaletine yol açması da bu kapkaççı, soygun düzeninin bir başka açmazı ve gayri insanlığıdır.

Evet, 8 Ekim'de Tuzla Cam Ambalajda nihayet direnme kararı alındı. İşten atılan 72 kişi selüloz iş sendikasının uzlaşmacı ve karşı tavrına

rağmen fabrika önünden ayrılmayarak direnme karar verdiler. İşten atılmayan ama her an o tedirginliği yaşayan 200'den fazla işçi üretimi düşürerek ve direnişçi işçilerle birlikte gece gündüz iş yerinden ayrılmayarak pasif bir destek de bulundular. Ne yazık ki direniş, seçim öncesinden başlayarak Aralık ayı başlarına kadar bu biçimiyle sürdürüldü. Burjuva partileri oy avcılığına çıktıkları dönemde pek sık direnişleri ziyaret edip, iktidara geldiklerinde sorunu çözeceklerine dair vaatlerde bulunmalarına rağmen, seçim sonrasında esameleri okunmaz oldu. Seçim öncesinde mitinglere katılarak kamuoyu yaratma, seçim sonrasında yapılan birkaç vizite eylemi ve basını ziyaretler Holding patronlarını geri adım atmaya zorlamada yetersiz kaldı. Zira üretim düşürülmesine rağmen esas olarak devam ediyor. İşten atılan 72 kişiden yaklaşık 40 kadarı eylemsizliğin ve umut verici bir gelişmenin sağlanamaması karşısında tazminatlarını alarak direnişten kopuyor, sendika yönetimi başında "yapılacak bir şey yok" söylemini, işçilerin direniş kararı olarak, bir direniş komitesi oluşturup fabrika önüne çadır kurmasından bir hafta sonra "yanındayız" biçiminde değiştirmiş olmasına rağmen, çalışan durumda olanları daha ileri bir noktaya çekme konusunda çaba sarfetmiyor, hatta üretimin tamamen durdurulması ve direnişin çalışanları kapsayacak biçimde genişletilmesi noktasında gelen önerilere şiddetle karşı çıkıyordu.

Durmak, gelişmenin gerisinde kalmaktır. Birbirleriyle mücadele içinde olan iki olgudan birinin durması, diğerinin bir adım ileri atması anlamına geliyor. Bu genel geçer kural cam ambalaj için işlememezlik edemezdi. Nitekim Holding

patronları direnişin bu boyutuna, temsilcininde içinde olduğu yeni bir işçi grubunu işten atmakla karşılık düştü. Tazminatsız olarak atılan işçilerin arkasından yeni atılmaların gerçekleşeceğini açıkca ifade eden patron temsilcileri, bir yandan da kolluk kuvvetlerini devreye sokarak gözdağı vermeye çalışıyordu. Bu gelişmeler üzerine başından atılması gereken adım çok geçde olsa atılmış oldu ve fabrikada şalter indirildi.

Bu arada sendika bürokratları sorunu hükümet bazında kotarmaya çalışıyorlardı. Çalışma bakanıyla görüşmeler yürütülüyor, SHP'li olan çalışma bakanından hiç olmazsa geride kalanların atılmaması noktasında güvenceler koparılmaya çalışılıyordu. Şalter indirmenin üçüncü günü kolluk kuvvetleri fabrikayı zorla boşaltmaya girişiyor ve Çalışma Bakanlığının iş akdi feshedilmiş olanların yeniden işe dönebilecekleri vaadiyle beraber direniş noktalanıyordu. Bir başka ifadeyle 72 kişiden geriye kalan 30 kişi fabrika dışındaki bir otobüste beklemeye girerirken diğerleri işbaşı yapıyorlardı.

Kuşkusuz cam ambalajda yaşananlar özel olarak cam Holding patronlarını genel olarak da sermaye sınıfını işçi sınıfına karşı yeni saldırılar gerçekleştirmede yüreklendirecektir. Gelecek günlerde birçok sektörde ve cam sektöründe yeni atılmaların gerçekleştirileceğine hepimiz tanık olacağız. Bu nedenle cam ambalaj işçilerinin direnişinden doğru dersler çıkarmak önümüzdeki süreç açısından büyük önem arz ediyor.

Cam işçileri neden yenildi?

Süreci yukarda aktarmaya ve anlatmaya çalıştık. Kolaylıkla şu noktaları saptayabiliriz.

Bürokratik sendikalizm bugün işçi sınıfı mücadelesinin altını oyan sınıfı güçsüz düşüren bir başbelası olma özelliğini korumaya devam ediyor. Özellikle program ve tüzük değişikliğine gitmeden, doğrudan doğruya işçinin inisiyatifine ve denetimine sokulmayan bir sendikal mücadele, sınıfın elini kolunu bağlayan, sınıf adına sınıfı arkadan hançerleyen bir kurum olup çıkıyor. Nitekim Seliloz-İş'in bugünkü yöneticileri "sınıf ve kitle sendikacılığını" savunmada herkesi yaya bırakan bir söylem içinde olmakla beraber en tutarlı demokrat ve devrimci sendikal anlayışında savunucusu oldukları iddiasındadırlar. Oysa bunlar sendikacılığı meslek haline getirmiş oradan emekli olmayı hedeflemiş, mevcut çark içine iyice oturmuş, hatta bugün açısından DYP-SHP koalisyonunun sorunları çözeceği biçiminde sahte umutlar aşılayarak, sınıfın öz gücünü zayıf-

latmayı hedeflemiş, profesyonel bürokratlardır. Demekki sendikal mücadelede dürüst insanları yönetime getirmek yetmiyor, çarkı değiştirmek, amatör ruhla işleyen işçilerin denetimine açık program ve tüzüğü sınıfın çıkarları doğrultusunda yeniden tanımlanmış bir sınıf sendikacılığı çizgisini egemen kılmak gerekir. Bürokratik sendikalizm ancak böyle alt edilir.

Bir başka öğe: "Bana dokunmayan yılan bin yaşasın" felsefesini mutlaka yıkmak zorundayız. Zira yılan, yılan olalıberi sokmakla mükelleftir. Devrimci, demokrat ve sosyalist işçilere bu noktada önemli görevler düşüyor. Yukarda aktardığımız süreçte kolaylıkla şunları görebiliriz. Cam ambalajda 72 kişi işten atıldıktan sonra direnişe geçmiş, çalışan büyük çoğunluk ise pasif olarak desteklemiştir. Daha açık bir ifadeyle çalışanlar atılan arkadaşlarının geri alınması noktasında ısrarlı olmak bir yana atılanların direnişini yeni atılmaların önüne geçecek bir sibop olarak görmüşlerdir. Acıdır ki, egemen sınıfların son yıllarda yaygınlaştırdıkları faydacı anlayış bu direnişin başarısız olmasında temel neden olmuştur. Ne zamanki, 72 kişinin üzerine yeni atılmalar gündeme gelmiş ve ucu pratik olarak çalışanlara da dokunmuş işte o zaman indirilmiştir. Bu temel zaafın, bürokratik sendikacılarca kullanıldığı da bir başka gerçek olmuştur.

Direniş komitesi oluşturmaya rağmen, işçinin bu zaafı içinde barındırıyor olması hareketi güçsüz kılmış, kendisini burjuva hükümetinden medet umar duruma getirmiştir.

Öte yandan, gerek Cam Holding bünyesindeki işyerlerinden gerekse de diğer iş kollarından işçilerin destek faaliyetinin yetersiz olması, direnişin başarısızlığa götüren etmenlerden biri olmuştur. Direnişin iç mantığını yetersizliği, bu destek faaliyetinin zayıf kalmasında önemli rol oynadığı da bir başka gerçektir.

Diğer bir öğretici ders: Bu hükümetin demok-rasi ve insan hakları, örgütlenme özgürlüğü herkese iş ve aş demagojisi cam ambalaj işçilerinin sokağa atılmasıyla açığa çıkmıştır. Hükümet, iş yerine sokak, aş yerine sefalet, hak yerine polis copunu her zaman olageldiği gibi, ikame etmiştir.

Tek bir cümlede özetlemek gerekirse, cam ambalaj direnişi işçiler arasında faydacı anlayışın, bürokrat sendikalizmin ve kendi öz gücüne gövensizliğin kurbanı oldu. Gün gibi aşkar olan yeni atılmalar karşısında yeni ve güçlü direnişler yaratmak için, ileri işçilerden geri işçilere kadar bu noktalarda uyanıklığı sağlamak mutlak bir gerekliliktir.■

Oynanmak istenen oyunları bozalım!

Komünar Gençlik'in, son dönemde, bir çok üniversitede yaşanan devrimci öğrenciler ile "müslüman gençlik" arasındaki çatışmaları değerlendiren, üniversitelerde ve basına dağıtılan bildirisini yayınlıyoruz.

Son günlerde ilerici-devrimci öğrencilere yönelik planlı saldırılarla karşı karşıyayız. Çoğunluğu öğrenci olmayan unsurlardan oluşan gerici gruplar okullarımızda terör havası estiriyor, arkadaşlarımıza saldırıyor, yaralıyor, tehdit ediyor.

Hiçte tesadüfö olmayan bir zamanlama ve planlı bir hazırlık çerçevesinde ilk saldırı, Marmara Ünivesitesinde tezgahlanmaya çalışıldı. Devrimci ve demokratik değerlere saldırıyı içeren tahrik edici dövizler öğrenci derneği panosuna asılmak istendi. Ancak gösterilen tepkinin üzerine geri çekilmek durumunda kalan gerici güçler, aynı olayı Yıldız Üniversitesi'nde de gerçekleştirme girişiminde bulundular. Devrimci ve demokrat öğrencilerin karşı çıkmaları sonucu, çoğu dışarıdan getirilmiş, öğrencilik sıfatları olmayan kişiler, ellerinde demir çubuklar, sopalar, bıçaklarla saldırıya geçip birçok öğrenciyi yaraladılar. Bu saldırılar planlı olarak daha sonraki günlerde, İTÜ, İÜ ve Marmarınan Üniversitelerinde gerçekleştirildi.

Kimi burjuva basın gerici çevreler, olayları "duvar kavgası" olarak göstermek için, özel bir çaba sarfettiler. Oysa bilindiği gibi daha önceleri bu gruplar, çeşitli zamanlarda dövizlerini asmış, bildirilerini dağıtmış, forumlarını gerçekleştirmişlerdi. Ne devrimci

öğrenciler, ne de başka kesimler, bu eylemlilikleri engelleme, hele demagojisi yapıldığı gibi kimseyi inançlarından dolayı yerme yoluna gitmemişlerdir.

Bu saldırıların nedenlerini anlamak için, Türkiye'deki son gelişmelere bir göz atmak yeterlidir. Hükümet değişikliğinden sonra gözaltına alınanlar kayboluyor, Sedat Simavi'nin mezarının bombalanmasında olduğu gibi kontr-gerilla eylemlerine hız katıyor. Kulp ve Lice'de Özel Tim, cenazelerini almak isteyen halka ateş açıp onun üzerinde Kürt yurtseverini katlediyor. HEP kongresi bahane edilerek, Kürt realitesine karşı, Türk şovenizmi körüklenmeye çalışılıyor. Erciyes Üniversitesinde propagandası yapıldığı gibi, Türk- Kürt çatışması yaratılmak isteniyor. Bu kaos ortamı içerisinde eşzamanlı olarak "Müslüman Gençlik" kisvesi altında üniversitelerde saldırı kampanyası başlatılıyor.

Yaşananları biliyoruz. 12 Eylül cuntası Türk-İslam sentezi ile toplumu biçimlendirmeye çalışarak, baskı ve zor altına aldı. Bugün toplum yaratılan bu cendereyi kırmak istiyor. Kürt Özgürlük Hareketi serhildanlarla boyutlanıyor, memurlar sendika, işçiler örgütlenme ve grev haklarına getirilen yasakların kaldırılmasına, anayasanın temel hak ve özgürlüklerine kapı aralayacak tarz-

da yeniden tanzim edilmesini, öğrenciler ve öğretim üyeleri YÖK'ün tüm sonuçlarıyla beraber ortadan kaldırılmasını, özerk ve halktan yana bir eğitim sisteminin yerleştirilmesini istiyorlar. Kurulan hükümet, kitlelerin bu istemlerini yerine getirme vaadiyle iktidar oldu. Ancak bugün egemen sınıfların bir başka kanadı generallerce Özalca temsil edilen kliği, olası gelişmelerden rahatsız olmaktadır. Mevcut hükümetin hükümet olmayı sürdürme amacıyla tabandan gelen baskı sonucu, belli tavizler vermesi gerekmektedir. Ancak bunu, bugünkü hükümetin halktan yana olduğu biçiminde algılamamalıyız. Sözkonusu olan egemen sınıflar arasında düzeni sürdürebilme noktasındaki farklılıklardır.

İşte bu noktada Müslüman Gençliğin saldırısının gündeme gelmesi anlamlı olmaktadır. Geçmişte, devrim ve demokrasi mücadelesi karşısına, ülkücü faşistler çıkartılmıştı. 12 Eylül cuntasında bu yaratılan kargaşa ve kaos içerisinde, kendisini "meşru" göstermeyi başardı. Bugün de devlet kısa vadede demokratik halk devrimi mücadelesine engel olmak, uzun vadede yeni bir cunta tezgahlanmanın adımlarını atmaya hazırlanıyor. Bu noktada ülkücü faşistlerin kamuoyunda teşhir olması, yeni bir zinde gücün devreye sokulması isteğini beraberinde getirmiştir. Bu güç "inan-ananmayan", "Kürt-Türk" ayrımcılığı üzerinde şekilleniyor. Bilinçli planlı gerici saldırıların arka fonunda yatan gerçek budur.

Müslüman gençliğin samimi unsurlarına

Biz devrimciler, hiç kimsenin inançlarından dolayı suçlanmasını, hor görülmesini ve baskı altında tutulmasını istemedik, istemiyoruz. İnsanların düşündüklerini özgürce ifade etmesinden yanayız. Ne varki oynanan oynuna alet olmamalısn. İnançların istismar edilerek, ABD emperyalizminin kurmak istediği "Yeni Dünya Düzeni ", halkımızın özgürlük ve demokrasi mücadelesini bastırma emellerine aracı duruma düşmemelisin. Geçmişte, kendilerine "ülkücü" diyenlerin

kullanılarak posasının çıkartıldığını unutma! Demokratik bir üniversite ortamını yaratmak isteyen, özgür ve kişilikli bir nesil oluşturmak için çaba sarfeden devrimci-demokrat güçlere saldırmak sana hiç birşey kazandırmaz. Devletin ABD patentli oyununa gelme!

Hiçte tesadüfii olmayan bir zamanlama ve planlı bir hazırlık çerçevesinde ilk saldırı, Marmara Ünivesitesinde tezgahlanmaya çalışıldı. Devrimci ve demokratik değerlere saldırıyı içeren tahrik edici dövizler öğrenci derneği panosuna asılmak istendi. Ancak gösterilen tepkinin üzerine geri çekilmek durumunda kalan gerici güçler, aynı olayı Yıldız Üniversitesi'nde de gerçekleştirme girişiminde bulundular.

Öğrenci arkadaşlar

Oyun belli, amaç belli. Yaratılmak istenen suni bir terördür. Ve arkasında demokrasi-den, özgürlükten ve insan haklarından korkan, gücünü ABD emperyalizminden alan devletin kilit noktalarını eline geçirmiş egemen karşı-devrimci güçler vardır.

Bugün okullara gericileri saldırtanlar, Sedat Simavi'nin mezarına bomba koyanlar, insanları kaçırıp işkenceyle yok edenler, cenaze yürüyüşlerinde katliamlar uygulayanlar, ırk ayrımcılığını körükleyerek toplumda kargaşa yaratmak isteyenler aynı odaklardır. Buna sessiz kalmak, tavırsız kalmak çözüm değildir. "Bana dokunmayan yılan, bin yaşasın felsefesi bir yanılsamadır." Bu saldırıların sana da yönelmeyeceğinin garantisi yoktur. Oruç tutmayanlara karşı tavırlar, kızılı erkekli arkadaşlıklara saldırılar, yakın geçmişte hafızalardadır. Bu nedenle özgür ve demokratik üniversiteden yana tavır koy! Gericiliğe ve gerici saldırılara karşı diren! Devrimci, ilerici ve yurtsever öğrencilerle birleş! Özgür bir gelecek için kavgayı yükselt! ■

Bu sonuçlar beş yıl götürmez

Ali Derviş

TKP/ML Merkez Kanat, 4. Konferansını tamamlarak sonuçlarını açıkladı.

Kendi tabanında bile heyecan yaratmaktan uzak kalan "yeni" sonuçlar, farklı beklentiler içinde olanlar için tam bir hayal kırıklığı yarattı. Çözüm bekleyen temel sorunların ele alınmadığı, mevcut gelişmelere cevap vermekten uzak, sıradan özelliğiyle farklı bir etkide de bulanamazdı.

4. Konferansın hemen görülen diğer bir özelliği de, oldukça geri düzeyde olmasıydı. Geçmiş konferanslarla kıyaslamayı bırakalım, mesela 2.MK'nın herhangi bir toplantısıyla kıyaslanabilir düzeyi yoktur. Önderlik ettiği son dört yıllık dönemi değerlendirip tecrübe çıkararak kendini aşma bir yana, varolanı tekrar etme, başka bir ifadeyle kendisini tekrar üretmekten bile uzaklaşmış bir durum ortaya koymuştur.

Son konferansın bu geriliği, müzdarip olduğu ideolojik-politik sapmasıyla birleşince, temel programatik sorunlarda (bilerek veya bilmeyerek fark etmez) TKP/ML'nin programından uzaklaşma içine girmiştir. Bu sapma eğilimi, gelişme ve ilerlemeye karşı durdukça ele aldığı bütün konularda kendisini gösterecektir. Bize üzüntü ve acı veren bu olumsuz gelişmeye dikkatleri çekmeyi hedefliyoruz. Konferans gündeminin merkezi olan "seksiyon" sorununda alınan kararlar, TKP/ML'nin programının özüne ve ruhuna yönelmiş şöven bir saldırı niteliğindedir. Aynı şekilde, tabandan denetimin ve iç demokrasinin ortadan kaldırılışının resmileşmesi de, yeni bir gelenek adına ilan ediliyor. Birlik sorununda tabandan gelen baskıyla da olsa, atılan ve olumlu diyebileceğimiz tek adımın dışında, bütüne damgasını vuran, darlık ve İK geleneğinden uzaklaşmadır.

Konferans gündeminin üzerinde uzun boylu durmaya gerek yoktur. Gerçekleri gündeme almaktan korkan, daraltılmış ve ayrıntıya boğulmuş konferans, 3.MK'nın onaylanması ve seksiyon sorunu olmak üzere iki sorunu "çözmüş"tür (!). Diğer sorunların tümü, MK toplantısında çö-

zümeye bağlanması mümkün örgütlenme vb. sorunlardır.

Konferans, gündemin belirlenmesindeki darlık ile hazırlık döneminin anti-demokratik örgütlenmesiyle daha da verimsizleşmiştir.

Parti içi demokrasi ve 4. Konferans

3. MK ; Parti içinde iki çizgi mücadelesinde ve onun ele alınmasında revizyonist sapması, hazırlık dönemine ve konferansa yansıyor. Konferans hazırlık dönemine önderlik eden 3.MK, anti-demokratik bir uygulamayla tartışmaları örgütlemiştir. Konferans sonuçlarının da doğruladığı gibi, hazırlık dönemi tartışmalarına sadece Parti üyeleri katılmış, üye olmayan ancak, profesyonel faaliyet içinde olup örgütlü olan geniş bir kesim bu tartışmanın dışında tutulmuştur. TKP/ML'de, diğer ülke partilerinin tersine, parti üyeleri, örgütlü kesimin oldukça dar bir kesiminden oluşur. Parti'nin faaliyetlerini yürüten kadroların önemli kısmı parti üyesi değildir. (Bu uygulamanın 1. MK'dan beri eleştirilip düzeltmek istenmesi hep ifade edilmiştir.) Parti'nin kitle çalışması, örgütlenme ve yayın faaliyetini omuzlamış kadroların önemli bölümü "ileri sempatan" statüsüyle örgütlenenlerden oluşur. Bunlar, Parti'nin yan örgütleri veya ayrı bir örgüt yapısı içinde değil, parti örgütünün birer parçaları olarak örgütlenmişlerdir. Parti tüzüğü bunlara uygulanır ve üyeleriyle aynı disipline tabidirler. Parti faaliyetinin ağır yükünü çeken bu parti işçilerinin, görüşlerini açıklayacakları ve tartışmaya katılacakları başka bir araç yoktur. Bu durumu aşamadığı için, TKP/ML, konferanslarında, bu örgütlü kesimi hazırlık tartışmaları bölümüne katmıştır. Tartışmaların örgütlü tüm kesimi kapsamaması çözümü, gelenek haline gelen bir uygulamaydı. Ancak 3. MK döneminde bu gelenekten uzaklaşmıştır. Tartışmalar küçük bir grubun dışına sızdırılmamıştır. Örgüt içi demokrasi konusundaki yanlış çizgi pratiğe egemen olmuştur. Tartışma dönemi örgütlü çevre açısından bir sır ola-

rak kalmıştır. Bunun yanı sıra tartışma dönemini parti düzenini bozan zararlı bir dönem olarak algılayan 3. MK bu dönemi oldukça kısa tutma çabasına düşmüştür.

Kısacası 4. Konferans hazırlığı anti-demokratik içerikle ele alınmış ve yürütülmüştür. Tartışma Parti üyeleriyle sınırlı tutularak TKP/ML'nin demokratik geleneğinden kopulmuştur. 4. Konferans böyle bir hazırlıkla toplanmış ve bu anlayışı MK'nin icraatlarıyla birlikte onaylamıştır. Yine, 3. MK kendisinden farklı düşünen bazı parti üyesini saf dışı bırakmış ve tartışma sürecine dahil etmemiştir. Atılanların veya reddedilen "şöven, milliyetçi" gibi ağır suçlamalar yöneltilen insanların ve fikirlerin ne olduğunu açıklamadan tek yanlı bir saldırı düzenlemeye devam edecektir.

Gelenekler terkediliyor

Parti içi demokrasi geleneğini yıkan 3. MK'yı 4. Konferans "yeni" bir gelenekle tamamlıyor. Konferans raporunda şunlar söyleniyor:

"4. Parti konferansımız, partimizin kuruluşundan ve İ. Kaypakkaya yoldaşın ölümünden bu yana geçen süreçte, yani yapılan her üç konferansta, o anda iş başında bulunan MK'nın sağ oportünist bir çizgi izlediği ve oportünist olduğu tesbit edilerek yeni bir MK seçilmesi gibi, adeta bir gelenek halini almış olumsuzluğun yıkıldığı, tersine çevrildiği bir süreci başlatmıştır. Bu anlamıyla TKP/ML 4. Konferansı partimizi açısından tarihi öneme sahip olacaktır." (1)

Bu "tarihi öneme sahip" anlayışın ifade ettiği gerçek anlamın ne olduğu üzerinde duralım.

İlk bakışta geçmişte, "adeta bir gelenek haline gelen" MK'ların sağ oportünist olarak görülüp değiştirilmesinin doğru şekilde kavrandığı ve bu ifadeyle geçmişe özeleştirel yaklaştığı izlenimi veriyorsa da, buna aldanmamak lazım. Tersine bu ifadenin altında yatan gerçek kavrandığı da, kopulan şeyin, TKP/ML'nin kuruluşundan 3. MK'ya kadar süren temel gelenekler olduğu görülecektir. Bu yüzden, yukardaki alıntıya yüzeysel yaklaşan bazı arkadaşların "olumlu bir gelişme" şeklindeki değerlendirmeleri yanlıştır.

4. Konferansın "olumsuz gelenek" olarak gördüğü, geçmiş önderliklerin parti yönetiminden uzaklaştırılmasının temelinde yatan gerçek nedir? Bunun temelinde yatan elbette kişisel sorunlar veya önderlerini harcama hevesi değildir. Bu "olumsuz geleneğin" temelinde yatan gerçek? Kaypakkaya çizgisinin pratiğe uygulanmasında karşılaşılan sorunların, bulunan ve uygulanan si-

yasal çözümüyüdü. Teorinin öngördüğü hedeflere ulaşamamasının getirdiği sonuçtu bu. Teoriyi mutlak doğru olarak kabul eden dogmatik anlayış, başarısızlığın kaynağını İ. Kaypakkaya'nın genel çizgisinin dışında aradı. Devrimci mücadele de samimi ve İ. Kaypakkaya yoldaşın formüle ettiği Parti çizgisine bilimsellikten uzak bağlılık bu dönem önderliklerinin ve partinin belirleyici özelliğiydi. İ. Kaypakkaya'nın çizgisini tartışmasız doğru görmesi partiyi, başarısızlığın kaynağını kendi önderliğinde, MK'nın siyasi ve örgütsel önderliğinde görmeye itti. 2. MK böyle bir yaklaşımdır ki, saldırıyı kendisine yöneltmiş ve başarısızlığı kendi siyasi önderliğinde görmüştü. 2. MK'yı bu tahlile yönelten, tüm partiye egemen olan dogmatizm ve subjektivizmin süren etkisiydi. Gelen MK'nın gideni oportünist vb. suçlaması ve yönetimin sürekli değişmesi bu anlayışın sonucu oluyordu. 2. MK bu etkiden kendi dönemi boyunca (önemli bazı çıkışlarına rağmen) kurtulamadı ve dogmatik çemberi kıramadı. Bu çemberin kırılması daha sonra mümkün oldu.

TKP/ML içinde, İK çizgisinin asgari programına tekabül eden yanlışlıklar (bunların ne olduğu Komün'ün daha önceki sayılarında yayınlandı) aşılmadan, teori ile pratik arasındaki çatışma giderilemez ve 4. Konferansın aştığını söylediği "olumsuz gelenek" aşılamaz. 3. MK'nın ve DABK önderliklerinin durumu daha önceki önderliklerden iyi değil, daha da kötüdür. Bu açıdan bir değerlendirme yaptığımızda, hem 3. MK'nın ve hem de DABK önderliklerinin 2. MK için yapılan tüm değerlendirmelerden daha fazlasını hak etmişlerdir. Durum böyleyken "olumsuz gelenek"i değiştirmek mümkün mü? Olumlu yönde hayır, ama daha olumsuz yönde "aşabilir" (!)ler. Yani geçmişin olumlu özelliklerini tersyüz ederek. 3. MK'nın yaptığı tam da budur.

4. Konferans sonuçlarına baktığımızda, daha önceki MK'lar için yeni ve farklı bir değerlendirme yoktur. Değerlendirme sadece 3. MK'nın "İbrahim'den sonra sürekli ML olan tek MK" olarak ilan etmek ile "yeni" geleneği başlatıyor. Bu açıklamayla, 4. konferans, daha önceki konferansların özeleştirel geleneğini ve samimiyetini terk ediyor. Bu konferans 3. MK'nın daha önceki önderliklerden çok daha kötü olan ideolojik-siyasi-örgütsel önderliğini farklı bir ölçüyle ("nitelik ve sayı"ya bakarak) değerlendiriyor ve özeleştireliden kaçıyor, bu birincisi.

İkincisi; TKP/ML konferanslarında yönetimlerin değişmesi olumlu bir geleneğin ifadesiydi. Çok az Parti'de görülen bu gelenek, Parti içi demokrasinin ve önderliğin demokratik yöntemle,

parti çoğunluğunun iradesine göre oluşacağını gösteriyordu. TKP/ML'de demokratik merkeziyetçiliğin ve Parti tabanının yönetim üzerindeki denetimi gibi olumlu özelliklerin varlığını ifade siydi. Parti yönetimlerinin oportünistlikle suçlamasına ve değiştirilmesine iten, bu ML işleyiş ilkelerinin varlığı değil, ama siyasal değerlendirmelerin farklılaşmasından dolayıdır. MK'ların kalıcılığının yolu, Parti stratejisi ve tesbitleriyle, somut gerçekler arasında birliği sağlamak ve değişen koşullarda doğru bir önderliği sağlamaktan geçebilir. Mümkün olan doğru yol da budur. Bir de demokratik işleyişi tıkayarak, Parti işleyişini bozan, tasviyecilikle yönetim tekelini oluşturan, darbeci yolla başarısız önderlikleri yönetimde tutmak mümkün olur. 3. MK başta belirttiğimiz gelişmeyi sağlayamadı, ya ikinci de?

Kuşkusuz, 3. MK'nin onaylanmasına dayanarak başlatılan bu "yeni" geleneğin ne türden olduğu da görülmemektedir.

4. Konferans "olumsuz gelenek"e son verdiğini açıklamakla, TKP/ML'yi diğerlerinden ayıran temel geleneklerinden koparma yönünde "tarihi bir adım" atmıştır. TKP/ML MK'sı artık özeleştiriyeye kapanmıştır; içerde tartışmayı sınırlamıştır; üyelerinin haklarıyla istediği gibi oynayacaktır; ve artık "olumsuz gelenek geçmişte kaldı, beni değiştiremezsiniz" diyor.

"Manevi otoritenin sağlanması"yla insanların gözlerini bağlasanızda, bu sizi tükenişe gitmekten kurtaramayacaktır. Dahası bu "tarihi adımla" başlatılan "yeni" gelenek partiyi yozlaştırıp bürokratik kast örgütü haline getirecektir. TKP/ML tabanına geleneğine sahip çıkma tarihi görevi düşmektedir.

3. MK değerlendirmesi

3. MK, başlatılan "yeni" geleneğe uygun olarak, aklanıp onaylanarak şöyle deniyor:

"4. Parti konferansımız, 3. konferanstan bu yana geçen dört yıllık süreyi içinde bulunan koşullarıyla birlikte ele almış, partinin objektif durumunu, 3. MK'nın sayısal ve nitelik gücünü dikkate alarak, 3. MK'nın dört yıllık faaliyetlerini, eksik ve hatalı yanlarına rağmen esas olarak olumlu değerlendirmiş, parti çizgisinden sapmadan partiyi bu güne getiren İ. Kaypakaya yoldaşdan sonra sonuna kadar ML ilk MK olduğunu belirlemiş, dolayısıyla izlemiş olduğu örgütsel ve siyasal hattının ve niteliğinin ML olduğu sonucuna varmıştır." (2)

4. Konferansın, "İ. Kaypakaya yoldaştan sonra sonuna kadar marksist-leninist ilk MK"

olarak değerlendirdiği 3. MK'nın gerçek durumu, daha önceki önderliklerden farklılığı ve uygulanılan ölçülerin kısa değerlendirmesini yapalım. Özellikle bu değerlendirmede kendi yaklaşımımızı değil, 3. MK ve onun devamı konferansın içinde bulundukları çelişik durumu sergileyerek gerçek durumun görülmesine yardımcı olmaya çalışacağız.

Şunu hemen belirtelim ki, 4. konferansın 3. MK'yı değerlendirirken kullandığı ölçü, mesela 2. MK değerlendirmesinde kullandığı ölçüden çok farklıdır. Bu çifte standart sayesinde ki, "Sonuna kadar marksist-leninist" olarak ilan edilebiliyor.

4. konferans MK'yı, alıntıda da görüldüğü gibi, marksist-leninist ilan ederken, a) "Parti çizgisinden sapmadan bugüne getir"mesini, b) "3. MK'nın sayısal ve nitelik gücünü dikkate alarak" sonuca varıyor. Bu her haliyle eğreti duran dayanaklara fazla yüklenmeye gerek yok.

İlk olarak 3. MK'nın "parti çizgisinden sapmadığı" iddiasına gelelim;

3. MK dönemi, TKP/ML tarihinde önderlik faaliyetini en düşük düzeye indiren, ideolojik ve siyasal açıdan da, bir uçtan diğerine savrulup duran, tutarsız edilgen; örgütsel açıdan, plansız ve dağınık, kendiliğindenci bir önderlik dönemi daha olmamıştır. Sorun hiç te sayısal güç değildir. 3. MK'nın ideolojik ve siyasal savruluşunu, *Komün*'ün, önceki sayılarında daha etraflı değinilmiştir. Kısaca hatırlatırsak.

3. MK, sosyalizmde sınıf ve sınıf mücadelelerine yaklaşımda TKP/ML'nin azami programından sapmıştır.

3. MK- Kürdistan'ın güneyinde "ulusal çelişmeyi baş çelişme olarak tesbit ederek, Parti'nin asgari programına tekabül eden bir sapma içine girmiştir.

3. MK ve 4. konferans, aşağıda açıklayacağımız şekilde, TKP/ML'nin ulusal soruna ilişkin programını da reddetmiştir. Hatta Türk şövenizminin etkisi ve cahilliklerinden, farkında olmadan Kürt ulusunun kendi kaderini tayin hakkı bile reddedilmiştir.

3. MK'nın siyaset ortamında üç dünyacı çizgiye kayarak Saddam'ı desteklemiş ve tabandan gelen tepki ile eleştirilerimiz karşısında, özeleştiriyeye sözde düzeltmeye çalışırken aynı anlayışı yine önerme durumuna düşmüş, sorunu kavramadığını göstermiştir.

Peki 3. MK'yı marksist-leninist kılan başka ne kaldı? Faaliyetleri açısından ele alınırsa, hangi taktik politikalar, kitlesel mücadeleler, örgütlenme politikası geliştirdi. MK'nın ne TMLGB ve ne

de işçi komitesi faaliyetinde belirleyici bir katkısı olmuştur. Çünkü önderlik açısından bu katkı üretilen politikayla olur. Bu alanlardaki kısmi başarı, oradaki arkadaşların çaba ve enerjilerinin eseridir. Yönlerini kendileri bulmaya çalışmaktadırlar. Keza KBK'nin faaliyeti kendileri tarafından saldırı hedefi haline getirilmiştir. Ve yine MK'nın bu alana (ki bir zamanlar tayin edici alanlardı) önderliğin olmadığı konferans tarafından dile getiriliyor. Evet, geriye ne kaldı. En kötü durumda olan yurtdışı faaliyetini bir yana bırakırsak askeri faaliyet kalıyor.

3. MK'nın askeri faaliyete yaklaşımı da İ. Kaypakaya'nın çizgisinden kopuktur. Kitle çizgisinden koparılıp öncü savaşı mantığıyla ele alınmıştır. Ayrıca askeri alanda, yanlış çizgide de yönlendirilse az sayıda başarılı eylemin dışında başarılı değildir. Ya büyük mali harcamalara mal olan "Ortadoğu kampı"; tam bir fiyaskoyla sonuçlanmıştır.

Mevcut çalışmalar dönemin koşullarının sağladığı imkanlar gözönünde bulundurulunca oldukça zayıf ve olumsuzdur. Bugünün sorunu, sayıyı bir-kaç kişi artırmak değildir. Her siyasal grup bugün üye sayısını ve gücünü artırıyor. Devrimci hareketin bütününde küçük de olsa bir gelişme var. Kitlelere yönelik çalışmalar ve kitleleşme, bugün sağlanması gereken (bir kelimesi anlaşılmadı) gelişmesidir.

4. Konferansın 3. MK'yı marksist-leninist gösterirken, "sayısal ve nitelik" bakımından güçsüzlüğünü ileri sürerek başarısızlıklarına gerekçe hazırlıyor. Ancak bu gerekçe tek kelimeyle gülünçtür. Tayin edici olan ideolojik ve siyasi çizgidir. Bu konulardaki hatalar ve sapmalar, "sayısal ve nitelik"sel ölçülerle ne ortadan kalkar ne de haklılık kazanır. Aynı hataları işleyen daha "nitelik"li kadrolar, anti-marksist-leninist, oy "nitelikli" kadroları ise, marksist-leninist olarak göstermenin teorisi yapıyor. Bazılarının niteliği düştükçe marksist-leninist olma özellikleri yükseliyor; acaip bir iş!

Sonuç olarak, 3. MK, ideolojik, siyasi, örgütsel olarak, kendisinden önceki MK'lardan çok daha geri düzeyi temsil etmektedir ve onlara göre, marksist-leninist özelliği daha geridir. Eski "olumsuz gelenek"tekilerin böyle sonuçlandırması gerekir. Fakat 4. konferans, 3. MK'dan sonra malum geleneği başlatıyor ve MK'yı böylece aklıyabiliyor.

3. MK'ya yönelilemeyen eleştiriler KBK'ne doğru çevriliyor. Başarısızlığın faturası Kürdistan Komitesine çıkarılmak isteniyor. MK kendi faaliyetinin sorumluluğunu bile omuzlamaktan

kaçıyor.

4. konferansla atılan "tarihi adım"ın ve yıkılan "olumsuz gelenek"in ne anlama geldiği artık açıktır.

Başında işaret ettiğimiz gibi bu konferansın iki gündemi var. Biri, 3. MK'nın aklanıp onaylanması, ikincisi Kürdistan seksiyonu. Şimdi bu konudaki sonuçlar üzerinde duralım.

Kürdistan seksiyonu

Kendi ifadeleriyle "hazırlık tartışmalarının ana eksenini" oluşturan Kürdistan seksiyonu konusunda aldıkları karar şöyledir:

"Seksiyon önermesi, sosyalizm cıralı inceltilmiş bir milliyetçilik olarak mahkum edilerek, reddedildi.

"Seksiyon önermesi, poletaryayı ulusal çitler içine hapseden ezilen ulus milliyetçiliğini güçlendiren proletaryanın ortak mücadelesi ve kurtuluşu davasına zarar veren bir anlayış olarak değerlendirilirdi."

Seksiyon örgütlenmesi önerisini redederken arkadaşların ortaya koyduğu mantık, TKP/ML ruhuna ve temel çizgisine tersdir. Üzerinde tartışmaların esasının yürütüldüğü bir konuda böylesine bilinçsiz ve cahilliklerle yüklenmiş şöven bir çizginin, proleter enternasyonalizmi adına savunulması talihsiz bir durumdur. Evet, arkadaşlara göre, seksiyon önermesi, "proletaryayı ulusal çitler içinde hapseden, burjuva milliyetçi (Bund'cu) bir tezdır. Bu değerlendirmenin kendisi, yeni önderliğin, örgütlenme ve enternasyonalizm temel kavramlarının içeriğinden haberdar olmadıklarını gösteriyor. Her şeyden önce burjuva milliyetçi yaklaşımın öncü sınıf örgütünün yaratılmasına yaklaşımı bellidir.

Parti örgütlenmesinde sınıfsal özelliklerin yerine ulusal özelliklerin geçirilmesini önermek elbette hangi kılıfa bürünürse büründürülsün burjuva milliyetçiliğine sapma olur. Proletaryanın örgütlenmesi, her türlü ulusal sınırların üzerinde, her ulustan işçiyi kapsayacak, sınıfı birleştirecek bir örgütlenme olacaktır. Proletaryanın sınıf çıkarlarına ters düşecek milliyetçi bir örgütlenme elbette rededilmelidir.

Ancak, milliyet esasına göre örgütlenmeyi, seksiyon örgütlenmesini savunanlarca getirildiğini sanmıyoruz. Burada açıkça anlaşılan 4. konferansın reddettiği, Parti'nin bölgesel örgütlenmesidir. 4. Konferans, önerilen Kürdistan seksiyonunu Kürt seksiyonunu olarak algılıyor. Ve tavrını ona göre açıklıyor. Bir Kürt Komünist Partisi kurmak elbette yanlıştır ve proletaryayı

ulusa göre bölme anlamına gelir. Ancak Kürdistan denince sınırları belli bir bölgeden söz ediliyor. Ve bu bölge içinde yaşayan hangi ulustan olursa olsun, proleterleri bağrında toplayan marksist-leninist ilkeler üzerinde örgütlenmiş enternasyonalist bir Parti'dir. Onun enternasyonalizmi, marksizm-leninizm ideolojisinde kendisini dünya komünist hareketin bir parçası olarak görmesi, böyle hareket etmesinde yatar. Yaşadığı bölgeyi sosyalizmi gerçekleştirmek için yürüttükleri mücadele dünya sosyalist hareketine bağlar. Dünya komünizminin kurulması için ülkesinden kendisine düşen devrimci görevi üstlenir. 4. Konferansın mantığı, böyle çalışmıyor. Onlar Kürdistan'ın ifadesinin geçtiği yerde hemen bir milliyetçilik etkisi aramaya başlıyorlar. Türk şovenizminin şekillendirdiği bu önyargılı yaklaşım, anı şeyi Türkiye için düşünmüyor. TKP/ML denince akla nasıl ki Türk Partisi gelmiyorsa ve Türkiye'de yaşayan her milliyetten proleterleri kapsayan sınıf örgütü olarak anlaşıyorsa, Kürdistan denince akla Kürdistan'da yaşayan Türk, Arap, Ermeni vb. milliyetlerden gelen sınıf örgütü olarak akla gelmelidir. Marksist-leninist Parti örgütlenmesini, burjuva milliyetçi eğilimlerden ayıran onun ulusların dar çitlerine hapsetmeyen enternasyonalist niteliği buradan gelir. Dünya Komünist Hareketinin bir parçası olarak öncü sınıf partileri ancak belli bölgeleri esas alarak örgütlenebilirler. Bir Dünya Komünist partisi kurmak, sosyalizmin başarısı için yetersiz kalacaktır. Dünya çapında kapitalizme karşı mücadele belirli bölgeleri temel alan önderliklerle olur.

Diğer yandan 4. Konferansın aldığı bir karar, TKP/ML'nin ulusal soruna ilişkin programına İ. Kaypakkaya'nın formüle ettiği çözüm "tam hak eşitliği" temeline dayanan ortak devlet içinde federal çözümdür. Yani İ. Kaypakkaya'nın önerdiği çözümle Kürdistan Halk Cumhuriyeti, Kürdistan Komünist Partisi, kendi parlamentosu olan federal cumhuriyeti kendi hükümeti olan bir çözüm önermiştir ve TKP/ML'nin Kürdistan başta olmak üzere azınlık sorununda çözüm önerisi, birlikte örgütlenmenin sunduğu biçimi budur. Böyle bir çözüm öneren bir Parti'nin son konferansı kalkıp Kürdistan seksiyonunu örgütlenmesini "sosyalizm cılalı inceltilmiş bir milliyetçilik olarak mahkum edilerek red" edebiliyor!

Ancak soğukkanlılıkla düşünüldüğünde Kürdistan'da sosyalizmin gerçekleştirilmesinin araçları üzerinde düşünüldüğünde mevcut örgütlenmenin buna cevap vermediği açıkça görülecektir. Kürt marksistleri kendi proletaryasından, halkından tecrit durumundadırlar. Bunu çözebilecek el-

bette sadece örgütlenmenin biçimini değiştirmek değil, ama köklü politik değişikliklere de gidilmelidir.

Bugünden yapılaşmaya gitmeyen, kurumlarını oluşturmamayan ve enternasyonalizmin ideolojisini işlemeyen, proletaryanın sınıf kardeşliğini işleyip Kürdistan proletaryasını ve halkını etkisi altına alan milliyetçi burjuva düşüncelere karşı mücadele içinde pekişmeyen, bir yapı nasıl olur da Kürdistan'ın gelecekte ki böyle bir federal örgütünü yaratabilir, özgür cumhuriyetini kurabilir. Kürt burjuvazisinin ayrılıkçı tutumuna karşı mücadele edip Kürdistan halkını yanına çekebilir. Kaldı ki Kürdistan'da siyasi çözümün bir yanı birlik ise diğer yanı ayrı devlet örgütlenmesine yönelmiş çözümdür ve bugün bu çözümün taraftarları ezici çoğunluktadır. Kürt ulusunun kendi kaderini ayrılık yönünde tayin etmesinden sonra bu alanda Komünist Parti'nin örgütlenmesi nasıl bir biçime bürünecektir. Açıktır ki yeni önderlik bu sorunların çözümünü burjuvaziye bırakmıştır. Sosyalizmin çıkarları doğrultusunda düşünmeyen sığ düşünceli yaklaşımlar, Kürdistan'da somut koşullara göre, örgütlenme ve politikada değişimi sağlayamazlar. Onları sosyalizmin gerçek çıkarları değil, egemen ulusun şovenizminin bilinçsizce etkisi altında hareket etmekte ve Kürdistan'ı "ayırmaya götürecektir" kaygı ve endişelerin etkisiyle hareket ediyorlar. Kaldı ki Kürdistan'da bugün birçok şey İ. Kaypakkaya döneminden farklı bir noktaya geldi. Bugün Kürdistan'da halkın güvenini ve desteğini kazanmak ne toprak devrimi inşa edilmiş eski politikalarda ve programlarla gerçekleşir ve ne de TKP/ML üzerinden sağlanabilir. Hayatın kendisine bakmayan, Kürdistan'daki ulusal başkaldırıyı görmeyen veya buna omuzlarını silkererek kayıtsız kalan bir parti, enternasyonalist görevlerini yapmıyordur demektir. Proleter enternasyonalizmini getirip TKP/ML içinde örgütlemeye bağlamak en hafif ifadesiyle Türk şovenizminin bir yansıması ve bir sapmadır. Dünyanın Kürdistan parçasına sosyalizmin ilerleyişini sağlamayı ve buna uygun örgütlenmeyi öncelerine görev olarak koymayanlar; enternasyonal proletaryanın sınıf çıkarlarına ters hareket ediyorlardır. 4. Konferans, proleter bir kapıyla "Kürdistan'da sosyalizmin başarısı için nasıl bir yol bulmalıyız" sorusu üzerinde düşünmüyor. Tersine o, Türk burjuvazisinin hergün çektiği kaygıyı, "Kürdistan bizden kopuyor" kaygısıyla hareket ediyor. Bu yüzden, Kürdistan seksiyonunu hemencecik "proletaryanın ortak mücadelesi ve kurtuluşu davasına zarar veren" vb. olarak tanımlayıp şiddetle rede-

der. Öyle ya "olaki" vatani bölmeyeler (!) Misaki Milli değişmesin!

Bu sosyal şöven çizgi, TKP/ML'nin programına, ideolojisine ve ruhuna tamamen terstir. Bu yeni geleneğin bir parçasıdır.

Kürtlere özgürlük tanınmıyor

4. Konferans, yüz kızartıcı bir suç daha işliyor. Konferans kararlarındaki şu satırlar, Parti'nin tepesine egemen olan sosyal-şöven düşüncüyü ve cahilliği açığa vuran ibret belgesidir:

"3. MK çoğunluğunun, seksiyon önermesi anlayışını rededen yazısı içinde "Kürtlere özgürlük" sloganı çıkarılacak," (3)

İnsanı hayrete düşüren bu satırlar, "Kürtlere Özgürlük" sloganını reddediyor. Açık ki konferans bu kararının ne anlama geldiğinden bihaberdir. 4. Konferansın taşıdığı burjuva kaygılar, "aman Kürdistan ayrılmasın" kaygısı, onu "seksiyon" gibi "özgürlük" gibi ayrılığı çağrıştıracak (!) şeyleri reddetmesi için yetiyor.

"Kürtlere Özgürlük" sloganı hiçbir tartışmaya yer vermeyecek şekilde Ulusun Kendi Kaderini Tayin Hakkı (UKKTH) sorunun kendisidir ve yeni yönetimin burjuva kaygılarının tersine Kürdistan'ı ayrılığa götürecektir bir sloganda değildir. Bir ulus özgürlüğünü elde etmeden, kendi kaderi hakkında karar veremez. Kürdistan'ın kendi kaderini kendisi tayin edecekse, bu onun özgür iradesiyle karar vermesini gerektirir. Özgürlük nedir? diye sorulduğunda, bunun kendi kaderini kendisinin tayin etmesinden başka bir şey olmadığı görülecektir. Bu slogan reddedilirken, farkında olmadan UKKTH'nı da reddediyorlar.

Bunu bir partinin önderliğine izah etmek zorunda kalmak utanç vericidir. Bu utancı taşıyanların değiştirmeleri gereken, egemen ulus milliyetçisi düşünceleridir.

Kürdistan özgür ve bağımsız olmalıdır. Bu temel slogan, Kürt ulusunun kendi kaderini tayin sorununu ifade eden temel sloganlarımızdır. Türkiye proletaryası bu sloganları haykırmadığı zaman enternasyonalist olamaz.

4. Konferans, sosyal şöven tavrıyla, TKP/ML'nin alnına sürülmüş bir leke durumundadır. Bu sözlerinin arkasından "4. Parti konferansımız, birkez daha partimizin, gerek ulusal ve gerekse uluslararası planda, ideolojik temelini ne kadar sağlam olduğunu, ayaklarının yere sağlam bastığını, her türlü anti- ML anlayış ve görüşe karşı koruyucu bir zırha büründüğünü göstermiş, "Parti'de Kürdistan seksiyonu kurulmalı" anlayışını, ".... sosyalizm cilalı inceltilmiş bir milliyetçi-

lik olduğunu açığa çıkararak..... mahkum ve reddetmiştir.." şeklinde söylenen ve kendisini boş ve yavan sözlerle öven tavrı da, gerçekleri yansıtmıyor. 3. MK ve 4. Konferans, TKP/ML'yi, olumlu geleneklerinden uzaklaştırıp, ideolojik temelinden saptırarak getirdikleri bu vahim duruma karşı çıkmak gerekiyor. TKP/ML tabanına, Parti'sini önderliğinin saldırılarından korumalı ve sahip çıkmalıdır.

Sonuç olarak; 4. Konferans boş, yavan sözlerle doldurulmuş, kendisini öven yapısıyla, Parti'nin karşı karşıya bulunduğu sorunlar daha da büyütülmüştür.

4. Konferansla TKP/ML parti yaşamına hayat veren ilkeleri kaldırılarak, "manevi otorite" ve merkezîyetçilik adına, bürokratik diktatörlük uygulanacaktır. Özeleştirî geleneğinden kopmuş bürokratik bir kast oluşturacaktır.

4. Konferansla, Parti'nin demokratik yöntemle dönüştürülmesinin olanaklarının kaldırılması resmîleşmiştir.

TKP/ML'nin ideolojik ve siyasi hattından uzaklaşan önderlik, tasviyeci bir konuma gelmiştir.

4. Konferansın ortaya koyduğu çizgi beş yıl götüremez.

Devrim ve sosyalizm derdine sahip insanların bu çizgiyle beş yıl daha gitmemelidir.

Bugün doğru politik zemin üzerinde yükselen ve önderlik boşluğunu dolduracak bir sınıf partisinin beş yıl daha beklemeden inşasına başlanmalıdır. Bu görev, parçalanmış ML'lerin Komünar Harekette birleşmeye çağırıyor ve sorumluluklarını hatırlatıyoruz.

3. MK yönetimine egemen olan anti-demokratik uygulamalarına, partiyi dönüştürmek ve birliği korumak çabasıyla katlanan yoldaşların tümünün, artık aynı sorumluluk bilinciyle tavrı almalarını bekliyoruz. Bu çizgiyle daha fazla birlikte olmak bir suçtur. Enternasyonal proletaryaya karşı, İ. Kaypakkaya'nın çizgisine karşı işlenmiş bir suçtur; Türkiye ve Kürdistan proletaryasına karşı işlenmiş bir suçtur.

ML'lerin dağılan birliğini, daha üst düzeyde yeniden sağlamak için pratik adımlar atmalıyız.■

DİPNOTLAR

1) Komünist, sf: 6

2) Age sf: 8

3) Age sf: 23

Göksun-Afşin baskı ve zulüm hattı oldu

Silahlı eylemlerle birlikte, -zaten potansiyel tehlike olarak görülen- Kürtler, devlet güçlerinin baskı ve saldırısıyla karşı karşıya geldi. '78 katliamının acısını henüz içlerinde taşıyan alevi Kürtler; "yeni bir katliam mı, bu sefer devlet güçleri kendi elleriyle mi yapacak?" vb. sorularla karşı karşıya buldu kendini. Kaygıları, uzun bir tarihsel süreçte yaşananların dile gelmesiydi ve haksız da sayılmazlardı.

N. ŞAHİN

Göksun ile Afşin'in içinde ve bu kasabalara bağlı kasaba, köy ve mezralarda yaşayan alevi Kürtler, devlet tarafından özel bir fiili baskı altında tutulmaktadır. '91 ortalarından itibaren, bölgede önemli gelişmeler oldu. Basın olayları vermedi, gizlenemeyecek boyutta olanlar ise, iç sayfa köşelerine sıkıştırılarak geçirildi.

Kahramanmaraş'ın, Elbistan ve Pazarcık yöresinde, PKK'nın faaliyet içinde olduğu bilinmektedir. 90'nın ortalarından sonra, PKK burarlarda da çeşitli silahlı eylemler gerçekleştirdi. Devlet güçleriyle çatışmaların yoğunlaşması, kamuoyunun dikkatini bu bölgede topladı. Pazarcık ve Elbistan haricinde, sessiz ve sakin görünen Kahramanmaraş, '91 sonrası yeni hareketlenmelerle, çatışmalı bölgeler kapsamına girmiş oldu.

"Terörist görüldü mü"

Yaz ortalarına kadar, fısıltı ve dedikodularla uğuldayan Göksun, Afşin ve çevresi bir anda çalkalandı. Aylarca süren, "terörist görüldü mü görülmüdü mi" tartışmaları artık noktalanıyordu. Göksun'a bağlı Karaömer taşocaklarının basılması, peşinden Çardak jandarma karakolunun taranması, yörede tam anlamıyla şok yarattı. Kürt, Türk, Çerkez ve Çeçenlerle iç içe yaşayan halk, bir panik ve telaş içinde buldu kendini. Çatışmalar öncesinde, alevi Kürtlere kıyasla diğer milliyetlere mensup halkın, görünmeyen PKK karşısında

daha fazla tedirgin olduğu söylenebilir. Çünkü, yöre insanının PKK hakkında esas bilgi kaynağı, TV ve radyo aracılığıyla yürütülen devletin resmi propagandasından ibaretti.

"Yeni bir katliam mı"

Silahlı eylemlerle birlikte, -zaten potansiyel tehlike olarak görülen- Kürtler, devlet güçlerinin baskı ve saldırısıyla karşı karşıya geldi. '78 katliamının acısını henüz içlerinde taşıyan alevi Kürtler; "yeni bir katliam mı, bu sefer devlet güçleri kendi elleriyle mi yapacak?" vb. sorularla karşı karşıya buldu kendini. Kaygıları, uzun bir tarihsel süreçte yaşananların dile gelmesiydi ve haksız da sayılmazlardı. Çünkü, zaman zaman Kürt olmalarının dışında, bir de alevilikten ötürü, devletin saldırılarına maruz kaldılar. Bu yörede yaşayan Kürtlerin neredeyse tamamı, alevi mezhebine mensuptur. Bunu, özellikle belirtme gereği duyuyorum. Çünkü yöredeki alevi Kürtler; Türk, Çerkez ve Çeçenlerle uzun bir tarihi süreci iç içe yaşamış olmalarına karşın, ulusal çatışma yaşamışlardır. İlişki ve çelişkilerin odağına alevilik-sünnilik oluşturulmuştur. Osmanlı döneminde günümüze uzanan mezhepsel baskı, alevilerin devlete yönelik tutumlarında belirleyici olmuştur. Yöre Kürtlerinin -alevilerle özdeşleştirmeye çalıştığı değerlerin merkezinde, dini inançlar yer almış ve bugün de ağırlık merkezi budur.

Ekim ayında, Göksun jandarma karakolunun

ve Afşin'e bağlı yerleşim alanlarındaki bir dizi jandarma karakolunun taranması, yörenin bütün Kürtlerin durumunu, "suç işleyebilir" olmaktan çıkıp, "suçu işledi"ye çevirdi ve devletin tavrı, "gereğini yap"a dönüştü. Nerde alevi Kürt köyü ve mezarı varsa, jandarma ve özel timle etrafı çevrilip, evleri aranmaya başladı. Gözdağı ve tehditler, köy ve mezralarda şiddete dönüştü. Karaömer'e bağlı Şaşzeyin Çiftliği (Topallar) mezarı, yoğun baskı ve saldırıya maruz kaldı. PKK'ya yiyecek verip, yataklık yaptığı gerekçesi ile mezrada bulunan bütün erkekler gözaltına alındı. O an mezrada bulunmayan bazı erkeklerin yerine ise, kadınlar götürüldü. Gözaltına alınanlar haftalarca tutulurken, mezra adeta abluka altına alındı. Komşu köy ve mezraların gidiş-dönüşü imkansızlaştırıldı. Yalnızlığa terk edilen mezra halkı, mahsülünü ve hayvanlarını terk ederek, çevreye dağılmak zorunda kaldı. Deveboynu'na bağlı Domuzdere mezarında ise, köylüler evlerini terketmediler ama, günlerce jandarmayla iç içe yaşadılar. Köy meydanına toplanıp hakaretlere uğrarken, bir kısmı da jandarmaca dayaktan geçirildi. Kısacası, Göksun'a bağlı alevi Kürt köy ve mezralarından Kabayar ve buraya bağlı Alibey Çiftliği ve diğer mezraları, Çerkez köyü olan Deveboynu'na bağlı Domuzdere, Türk olan Karaömer köyüne bağlı Topallar, Dünyurt, Kızıl-cıksuyu; Yeşilköy (Sülüklügöl) ve mezraları, Afşin'e bağlı Kötüre Köyü ve saydıklarımıza ekleyebileceğimiz alevi Kürt köyleri, şöyle veya böyle 1991'i, jandarma ve özel timden nasiplerini alarak bitirdiler. 70'lik ihtiyarlar, az kalsın PKK'nın komutanları oluyordu. Yörede yaşayan alevi Kürtlerde genç nesil, yok denecek kadar az. 1970'lerin başından itibaren Avrupa ülkelerine gidiş, Kahramanmaraş katliamıyla hızlanarak göçe dönüştü. 12 Eylül ile birlikte ise, kaçış daha da hızlanarak sürdü. Avrupa'ya göç bugün de devam etmektedir. Göçün farklı farklı nedenleri olduğu, ayrı bir konudur. İşaret etmek istediğim, yüzlerce hanelik köylerin az sayıda yaşlı ve orta yaşlı kuşak insanından ibaret olmasıdır. Gündeme gelen çatışmalar ve hemen ertesinde, yaşlı ve hasta insanların asker tarafından toplanması; insan bolluğunun değil, insan azlığının bir sonucuydu. Madem ki yörede PKK güçleri var, dahası silahlı eylemler düzenlemiş, o zaman gözaltına alınacak insan bulunmalıydı!

Gözaltına alınan ihtiyarlar birbirlerine

yaptıkları yarenliklerde, "bize unutulmuş, iş yapamaz gözüyle bakılmasından yakınıyorduk. Meğer bizde iş varmış" demekten kendilerini alamıyorlar.

"Güzgüzünün güneşine, Osmanlının gülüşüne güven olmaz" özdeyişiyle düşüncelerini dile getiren alevi Kürtler, nelerle karşılaşacaklarının tedirginliğini yaşıyorlar. Bağında bahçesinde gece gündüz demeden çalışan, kadın ve çocuklarının nerde kaldığı endişesine kapılmadan yaşamaya çalışan köylüler; gece yolculuklarını yapmaz olmuş. Jandarmanın, özellikle de özel timin ne zaman nerede karşısına çıkacağını ve ne zaman kapılarını çalacağını bekler olmuşlar. Yıllarca iç içe yaşamış Türk, Kürt, Çerkez ve Çeçenler bugün farklı bir yere sürüklenmeye çalışılıyor. Devlet, bölgede koruculuk sistemini oluşturmak için yoğun çaba sarfetmektedir. Türk köylerinin silahlanması için propaganda yapmakta, alevi Kürtlere karşı üstü kapalı kışkırtıcılığı üstlenmiş görünüyor. Türk milliyetçiliği körülenirken, alevilik-sünnilik çatışma noktasına götürülmek isteniyor.

Yörenin farkını gözetmek

Özellikle de bu yörede, Kürt olmayı temel alıp çalışmak ve örgütlenmek doğru değil. Yörenin ekonomik, siyasi ve ulusal yönlerini bu kısa izlenim/haber yazısında tartışacak değilim. Ancak kısa da olsa bazı noktaları belirtmek gerekiyor.

Birincisi; bu yörede yaşayan insanların çoğunluğu, Kürt değil.

İkincisi; Türk, Kürt, Çerkez ve Çeçenlerden oluşan yöre halkı, ulusal boyutta çok yönlü iç içe geçmiş durumdadır.

Üçüncüsü; ekonomik olarak birisinin diğerine üstünlüğü söz konusu değil ve çok yönlü iç içe geçmiş durumdadır.

Dördüncüsü; Yörenin alevi Kürtleri, ulusal çelişkilerden ziyade, mezhepsel sorunlarını önemsemektedir.

Dolayısıyla, burada ulusal ve mezhepsel baskılara karşı çıkıp, halkın ortak örgütlenmesi ve mücadelesi savunulmalıdır. Ulusal ve inanç farklılıkları, emekçi köylülerin kardeşçe bir arada bulunmasını ortadan kaldırmaz. ■

Katliam ve yokedilmenin karşılığı; ANFAL

David Hirst adındaki Batılı gazetecinin, The Guardian gazetesinde, "Irak Kürdistanı'nda Kürtlerin Yaşamı" başlığıyla bir yazısı yayınlandı. Gazetenin, 7 Aralık 1991 tarihli nüshasında yer alan bu yazısı, Irak Kürtlerinin yaşamından bir kesit olarak, arkadaşımız Yusuf Atak okuyucularımız için çevirdi.

ÇEVİRİ: YUSUF ATAK

Naşmiel'e göre "ANFAL" kelimesi, ümitsizliğin, boyun eğmenin, en berbat bir durumun ifade edilmesinin, dahası saldırı, katliam ve yoketmenin karşılığıdır. Bu kelime bugün Kürdistan'da herkesin dilinde dolaşan bir kelimedir. Bugün bu kelime Hitlerin ünlü toplama kampı olan Auschwitz ile eşanlamli kullanılmaktadır. "ANFAL" Kurandan alınan bir kelime. Hazreti Muhammed askerlerine emir vererek, kendisine inanmayanlara karşı yürütülen katliam hareketini böyle adlandırdı.

Saddam Hüseyin'in kuzeni Ali Hasan El Wecid, Bağdat hükümetinin şimdiki savunma bakanı olan bu şahıs 1988 yılında Irak Kürdistan'ında bölge valisi veya genel sorumlusu ve o dönem Kürtlere yapılan askeri saldırıda kitle katliamlarının gerçekleştirilmesinde birinci derecede sorumlu şahıstır. Bu adam 1988'de Kürtlere yapılan saldırıyı (tıpkı Muhammed'in kendisine inanmayanlara karşı yürüttüğü zorba saldırı da kullandığı gibi) "ANFAL" olarak adlandırdı. Bu operasyon o günlerde Halepçe ve Kerkük'ü kapsayan bir operasyondur.

Kürtlerin kendisi bile 1988 operasyonlarında ne kadar insanın öldürüldüğünü henüz kesin olarak bilmiyorlar ve Kürt liderler Saddam ile otonomi görüşmeleri sırasında Saddam'ın sadık bekçi köpeği Ali hasan El Mecid'e 182. 000 kayıp insanın ne olduğunu sordular-ki bu sayı gerçekten inanılabilecek ve abartılmayan bir sayıdır.

Bir kaç günlük Kürdistan gezim de, naşmiel gibi çok sayıda kadın, koasını genç oğullarını yitirdiklerine şahit oldum-gördüm. Sadece erkekler değil ama özellikle erkekler Irak rejiminin ana

hedefi durumdalar. Naşmiel ve dört küçük çocuğu ile beş aydır 4.000 metre yükseklikte rüzgara açık dağın tepesinde yaşamaktadırlar. Naşmiel ve çocukları Kerkük yakınlarındaki Şemsal'dan geldiğini ve eve dönmek istediğini söyledi, fakat cesaret edemediğini çünkü Saddam ordusunun ani ve beklenmeyen iğrenç saldırı alışkanlığının olduğunu söylüyor ve dönmeye bu nedenle cesaret edemediğini belirtiyor. Naşmiel geri döndüğünde bile yaşamını sürdürebilmek hiç şeyi bulamayacağını da ekliyor. Kadının bulunduğu bölge Irak devleti veya peşmerge denetimlerinde olmayan ara bir bölge ve kendileri açısından şimdilik biraz daha güvenli olduğundan buraya kaçmışlar. Bu bölgede Naşmiel'ler uluslararası yardım bekliyorlar. Naşmiel'e göre bu dağlar azda olsa güvenli bir bölge ancak hiç bir uluslararası yardım gelmiş değil buralara. O'nun durumu özünde değişmiş değil. Bu bölge Birleşmiş Milletler Göçmenler Yüksek Komiserliği'nin denetiminde olan bir bölgedir. Naşmiel bu bölgeye geldiğinde yaz mevsimiydi oysa bugün karakış hızla yaklaşıyor-ki bu geldiği günlerden çok farklı bir durum. Dışardan bakıldığında çocukları sağlıklı görünmelerine rağmen karakış ve korkunç kar ve tipiye dayanacak güçten yoksunlar kesinlikle. Çadırları yırtık, harap durumda ve oldukça da küçük bir çadır içinde yaşam sürdürüyorlur. Çadırların yanları çamurla çevrilmiş ve küçük bir rüzgarda bile uçacak görünümündedir. Etrafında ki çamur ve taşlar gelen yağmur suları ve sellerde korumak amacıyla yerleştirilmiş ancak daha şimdiden bile bunlar dökülmüş ve bozulmuş vaziyette zaten.

(.....)

Naşmiel'n çocukları soğuk altında titriyor ve

yakacak odunu ve ne de gerekli giysiler var üzerlerinde. Çok yakında bir metreyi aşacak boyda kar yağışlarında ne olacak-ki gece soğuklar 20 c altına düşüyor ve dondurucu bir soğuk- kimse bilmiyor.

Birleşmiş Milletler Komisyonu her insana çok az ve yetersiz bir yiyecek dağıtıyor bazı bölgelerde. Süt tozu yardımında bulunmuyor ve annelerin çocuklarını emzirmelerini söylüyor. BM Komisyonuna göre Nisan ayında sular çok kirleniyor ve eğer süttozu yardımı yaparlarsa kullanılacak su kirli olduğundan zehirlenme yapıyor. Oysa Penjwin gibi yüksek dağlarda böylesi bir problem yaratmaz ve bunu söyleyen BM bugüne kadar bu halkın temiz su göndermiş değil. Diyebilirim ki bu zorlu kış içinde ancak sağlıklı çocuklar kışı atlatıp ölmeden yaza çıkabilirler-ki bu sayıda oldukça az.

Bu insanların büyük bölümü savaş ve saldırılardan yılmış, soğuk almış ve yaşamlarını sürdürebilecek enerji ve imkanlardan yoksun insanlar.

BM bu insanları gören kabul etmediği için BM'den yardım almaya hak kazanmadıklarını söylüyor ve bu insanlar ise korku nedeniyle evlerine dönememektedirler.

BM göçmenler Komusyonu şu sıralar küçük barakalar yapmaya başlamış olmasına rağmen bu artık çok geç ve kesinlikle de yetersiz. Çünkü büyük bir Kürt kitlesi Irak ordusunun baskın ve saldırısından kaçarak bu tür bölgelere kaçıyor. Geçtiğimiz son üç gün içinde 150 bin Kürt Kalar-Kifri ve Şemşemal'dan Şeyh Sad'a kaçtı. Eski Irak-kürdistan valisi ve şimdiki savunma bakanı Ali Hasan El-mecid kendisini kimyasal Ali adıyla anıyor. Devamlı saldırıda bulanarak yüzbinlerce insanın kaçmasına yerini yurdunu terk etmesine sebep oluyor bu adam. Fatma Ahmed'in söylediğine göre beşinci defadır saldırıya uğrayıp bu dağlara geldiğini ve Saddam, iktidarda kaldığı süreci de bir daha dönmeyeceğini söylüyor.

Irak ordusu, Kürt peşmergeleriyle çatışmada genellikle kaybediyor ve her yenilgi sonrasında ise Kürt sivil halkına saldırıyor. Saddam'ın tek amacı belki de Kürt halkına sadece acı çektirmektir. Kürtler bir çok saldırıdan kaçtılar ancak Nisan'dan beri olan kaçış en büyük kaçıştır, oysa bu ne saddam'ın saldırısını durdurmaya ne de Batılıların "Sadam dur deyip" Kürtlere yardım etmesine yetti.■

BİR ETKİNLİK

Avrupa'da dizi konserler

Nilüfer AKBAL

Demokratik Birlik, Avrupa'nın bir çok ülkesinin değişik kentlerinde, "Yaşamak Direnmektir" adıyla, bir dizi konser düzenledi. 1 Kasım 1991 günü, Fransa'nın Nantes şehrinde başlayan dizisinin, daimi iki sanatçısı vardı: Orkestrası ile Ferhat Tunç ve Nilüfer Akbal. (Londra'daki, bir Ferhat Tunç konseriydi. Bir başka nokta da şu: Almanya'daki konserlere, Meriç Gür de sanatçı olarak iştirak etti.) Faaliyet boyunca ilgili arkadaşlar büyük bir fedakarlıkla çalıştılar, konserlerin başarılı geçmesi için çok emek sarfettiler.

Konserlerle amaçlanan neydi? Amaç, yurtdışında yaşayan Türkiyelilere kültürel bir faaliyet götürmek, Avrupa'da hızla gelişmekte olan yabancı düşmanlığını protesto etmek ve yabancılardan, yaşadıkları ülkede kavuşmaları gereken hak ve özgürlükleri bir kez daha dile getirmektir. Kimi çevrelerin anti-propagandalarına karşın, katılım açısından, konserler başarılı geçti. Katılımın en yoğun olduğu bölgeler Londra, Berlin, Kiel, Basel, Frankfurt ve Stuttgart'tı.

Konserler boyunca bazı izlenimlerim oldu. Bölgeler arası katılım ve coşkunluk farklılığı, kültürel farklılık, özellikle dikkatimi çekti. Devrimci demokratik kütle örgütlerinin etkin olduğu ve öğrenci kesiminin bulunduğu şehirler, katılım ve coşku açısından iyiydi. Bu bölgelerde, sosyal ilişkiler de iyi. Örnek olarak; Londra, Berlin, Basel, Frankfurt ve Stuttgart'ı sayabilirim. Ama örneğin, Danimarka'nın Randers şehrinde, IHD'nin düzenlediği konsere de katıldım. Danimarka'daki insanlar, Türkiye'nin gündeminden daha uzak. Bu yüzden biraz, '80 öncesi dönemi yaşıyor gibiler. 150 üyelik, pek etkin olamayan bir dernek var. İnsanlar burada dertleşiyor. Beni şaşkına çeviren, derneğe kadınların girişinin bir nevi yasak oluşuydu. 8 Mart etkinliği yapmak isteyen kadınlar, hoş karşılaşmayınca vazgeçmişler vs. Sahnede, bu olaya tepkimi dile getirdim. Yuhalanacağımı bekliyordum, ama olmadı. Anladım ki, sorun insanları yönlendirme ve harekete geçirme sorunu burada da.

Sevindirici bir gelişme de Stuttgart, Mülhause, Hamburg ve Frankfurt'ta, Kadınların Kurtuluşu dergisi için başlattığımız kampanyanın ilgi bulması oldu. Emeklerinin karşılığı, güzel bir eser olarak onlara da dönecektir.

Para konusunu dışta tutarsak, konserler amacına ulaştı. Daha işin başında bir sanatçı olarak, kendimi geliştirmem gerektiğini bir kez daha gördüm. Gelecekte ve daha güzel şeyler kotaracağımıza inanıyorum.■

Eleştirmene eleştiri

Ahmet Can Akyol, okuyucularımızın Komün'ün sanat-edebiyat sayfalarında, bugüne kadar yayınlanan birden fazla yazısından da tanındık olduğu, devrimci bir şair. Şairin, ikinci kitabı Gülvatan'la ilgili, 2000'ne Doğru'da kısa ama içerikli bir eleştiri yer aldı. Akyol'un eleştiri yazısı ve şiiri hakkındaki görüşlerini, okuyucularımıza sunuyoruz.

Ahmet Can AKYOL

Kitap eleştirisi zor bir iştir. Hele bu şiirse... Öz, biçim, içerik ve bütünlük bakımından; ve neyi ne zaman, neden gibi; soruların cevabını aramakta biraz daha dikkatlice ve çok yönlü bakmak ve de objektif olmak gerekir! Bununla birlikte konuya hakim olup, hakkını verdikten ve yapıcı olmanın yanında olumlu katkılar sunduktan sonra, zor olanın kolaylaşması ve o işin güzellik tadında olması kalır geriye.

Tunca Arslan, 2000'e Doğru'nun "Toplum ve Kültür Sanat Servisi"nden. Kitap tanıtan, öven ve yeren de kendisi; dolayısıyla bir eleştirmen! Ancak, kendisine ayrılan yerin dar olmasından mıdır, nedir, çoğu zaman hızını alamayan bir eleştirmen. Bunu son olarak benim Gülvatan adlı kitabımda yaptı. (15 Aralık 1991-sayı 42) Denecek ki "her eleştiriye karşılık, mutlak bir savunu yazısı mı yazmak gerek?" Elbette değil. Ancak, eleştiri de varolan çok yönlü değil de, tek pencereden ve biraz "hazır kalıp" yapılırsa, eleştiri diye Salvo atışına tutulmanın karşı söz söyleme hakkı doğar sanırım.

T. Aslan, yazısına "Nihat Behram kaleminden kan damlatarak yazdığı önsözde" diye başlamış. "Kürt kimliğinin altının kalın bir çizgiyle çizildiği ve politik kaygının öne çıktığı, hatta zaman zaman şiirselliliğin slogancılık tarafından ezildiği.." diye devam ettiği ve jet hızıyla geçip giden yazısında, kitabı okumayanlar, yazıyı okuduklarında: "demek ki artı hanesine geçecek pek şiir yokmuş" diye düşünecekler. Tabi, burada benim karşı duruşumu gerektiren, Aslan'ın kitabımı olumlu veya olumsuz eleştirmesi değil. Bu, onun bakış açısıdır. Ki ilk kitabımı da eleştirdi. İkincisinin de eksi eleştiriyi değerlendireceğini bekliyordum. Bunun başkaları tarafından olması önemli değil. Çok sekte düzeyde olması da önemli değil. Bu hak herkes kadar Aslan'da da olmalıdır, var zaten. Ancak, politik bir haber dergisinin kültür sanat sayfasının, politik yanı olan şiirlere bu kadar keskin duruşunu anlamak kolay değil.

Kitabımdaki önsöz Nihat Behram imzalı. Yazı, radikal bakışı ve devrimci-gerçekçi sanat anlayışına

vurgu yapıyor. Tabi bu kadar da değil; "seçkin sanat anlayışı"nı da hedef tahtasına koyuyor. (vs) Sanıyorum birinci olarak sorun bu. İkinci olarak da benim "işçiliksiz" şiirlerim... Oysa T. Arslan'nın ilk kitabıma eleştirisini olumlu karşılamış ve katılmışım. Sözkonusu ikinci kitap eleştirisinde bir tek Turan Dursun'a ithaf edileni kabul etmek mümkün.

"Belli temalar etrafında daha önce de yüzlercesini okuduğumuz, yarına aktarılacak çok az yön barındıran bir tekrar..." diye devam eden yazı da, nasıl olmuştusa bir tek şiirimi beğenmiş. (demek ki bende iş var?) Bence yarına kalacak şeylerin en iyi yanıtını zaman verir. Bir diğer önemli yan, "Kürt kimliğinin kalın çizgilerle çizilmesi.." Birincisi, benim açımdan sınıfsal kimlik, ulusal kimlikten önce gelir. İkincisi, varsa bir istismar, buna katkı olmasını, politik ahlak ölçülerime sığdırmam. Üçüncüsü, Gülvatan gibi bence yeni olanı yakalamamışsam o şiirleri yazmam.

Bir diğer yan ise "slogancılığım". Bu tanımlama bir tek İntifada'ya denk düşer. Konu itibarıyla ve yaşanan somutluk açısından, öyle bir şiir ancak öyle yazılır bence.

Eğer anlaşılacak "yarınlara" denk düşmekse, ben anlaşılır, yalın fakat zor olandan yana olmayı, kimseyi ilgilendirmeyen iç barışsızlığımı, şair çokluğuna ve kitapçı raflarında tozlanmaya bırakılmaktansa, az da olsa şiirin hayatla kucaklaşmasından yana olmayı tercih ederim.

Bütün bunlara rağmen, T. Arslan'ın esasta iyi niyetine inanıyorum. Çok okuyan, çok çalışan biri olduğunu da biliyorum. Ancak, yine de bir şeylerin eksikliği var gibi!? Bu, modernist/elitist ve seçkincilikten öte, devrimci ruhun sık boğaz edilmesi değilse, buna aranacak yanıt oldukça net olmalıdır; yani şiirin kalıcılığı bir yanıyla yaşanan sürece tanıklık etmekse, o sürecin tam zamanıdır. Öyleyse bütün sorun, buna alışmak, katkı vermek ve ekşi eleştiri varsa bunu da en tutar yanı ve yapıcılığıyla ele almak olmalıydı. ■

Bestecinin sorumluluğu ve bestelerde genel eğilim

Yaratılan değil, daha çok aktarılan sanatsal anlayış, sanatçılarımızın icra ettikleri müziklerinde negatif bir olumlama değildir. Sanatsal varoluş, otantizme ve geleneksel kolaycılığa bağlı kalmak değildir. Varolanı 'beste' diye aktarma, nostaljik edilgenliğin basit bir biçimidir. Sanatsal varoluşun ya da kitlelerin önüne geçip, devrimci anlamda olumlu mesajlar vermenin yollarından biri "müzik" olduğuna göre aynı noktada çakılıp kalmak hiçte hoş değildir.

Cem GÜNGÖR

Müzik; evrensel varlığı ve akıcılığıyla, toplumsal varlığımız üzerinde potansiyel bir işleve sahiptir. Toplumsal piramidin en alt gözeneklerine kadar işleyen bin bir türlü ilişki ve çelişkilerin, açığa çıkarılmasını sağlayan önemli yöntemlerden biri olup, besteci-yorumcu-dinleyici üçgenini birbirine yaklaştıran bir olaydır.

Açıklamalarımızda müziğin, toplumsal yaşamımızdaki etkileri ve önemi, kültürel yaşamla kurduğu doğrudan ve dolaylı ilişki, evrensel boyutlardaki karakteri, bir sanat dalı olarak müziğin kendi "öz" tarihi vb. gibi konular üzerinde durmayacağız! Daha çok bestelerdeki genel eğilimler üzerinde yoğunlaşacağız.

Hiç şüphesiz ki, beste ya da müzikte uyarlanacak olan sözlerin niteliği, onun edimsel varlığı üzerinde içerik olarak kültürel yaşamla kurduğu ya da somut bir tümevarımla-somut bir tümdengelim arasındaki ilişkiye dayanmalıdır. Beste ya da melodi, daha çok müzikte teknik, estetik bir ayrıntıdır. Bu klasik tanımlamalar, daha çok klasik dinleyici kitlesinin ya da evrensel müziğin görsel yanları için yapılır. Varolan bir müziği, klasik dinleyici kitlesine önyargıyla dinletme alışkanlığı, yerini çağdaş bir müziği, klasik dinleyici kitlesine zoraki de olsa dinletme eğilimine bırakmalıdır. Burada önemli bir ayrıntı var! Yeni'nin temsili adına yapılan bir çok çıkarsama, daha çok varolanla yetinme sorunuyla karşı karşıyadır. Bu genel eğilim, kültürel yaşamı etkileyen bir mekanizma olduğu kadar, sosyal, siyasal yaşamda da kendini dışavuran bir olumsuzlamadır. Bu prangadan kurtulmak, daha

çok her daim varolanı sorgulamakla ilintilidir. Özellikle müzik üretiminde bu olgunun varlığına sık sık rastlanır. Böyle bir sorun, sanatçının yaptığı işte daha fazla ciddiyet, daha fazla sorumluluk duygusunu gerekli kılmaktadır. Ülkemizin coğrafi konumlanışını da eklerseniz (İslam ideolojisinin kültür üzerindeki olumsuz etkileri gibi) sürekli adına 'arabesk' denen bir form tutmuştur. Devrimci sanatçı diye adlandırılmışların birçoğu, bu 'arabesk' form güzergahına doğru yol almıştır. (F. Tunç, H. Hüseyin Demirel, A. Kaya vb) Bestelerdeki politik dışavurum, daha önceden bestelenen müziğin ya da melodinin tonlarına sıkışmıştır. Nota yazımını ortadan kaldırıp, edilgenliğe yol açan bir kısır döngü! Dolayısıyla 'edilgenlik' sorunuyla karşı karşıyadır sanatçı! Yaratılan değil, aktarılan sanatsal bir eserden öteye gidilemiyor. Beste üzerinde kafa yormaya alışsız oluşu, bir handikap ya da entelektüel çabadan kaçış olarak algılanmalı! Beste diye aktarılan, daha çok varolanı sunmaya yetenekli bir sanatsal varoluş biçiminin basit bir tekrarıdır. Kitlelerin yeniye dinleme özlemine, ters bir orantıyla çıkmaktadır. Burada bir sanatçının kaygısı eskiye sadakat değil, geleceğe yönelik bir arayış olmalıdır. Zihinsel ve entelektüel çabadan kaçış, bir sanatsal anlayışın içeriğine aykırı olduğu kadar, onu zedeleyen, geriletken bir olgudur da. Sanatçının ya da bestecinin sorumluluğu, bu bağlamda nitelik olarak belirleyici olmalıdır.

Yaratılan değil, daha çok aktarılan sanatsal anlayış, sanatçılarımızın icra ettikleri müziklerinde negatif bir olumlama değildir. Sanatsal varoluş, otantizme ve geleneksel kolaycılığa bağlı kalmak değildir. Varolanı 'beste' diye aktarma, nostaljik

edilgenliğin basit bir biçimidir. Sanatsal varoluşun ya da kitlelerin önüne geçip, devrimci anlamda olumlu mesajlar vermenin yollarından biri "müzik" olduğuna göre aynı noktada çakılıp kalmak hiçte hoş değildir. Bir kır ile kent duyarlılığının, senteze varamama çabasının, tam ara kırsımlarında bir yerde konaklama yeterliliği!

Devrimci müzik ya da ileriye temsil eden sanatsal yönelim, devrimci anlamda değiştirme-dönüştürme eyleminin kendini dışavurduğu bir alan olmalıdır. Böyle bir eğilim sanatçıların sanatsal değerleri açısından, tarihsel olarak uğrayabileceği zaafı ortadan kaldıracaktır. Bu bağlamda Zülfi Livaneli müziğinin vardığı boyut çok önemlidir. Klasik tanımlamaların dışına çıkan, Zülfi Livaneli çağdaş bir müzik anlayışının öncüsü olmuştur. Büyük bir özveriyle kotarılan böyle bir ilerleyiş, onun müzik yaşantısında önemli bir yer tutmuştur. Bir sanatsal varoluş adına baz alınıp, hareket noktası olarak ele alınırsa, yarınlara müziği için iyi bir yol gösterici olabilir.

Yanlışlığa mahal vermemek için, sanatçılarımızı sanatsal normlar içerisinde, kullandıkları formlar bakımından, birbirinden ayırmak mümkün! Mesela Ezginin Günlüğü, Grup Yorum, Yeni Türkü vb. gibi çok sesli ve katılımcı oluşumlarda var. Bu oluşumların pozitif bir ilerleme yolunda olduğunu pekala söyleyebiliriz. Ancak teknik özellikleri iyi olmasına rağmen, bestelerini sanatsal bir alana doğru kaydıramamış olmaları, daha işin başında olduklarını gösteriyor. Fakat bir sanatsal basamak adına ya da müziğin devrimleştirilmesi noktasından bakıldığında, ilerisi için iyimser olduğumuzu söyleyebiliriz. İleriye yönelik itici yanları, yeni arayışların ya da yeni tınıların yaratılmasına tekabül ediyor. Bu kavrayış, sözümona oluşumların belirleyici özelliğidir. Bestelerindeki tonlar bakımından, entelektüel bir eğilim içerisinde olduklarını söyleyebiliriz. Güncel politik özellikler, uluslararası özellikler, bölgesel özellikler ve tabii ki sınıfsal özelliklerin tümünü içermeyi amaç edinmelidir. Hiç değilse bu oluşumların kullandıkları form, yukarıda saydığımız özelliklerin karakteri ile uyum içinde olmaya elverişlidir. Bu konuda, daha çok çalışılıp her tür önyargıdan uzak toplumsal bir senteze ulaşılabirirse, entelektüel bir noktayı yakalayabilirler.

Yazımızı sonlamadan mesaj, öz ve işlev gibi konulara kısaca değinmeden geçemeyeceğiz. Mesaj, öz ve işlev müziğin yapılış formuna bağlıdır. Bu ayrıntılar, müziğin ya da yapılacak bestenin ruhunu oluşturur. Temaya göre mesaj, öz ve işlev bir bütünlük oluşturmalıdır. Müziğin tema-

sına uyum sağlamayan bir melodi, yapının yaratıldığı değeri sıfıra eşitler. Sanatçıların birçoğunun, böyle bir sorunla karşı karşıya kalması, zihinsel ve entelektüel bir düzeyden yoksun olduklarını gösteriyor. Klasik bir metoda bağlılık ya da geleneksel alışkanlık, böyle bir eksikliği doğurur. Müzik'te bütün ayrıntıları en iyi şekilde sentezleme yerine, birbirine uymayan bir formla dinletmek, dirayetsizliğin ilk belirtisidir. Bütünlüklü bir müziği yakalama, daha çok entelektüel bir uğraş ister. Bestecinin ya da sanatçının sorumluluğu, bu bağlamda çok önemlidir. Sorumluluk, entelektüel bir uğraşın kapısını aralayan önemli bir duyarlılıktır. Seri üretim yerine, daha çok araştıran, yeniyi yakalamaya çalışan bir uğraş, sanatçının en önemli kaygısı olmalıdır. Bestelerinde kullandıkları tonlar bakımından, geri bir düzeyde olduklarını söylemek, sanırım bir gerçeğin altını çizmek kadar gereklidir.

Yaptığımız eleştiri, sanatçılarımızın bir çoğuna itici gelebilir. Ancak, varolanı sorgulamak için, bunun gerekli olduğuna inanıyoruz. Eleştirilerimizin hoşgörü ile karşılanması temennimizdir. Bu daha çok, sanatçılarımızı eleştirilerimizle duyarlı kılmamızın yollarından biridir. Amaç, üretimlerine eleştirilerimizle katkıda bulunmaktır.

Bu tartışmaların boyutlanması, olumlu bir çaba adına çok şeyler ifade edecektir. Yeniden araştırma, okuma, kavrama açısından ya da daha iyisini yakalama açısından geçmiş bütün birikimlerin üstünde yükselmek, varolanı sorgulamakla mümkündür! ■

YENİ ÇIKTI

TÜRKİYE'DE ALEVİLİK VE BEKTAŞİLİK

İLHAN SELÇUK - GENÇAY ŞAYLAN
ŞENAY KALKAN

GENEL DAĞITIM: Ulucan Dağıtım: HAKKI ULU
Cemal Nadir Sok. Eser Han, Kat: 1, TEL: 526 89 94
ÇAĞALOĞLU/İSTANBUL

Hasat Yayınları: P.K. 1384 SIRKECI/İSTANBUL

Açık görüş hakkımız

"Anti-Terör Yasası"nın, insanlık dışı uygulamalarının cezaevlerine yansması, kamuoyunun çok yakından bildiği "Eskişehir tabutlukları"na sevklerle, insanlık onuruna yönelik saldırılar biçiminde en üst boyuta çıkartıldı. Bunların ötesinde; "Anti-Terör Yasası" öncesi yaklaşık bir yıldır açık ziyaret hakkımız çeşitli sebeplerle engellenmeye başlanmıştı. Açık ziyaret hakkımızı yasaklayan genelgenin aynısı, yeni SHP-DYP hükümetinin Adalet Bakanı S. Oktay imzasıyla bir genelge şeklinde yeniden cezaevlerine gönderildi. Ve yılbaşı açık ziyaret hakkımız gaspedilmiştir.

İnsan haklarından sıkça söz eden ve birde yeni bakanlık kuran SHP-DYP iktidarının bu söylemleri tam bir demagoji, iki yüzlülük ve tutarsızlıktır. Biz tutsaklar bu politikalara ve hak gasplarına tavırsız kalmayacağımızı ilan ediyor; basın ve kamuoyunun bu noktada duyarlı olmalarını bekliyor, bizi desteklemeye çağırıyoruz.

Gaziantep Özel Tip Cezaevi'nden tüm devrimci tutsaklar adına;

Rıza ALTUN/GAZİANTEP

Ümraniye Meslek'te baskılar

12 Eylül'le birlikte, ülkenin her alanında başlayan baskılar, liselerde ve en genelde tüm eğitim kurumlarında yansımaları gösterdi. Varolan öğrenci dernekleri kapatıldı. Devrimci-demokratlar okullardan apar topar alınıp işkencehanelere, cezaevlerine tıkıldı.

İşte, Ümraniye'de yaşananlar da tüm bu anlatılanların en somut göstergesi. 26 Kasım 1991 tarihinde Demokratik Lise Mücadelesi ile ilgili bir basın toplantısı yapmak için, okulda toplanan 17 genç, Müdür Başyardımcısı Süleyman Erdoğan'ın polise haber vermesiyle, dövülerek Ümraniye polis karakoluna götürüldü. Ayrıca *Mücadele* dergisi muhabirlerinden Hasan Polat da gözaltına alındı. 18 yaşından küçük olan bu insanlar, parmakları kırılıncaya kadar dövüldü. Bunlar artık biz liselilerin alışık olduğu uygulamalar haline getirildi.

Bunlarla kalınmadı; polis idare işbirliğini protesto eden Devrimci Liselilerden yedi kişi daha 27 Kasım 1991 günü gözaltına alındı. Bu arkadaşlar da öncekiler gibi dövülüp serbest bırakıldı.

ÜMRANİYELİ LİSELİLER/İSTANBUL

İşkencenin etkilerini araştırıyoruz

Bu çalışmanın iki amacı var; 1) bu alandaki eksik bilgilerimizi tamamlayarak işkenceye karşı, gerek Türkiye'de, gerekse dünyada sürdürülen mücadelede katkıda bulunmak ve 2) işkencenin olumsuz ruhsal etkilerini yaşayan insanlara nasıl daha iyi yardım edilebileceğini araştırmak.

Bu araştırma Londra Üniversitesi, İstanbul Tabip Odası ve Türkiye İnsan Hakları Derneği'nin işbirliğiyle yapılmaktadır. Çalışmayı yürütecek ekip Londra Üniversitesi'nden Dr. Metin Başoğlu, Türkiye'den Dr. Nuşin Özmen, Dr. Murat Paker, Dr. Özgün Taşdemir Paker, Dr. Nuşin Sarımurat, Dr. Doğan Şahin, Uz. psikolog Emre Konuk ve Uz. pedagoğ Ümran Korkmazlar oluşmaktadır. Araştırma İstanbul ve Ankara'da yapılacaktır.

Çalışmanın ilk aşamasında katılanlarla bir hafta içinde iki kez ikişer saatlik görüşme yapılacaktır. Bu görüşmelerde geçmiş yaşam öyküsü ve gözaltı/tutuklanma/cezaevi deneyimi ile ilgili bilgiler alınacak, tıbbi ve psikyatrik değerlendirme yapılacaktır. Ayrıca katılanlara evde doldurmaları için bazı psikolojik durum değerlendirme formları verilecektir. Bu değerlendirmelerden sonra herhangi bir tıbbi/psikolojik yardıma ihtiyacı bulunan ve bu yardımı talep eden kişilerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere gerekli tedbirler alınacaktır. Psikolojik Emre Konuk ücretsiz olarak üstlenektir.

Annesi ve ya da babası işkence görmüş çocuklarda da ruhsal sorunlar görülebilmektedir. Bu sorunlar kimi zaman da çocuğun da doğrudan şiddet olaylarına maruz kalması nedeniyle olmaktadır. Bu nedenle, bu çalışmada görüşmelere katılanların ve çocuklarıyla da ilgilenilecektir. ..

Araştırmaya katılacak kişiler kendilerine sorulacak bütün sorulara yanıt vermek zorunda değildir. Verecekleri bilgiler ve kimlikleri izinleri olmadan hiç bir koşul altında açıklanmayacaktır. Araştırmaya katılan kişilerden alınan bilgiler kimliklerini açığa vuracak ayrıntılara yer vermeden bilimsel yayınlarda kullanılacaktır.

Araştırmaya, katılmak isteyenler İstanbul'da Tabip Odası'ndan (Tel: 522 19 11 ve 522 73 74) Nedit Tepe ve Asuman Bayrak'a, Ankara'da İnsan Hakları Derneği'ne (125 95 47) bizzat telefon numarasını yazdırabilirler. En kısa zamanda araştırma ekibi kendileriyle bağlantı kuracaktır.

Dr. Metin Başoğlu,

Dr. Murat Paker,

Dr. Özgün Taşdemir Paker,

Dr. Erdoğan Özmen,

Dr. Doğan Şahin,

Dr. Nuşin Sarımurat/İSTANBUL

KÜBA HALKIYLA DAYANIŞMA GİRİŞİMİ

Bilim insanı, sendikacı, avukat, gazeteci, yayımcı ve sanatçılardan oluşan ve çoğunluğu İstanbul ve Ankara'da yaşayan sekseni aşkın aydın, ABD'nin ablukası altındaki Küba halkıyla dayanışma için bir araya geldiler.

20 Aralık 1991 günü İstanbul'da gerçekleştirdikleri ve katılanlar arasında Zihni Anadol, Demirtaş Ceyhun, Bilgesu Erenus, Müştak Erenus, Ercan Kanar, Emin Karaca, Yaşar Kaya, Yalçın Küçük, Rasih Nuri İleri, Orhan İyiler, Şevki Ömeroğlu, Munzur Pekgüleç, Nail Satlıgan, Sungur Savran, Mehmet Emin Sert, Sedat Tuncer, Levent Tüzel ve Eşber Yağmurdereli'nin de bulunduğu ilk toplantıda, tartışma ve öneriler doğrultusunda bir uygulama kurulu belirlendi.

Kendilerini kısaca "Küba Dostları" diye adlandıran gurubun uygulama kurulunda; Bilgesu Erenus, Emin Karaca, Yalçın Küçük, Muzaffer Olca, Mehmet Emin Sert ve Eşber Yağmurdereli yer alıyor. Gurubun teknik işlere yönelik sorumluluğunu Mustafa Göksoy, Nurettin Oğuz ve Erkan Dünder üstlendiler.

Küba Dostları ilk etkinlik olarak, aralarında Fidel ve Che'nin de bulunduğu gerillaların Havana'ya giriş yıldönümü olan 8 Ocak 1992'de, bir kitle toplantısı düzenleyecek.

ABD emperyalizminin kışkacındaki Küba halkı için aynı kaygıları taşıyan kişileri bir araya getirmeyi amaçlayan bu etkinlikler bir dizi halinde sürerken, tüm dünyada varolan diğer Küba dostlarıyla da bağlantılar kurulacak yigit Küba halkının direnişi sürekli olarak gündemde tutulacak.

Küba Dostları, Küba halkı üzerindeki enformatif ambargonun da kırılabilmesi dileğiyle ilk çağrılarını yayınladılar.

İnsan özgürlüklerinden alabildiğine söz edildiği bir dönemde, Washington'un Küba halkını bir adaya hapsedmek türünden insanlık dışı bir strateji uyguladığı vurgulanan çağrıda, "Yiğit Küba Halkının iradesine, bağımsız yaşama hakkına konulan abluka, bize, bizim aydın kişiliğimize, insan sorumluluğumuza da indirilmiş bir darbedir ve dayanışma ile bu darbeye de karşı olduğumuzu göstereceğimize inanıyoruz" dendi.
